

4. Bibliographie der Schriften

SCHRIFTMAATIGE OVERWEEGING VAN GENADE EN WAARHEID, Dienende tot kennis der Heerlykheid van Jezus Christus, Grondlegging van het waare Christendom,

...

Francke, August Hermann

Amsterdam, 1706

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

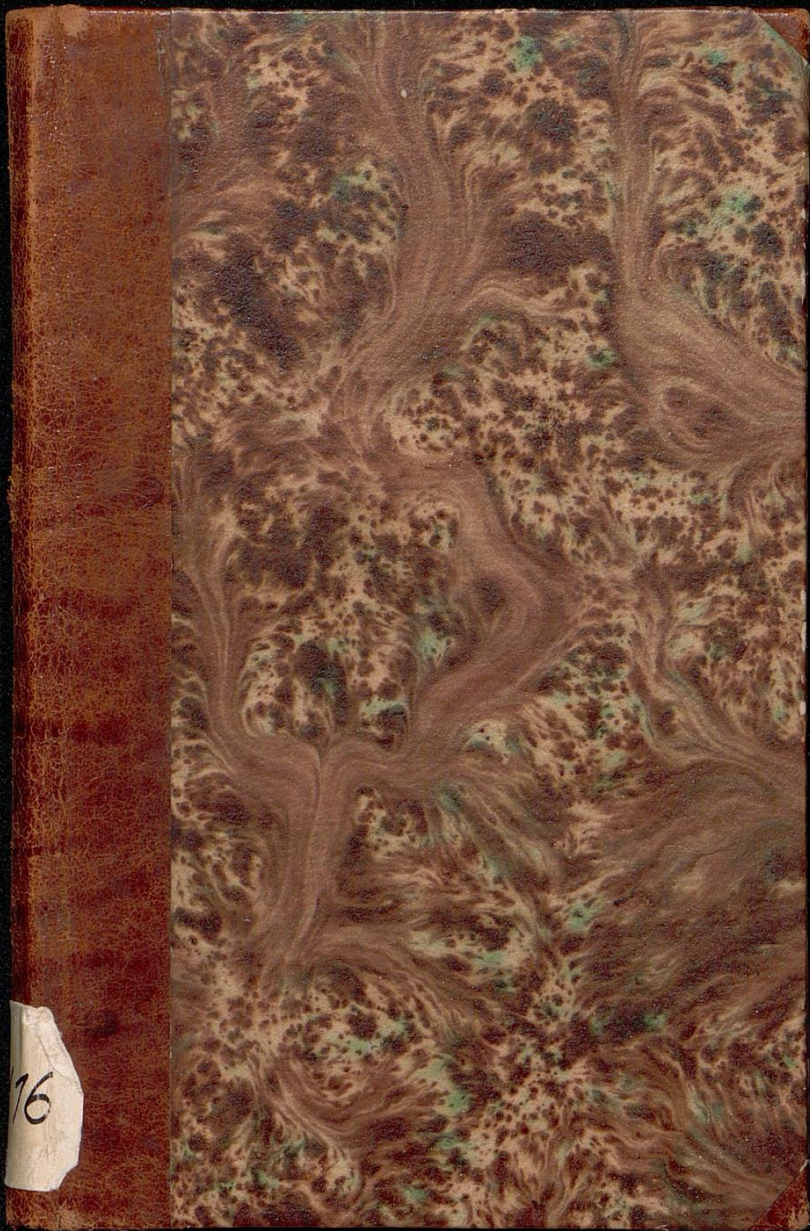
Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

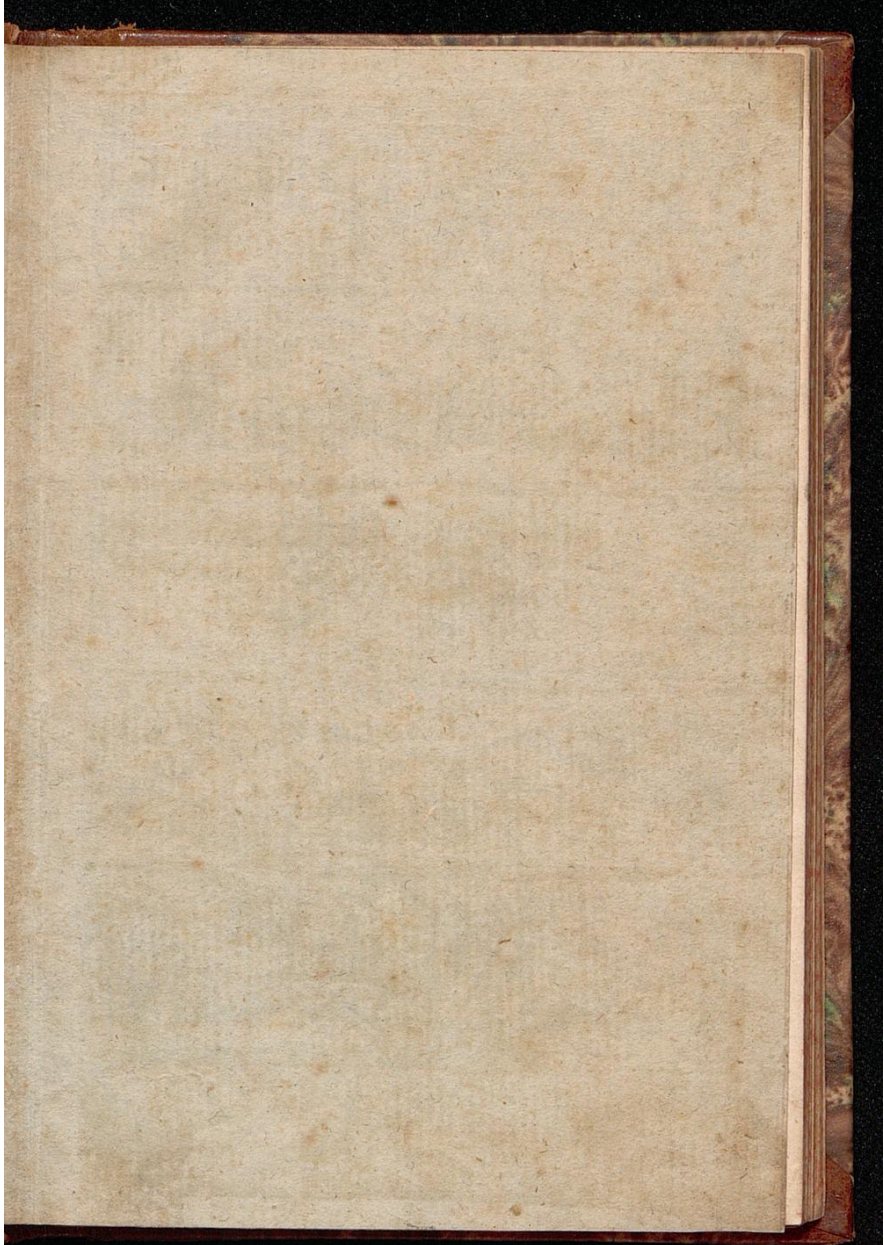
Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

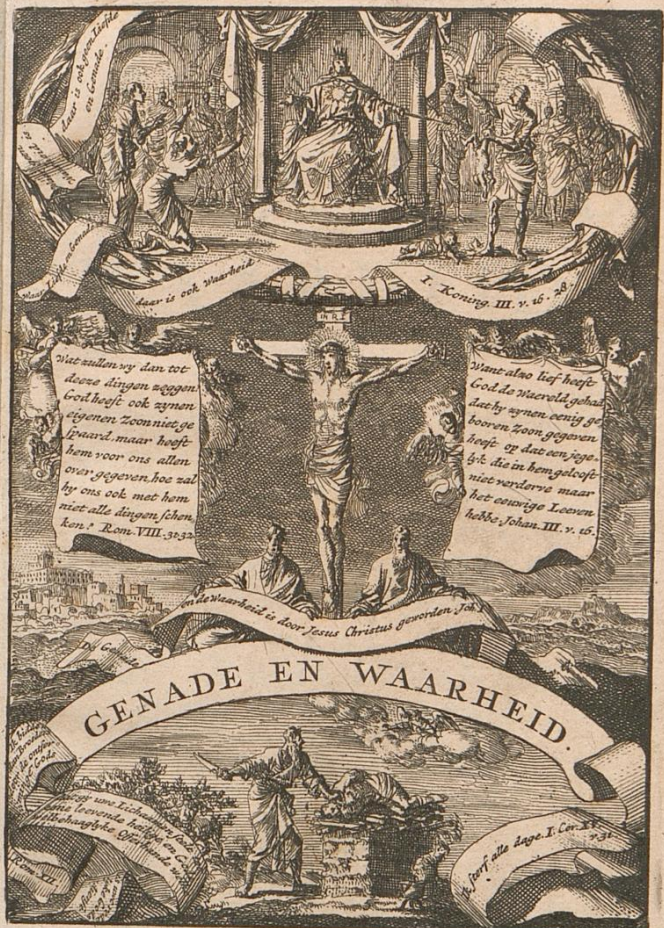
For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

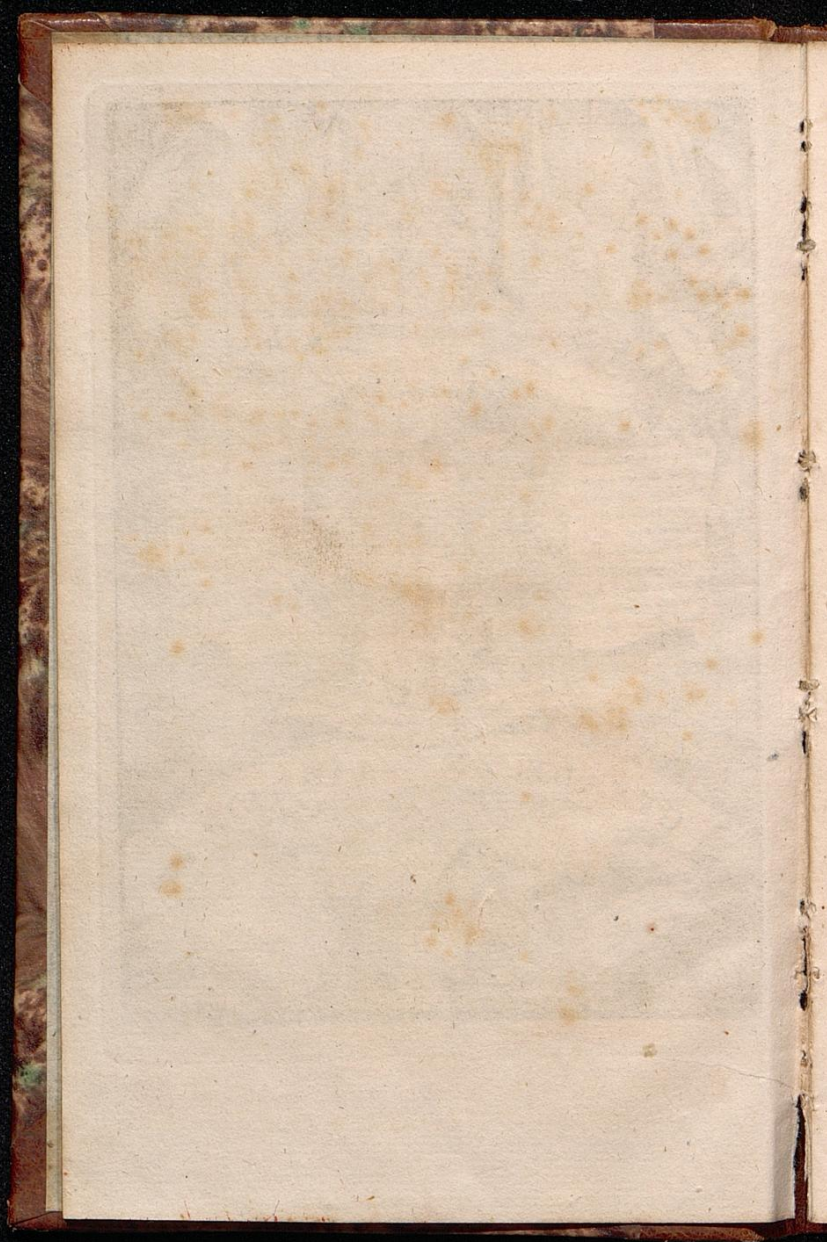
76

48 H 16

Hauptbibliothek
des Waisenhauses.

SCHRIFTMAATIGE
OVERWEEGING
VAN
G E N A D E
E N
WAARHEID,

Dienende tot kennis der Heerlykheid van
Jezus Christus ,

Grondlegging van het waare Christendom ,

Bevordering van eenen zuiveren , Kinder-
lyken , en Evangelifen Wandel ,

En tot Overwinning van allen inwendigen
Stryd voorvallende in den weg der Be-
keering en des Geloofs.

D O O R

AUG: HERMAN FRANKEN,

Professor der H. Godgeleerdheid,
en Leeraar te Glaucha.

Uit het Hoogduits vertaald.

T E A M S T E L D A M ,
By de Wed: P: ARENTZ, en K: VANDER SYS,
Boekverkoopers , in de Beursstraat, in
de drie Raapen , 1706.

En te bekomen by Doctor WEINER, op de Stoe-
lemarkt, het 2de Huis van de Molsteeg.

יהוה

רב

חסד ואמת

Exod: XXXIV. 6.

JEZUS CHRISTUS

GROOT, HEERLYK,

EN VOL

VAN

GENADE EN WAARHEID.

Joann: I. 14.

Aan zyne

Zo wel van aangezicht onbekende,
als van Perfoon bekende,

Alle te zaamen in Christus Jezus onzen eerstge-
booren Broeder, en in zyn dierbaare Bloed,
't welk hy voor ons allen vergooten heeft,

Zeer duurgeachte en hertelyk Beminde
**CHRISTELYKE BEGUNSTI-
GERS EN VRIENDEN**

TE BERLYN,

Wenst

Uit de Volheid van onzen Heere Jezus Chri-
stus allen Rykdom der Genade en Barm-
hertigheid Gods, en de volle Kracht
des Heiligen Geests, om den goe-
den Stryd des Geloofs te volein-
digen, en naar het eeuwige
Leven te grypen,

Hunner aller

Geringe Voorbidder voor den Troon Gods,

En

Deelgenoot der Zalige Hoop,

AUG: HERMAN FRANKE.

*Zeer Waardgeachte Begunstigers en
Vrienden in Christus!*

De leevendige God heeft , naar het welbehaagen zynes Willens , aan Ulieder Stad , en gevolgelyk ook aan Ulieden , als aan deszelts inwoonders , eenige jaaren herwaarts , overvloedige Genade beweezen , gelyk in veele andere dingen , alzo , en wel voornaamelyk , ook daar in , dat hy veele getrouwe Leeraaren tot Ulieden heeft gezonden , en Ulieden door dezelve zyne Godlyke Waarheid laten verkondigen. Zo veele van Ulieden door deeze uitgestrekte hand Gods gegreepen , en van de Duisternis tot het Licht bekeerd zyn , zo veele zullen ook in hunne herten van deeze Genade Gods zelf overtuigd zyn , en oorzaak vinden , om de Godlyke Majesteit ootmoedelyk daar voor te danken. En ik twyfel niet , of in Uwe Stad zal een taamelyk getal der geener zyn , die gaarn voor een ider zullen belyden , dat zy in hun voorigen tyd op menigerlei doolwegen gewandeld ,
en

O P D R A G T.

en naar den Wil des Vlees geleefd hebben , maar naderhand door het hooren van de eene en andere Predikaatsi , of ook door eenige aan hen gedaane bijzondere Aanspraak en Knelling des gewetens opgewekt , en op een beteren weg gebragt zyn.

't Was maar te wenschen , dat de Godlyke iver van deeze , u van God geschenken , Leeraaren by allen , die hen gehoord hebben , een gelykmaatigen gewentsten Zegen en Ingang gevonden had. Maar nu is het God den Heere met de aanbieding zyner Genade in Uwe Stad niet anders gegaan , dan als het hem (he-
laas) daar mede in 't gemeen by de menschen pleeg te gaan. Want veele hebben dit niet voor eene zo onverdiende en onuitspreekelyke groote Genade des Liefderiken Gods erkend en aangenoomen , dat hen het Woord van Bekeering en Geloof zo helder heeft voorgelicht : en ook onder die geenen , die het naar hun voorgeeven daar voor erkenden , hebben nochtans menigen slechts eenen kleinen tyd

O P D R A G T.

zich in zulken licht willen verheugen , en de heerlyke Predikaatsien pryzen , doch daar benevens op den ouden droefem hunner vleefelyke Zorgeloosheid gaarn blyven liggen : De allerminfte zyn rechte Kinderen der Wysheid en des Lichts geworden : en , 't welk het droevigfte is , veele , die een goed begin gemaakt hadden , om den Weg des verderfs te myden , zyn den Heere niet trouw gebleeven , maar hebben met Demas de Waereld Lief gekreegen. Andere zyn hunnen Leeraaren , gelyk de Korinthers Paulus , te vroeg over 't hoofd gewaffen , nadien zy in een vermetel Splinter-schouwen , niet alleen van andere Geloovige Kinderen Gods , maar ook zelf van hunne getrouwe Leeraaren , zyn vervallen , en den Balk in hun eigen oogen niet gemerkt hebben. De zulke , daar zy den Weg Gods , op welken hy naar zyn welbehaagen heeft voorgenoomen zyne Knechten zelf te leiden , niet genoeg hebben ingezien , hebben dan wel die geene geoordeeld , welke zy als Vaders be-

O P D R A G T.

behoorden te eeren en te beminnen , en welker krachtig en onvermoeid Gebed voor hunne Zielen , op dat zy niet verlooren gingen , tot God is opgeklommen.

Derhalven heeft ook God den eenen zyner getrouwe Booden•na den anderen vroeger , als men hoopte , weggenoomen : waar door hy zynen Knechten geen kwaad gedaan heeft. Want zalig zyn de Ouderlingen , die den Weg vooraf gegaan zyn , welke eene vruchtbaare en volkomene ontbinding verkreegen hebben ; want zy behoeven niet te zorgen , dat iemand hen van de plaats , waar in zy nu gezet zyn , zal verdryven , gelyk Clemens Romanus in zynen eersten Brief aan de Korintise Gemeente zeer wel schryft. Maar veel meer heeft God , benevens zyne zo groote Barmhertigheid , zynen Ernst tegen de ondankbaare , die te rug gebleven zyn , daar door willen toonen. Deezen Verachters is dit gering ; maar daar komt een Dag , op welken God hen rekenschap zal afvorderen van alle woorden ,

O P D R A G T.

den , die hy door zyne Knechten aan hun Gewiffen heeft laten brengen , en welke zy veracht en in den wind geflaagen hebben.

Maar Gylieden , Uitverkoorene en Beminde in den Heere , in welker herten Gods Woord heeft plaats gevonden , en als in eenen goeden en gezegenden akker tot vrucht gedyd , zyt anders gezind , en wegens zo veele op elkander volgende flagen , die God u heeft toegefchikt , buiten twyfel noch verfchrikt en verflaagen. Het dunkt ulieden , de Heere heeft u een harde zaak betoond , dat hy in weinig jaaren zo veele getrouwe Leerars van uwe Hoofden genoomen heeft , die u geweid hebben , niet gedwongen , maar gewillig , niet om vuil gewin , maar van herten , niet als die over u hebben geheerft , maar die uwe Voorbeelden geworden zyn in Woorden , in den Wandel , in de Liefde , in den Geest , in het Geloof , in de Reinigheid , en alle Godlyke Deugden. En wie zoude geen medelyden met u hebben in deeze uwe veel-

O P D R A G T.

veelvuldige zwaarigheid, welke ook gewisselyk niet alleen Ulieden betreft, maar het gantse Lichaam van Jezus Christus Gemeente, welks Leden gy zyt. Immers dezelve gevoelt met smerte het overlyden des Zaligen *Speners*, die onder alle uwe overige, tot noch toe in de eeuwigheid overgezette, Leeraaren, van menige jaaren her, byna de eenige is, wien God eenen volkomen ouderdom, gelyk de natuur gesteld is, heeft laten bereiken, tot geen geringen troost voor ulieden in zo veele andere vroegtydige Sterfgevallen. Maar zie, daar gylieden ook over deezen uwen Vader treurt, en daar hem allenthalven in de herten der waare Kinderen Gods word nageroepen, Wagen Izraëls en zyne Ruiten; daar, zeg ik, de traanen noch op uwe wangen zyn over deezen dierbaaren Knecht Gods, wien noch de tyd noch de eeuwigheid vergeeten zal, daar doet God by ulieden plotselyk noch eenen slag, neemende noch eenen van uwe Leeraaren weg, wiens oprechte en getrouwe hert allen openbaar was.

O P D R A G T.

was. Hoe heeft dit zonder ulieder verflaagenheid en zonder vernieuwing van alle voorige fmerten kunnen toegaan , indien gy anders de geene , die aan u gearbeid hebben in den Heere , erkend , en om hunnes Werks wille des te liever gehad hebt?

Dewyl het nu billyk is , dat Gylieden in zulken droefheid , van de geene , die daar aan deel neemen , getrooft , en opgewekt werd om u onder den anderen te vertroosten , zo heb ik ook uit Christelyke welmeenendheid myn hert daar toe gericht , om een weinig oli , dien ik van den Heere heb ontfangen , tot uwe noch verse wonden toe te brengen , of het misschien den God van allen troost behaagen mogt , ulieder smert daar door eenigfins te verzachten , en uw Geloof aan den Leevendigen God , met uwe Liefde tot Hem , ook onder deeze zyne Tuchtigingen , te verwekken , en te versterken.

Om dieswille heb ik voorgenoomen , dit tegenwoordige Werkje van Genade en Waarheid met een eenvoudigh hert ulieden
toe

O P D R A G T.

toe te eigenen. Leest het , en beproeft het , of het niet dat zy , 't welk uwe Leeraars , die Gy betreurt , u ook hebben verkondigd en ingescherpt ; gelyk het even hetzelfde is , dat ik naar de veelvuldige Gelegenheid , my van God daar toe verleend , tot uwe ooren gebragt heb. Laat dan hier door den Troost , dien gy voormaals uit den mond van Uwe , nu eindelijk in de Zegepraalende Kerk overgezette , Leeraaren geput hebt , in uwe herten wederom vernieuwd worden ; en zo ook eenigen onder Ulieden in hun aangevangen Loop mochten verflaauwd zyn , en zich tot noch toe in den goeden stryd des Geboofs niet mannelyk en standvastig genoeg gedraagen hebben , zo laat u dit tot eenige Aanspooring dienen , om den tyd , die noch overig is in het vlees , naar Gods wil , en in de kracht des Heeren door te brengen.

Neemt dan het tegenwoordige Werkje van Genade en Waarheid in Liefde van my aan , en laat u daar door van den Heere , die de geringen vertroost , en de honge-

O P D R A G T.

gerigen met goederen vervult , doch de Ryken ledig heenenzend , niet alleen vertroosten , maar ook verder daar toe bereiden , dat gy tot uwe Leeraaren moogt komen , en hunner heerlykheid deelachtig worden : en bid ook voor my , dat ik den Heere tot in den dood mag getrouw zyn. Ik beveel Ulieden alle te zaamen aan de eeuwige Liefde en hertelyke Barmhertigheid van onzen Heere Jezus Christus , als tot

ULIEDER ALLER

Onophoudelyk Gedenken voor
het Aangezicht des Heeren
hoogst-verplichte

AUGUST HERMAN FRANKE.

VOOR-

VOORREDEN

AAN DEN

L E E Z E R.

GODZOEKENDE LEEZER!

hier mede word u eene Schriftmaatige Overweeing van Genade en Waarheid voorgelgd. Want gelyk God / voor veel jaaren / den Schryver eenig inzicht in het rechte verstand van beide deeze Woorden heeft verleend / en dezelve kenniss naderhand in hem vermeerderd ; also heeft hy zich verbonden geacht / om den Paas-ten met de ontfangene gaabe te dienen / in vertroutwen / dat het geen aan zyne eigene Ziel eene waarachtige Optwekking des Ge-looks / en Vordering op den Weg des Ores des gegeven heeft / ook van God / als den eigentlyken Geeber alles goeds / in anderen tot een gelyk einde zal gezegend worden. Hy erkent wel / dat hy van de Genade en Waar-

V O O R R E D E N.

Waarheid noch naauwelijks iets heeft le-
 ren stamelen; doch hy acht zich ook deeze
 Genade gants onwaardig: en nadien hy
 weet / dat hy ook dit weinige uit Genade
 heeft / en dat het Waarheid is / wat hy
 daar van kent en schryft / zo heeft hy geene
 zwaarigheid om het mede te deelen; niet
 tegenstaande hy wel weet / dat veele dit
 voor de eerste beginselen / die zy overlang
 geleerd hebben / zullen rekenen / en zich al-
 dus zelf van de nuttigheid berooven / die zy
 ook uit dit voorstel van Genade en Waar-
 heid noch hadden te trekken. Want als
 ook maar alleen die geene / die noch van
 nooden hebben de eerste beginselen van
 Gods Woord te leeren / dit niet zonder
 brucht leezen / zo zal doch God ten minsten
 van de zulken daar over gepreezen worden.
 Wat den Schryver aangaat / hy acht zo-
 danig eene kennis wel niet gering; doch
 echter is het zo verre van hem / dat hy
 daar in eenigen roem zoude zoeken / dat hy
 zich veel meer schaamt / dat hy tot noch toe
 zich zelven en anderen daar door niet met
 grooter trouw en brandender over opge-
 bouwd en gebeterd heeft / en het daarom
 ook voor zyn gelwin acht / eenen Door-
 spraak hy den Vader te hebben / om wiens
 wille hem zulks uit Genade vergeeven wer-
 de. Want daar van is hy in den Heere
Jes

V O O R R E D E N.

Jesus verzekerd / dat deeze beide Woorden / Genade en Waarheid / het eeuwige leven zyn / voor allen / die ze in den Geest verstaan en smaaken ; nademaal ons God door Christus alles geschonken heeft / en dit Alles van den Heiligen Geest daar door is uitgedrukt / dat door Christus de Genade en Waarheid geworden is. Zo leer dan dit Alles in deeze twee Woorden / maar leer het zo / dat deeze twee Woorden in u ook Genade en Waarheid , Geest en Leven , ja alles werden.

Doch hoe men beide de Genade en Waarheid in hunne rechte Zuiverheid te bewaaren heeft / dat noch de eerste met de onreine Inbeelding van eigen verdienste / noch de laatste met Dwaaaling en Ongerechtigheid of Liefde der Waereld vermengd en gekrenkt werde / daar van konnen onder anderen de navolgende plaatsen van Bernhardus en Augustinus goede aanwyzing geeven / die sluitelyk tot dat einde hier worden bygeboegd. Bernhardus naamelyk spreekt van de Genade in de 67te Leerverden over het Hoogelied aldus: *Ego dilecto meo* , inquit *Sponsa* , & *delectus meus mihi*. Cur ita? Nempe ut tunc magis gratia plenam se probet , cum totum gratiae dederit , & primas scilicet illi partes adscribens & ultimas. Alioquin , quomodo gratia plena , si quid habuerit quod

* *

non

V O O R R E D E N.

non fit ex gratia? Non est quo gratia intret, ubi jam meritum occupavit. Ergo jam plena confessio gratiae, ipsius gratiae plenitudinem signat in anima consentientis. Nam si quid de proprio inest, in quantum est, gratiam cedere illi necesse est. Deest gratiae, quicquid meritis deputas. Nolo meritum quod gratiam excludat. Horreo quicquid de meo est, ut sim meus, nisi quod illud magis forsitan meum est, quod me meum facit. Gratia reddit me mihi justificatum gratis, & sic liberatum à servitute peccati. Denique ubi Spiritus Domini, ibi libertas. **D. I.** *Ik ben myns Lieffstens,* (zegt de Bruid) *en myn Liefste is myn.* Waarom spreekt zy alzo? Daarom, op dat zy dus te klaarder bewyze, dat zy vol van Genade is, wanneer zy naamelyk aan de Genade beide het Begin en de Voleindiging, ja alles gants en geheel toeschryft. Want hoe konde zy anders vol van Genade zyn, indien zy iets had, 't welk niet uit Genade was? De Genade kan daar niet ingaan, daar eigen Verdienste de plaats al heeft ingenoomen. Dewyl nu de Ziel eene zo volkomene belydenis van de Genade doet, zo geeft zy daar door de volheid der Genade, die in haar woont, te kennen. Want zo iets eigens in haar is, zo moet de Genade voor hetzelve, zo veel als het daar is, noodwendig wyken. Het geen gy aan uwe Verdiensten toelegt, dat ont-

V O O R R E D E N.

onttrekt gy de Genade. Ik mag met geen Verdienſte te doen hebben, waar door de Genade eenige afbreuk geſchied. Ik ſchrik voor al het geene van myn eigen is, op dat ik te recht wederom myn eigen, of mynes machtig zyn mag. Hoewel ik billyker dat geene voor het myne heb te achten, 't geen veroorzaakt, dat ik myn eigen, of mynes recht machtig werde. De Genade maakt my zonder myne verdienſte en om niet gerechtvaardigd, en bevryd my alzo van de dienſtbaarheid der zonde, en dus geeft zy ook my als eenen gerechtvaardigden en vrygemaakten my zelve weder. Augustinus **woorden uit het boek** de Agone Chriſtiano, **of** van den Chriſtelyken Stryd, **in het 13de Hoofdstuk / ſpreken van de Waarheid / en luiden aldus:** Cum Cognitio & Actio dona ſint DEI, & beatum hominem faciant, ſicut in Cognitione cavendus eſt Error, ſic in Actione cavenda Nequitia. Errat autem quisquis putat Veritatem ſe poſſe cognoscere, cum adhuc nequiter vivat. Nequitia eſt autem, mundum iſtum diligere, & ea quæ naſcuntur, & tranſeunt pro magno habere, & ea concupiſcere, & pro his laborare ut acquirantur, & lætari cum abundaverint, & timere ne pereant, & contriſtari cum pereunt. Talis vita non poteſt puram illam & ſinceram & incommutabilem videre Veritatem, & inhærere illi,

V O O R R E D E N:

illi, & in æternum non moveri. d. i. Dewyl beide de Kennis en Oefening gaaven des goeden GODS zyn, en den Mens zalig maaken, zo is het noodig, dat, zo wel als men in acht neemt, dat men by zyne Kennis niet in Dooling vervalle, men ook alzo in de Oefening des goeds zich voor alle Boosheid en Snoodheid wachte. Nu is het eene groote Dwaaling, waar in alle die geene staan, welke zich inbeelden, dat zy de Waarheid kunnen kennen, wanneer zy noch een boos leven leiden. Maar de Boosheid bestaat daar in, wanneer men de Waereld lief heeft, en de vergankelyke dingen voor wat groots houd, daar een verlangen naar heeft, en arbeid om die te verkrygen: desgelyks wanneer men zich verheugt, zo men daar veel van heeft, en bevreesd is om dezelve weder te verliezen, ook zich daar over bedroeft, als men die verlooren heeft. In zulken Waerldlievenden leven kan men de zuivere, onvermengde, en onveranderlyke Waarheid niet zien, noch dezelve aanhangen, noch ook eeuwiglyk vast en onbeweeglyk blijven.

Jesus Christus nu / tot wien alleen / Besminde Leezer / deeze Overweeging u topst / wil zelf met zyne Genade uwt hert verbullen / en u door zynen Geest in alle Waarheid leiden. Denzelven zy Eer en Lof tot in Eeuwigheid. Amen.

IN.

I N H O U D

Der Overweeging van Genade
en Waarheid.

HET I. HOOFDSTUK.

De H. Schriftuur leert in het Nieuwe en Oude Verbond, dat Christus vol van Genade en Waarheid is.

HET II. HOOFDST:

Hoe Christus in zich zelve vol van Genade en Waarheid zy.

HET III. HOOFDST:

Hoe Christus zich ook ontrent de Mensen als vol van Genade en Waarheid openbaart.

HET IV. HOOFDST:

Dat het Woord Genade den Mens in de Beschouwing van al het goede leid, 't welk wy van God hebben en genieten.

HET V. HOOFDST:

Van de bijzondere Betekenissen van het Woord Genade in de Heilige Schriftuur.

* * 3

HET

I N H O U D.

HET VI. HOOFDSTUK.

Hoe wy uit de Volheid van Christus Genade voor Genade ontfangen.

HET VII. HOOFDST:

In welken Stand zich de Mens over de Genade, die in Christus geschonken is, recht mag verblyden.

HET VIII. HOOFDST:

Hoe de Mens tegen tweederlei Bedrog des Satans heeft te stryden, op dat hy zich in den stand der Genade bevinde, en ook daar in blyve.

HET IX. HOOFDST:

Hoe zwaar de rechte inwendige Stryd des Geloofs zy, en wat voordeel de Mens daar van heeft, zo hy daar in getrouw is.

HET X. HOOFDST:

Van den hardsten Stryd des Geloofs, wanneer de Mens zonder eenige bevinding van Genade nochtans de Genade Gods zal gelooven, en zich daar aan houden; en hoe nutte-lyk deeze Stryd zy.

HET

I N H O U D.

HET XI. HOOFDSTUK.

Hoe de ondoorgrondelyke Diepte van den Rykdom der Genade Gods in Christus Jezus van Paulus Rom: V. 6--11. beschreeven word.

HET XII. HOOFDST:

Dat noch de Genade door de Wet , noch de Gehoorzaamheid ontrent God door de Genade word te niet gedaan: en hoe de Mens zich voor het Misbruik der Genade te wachten heeft.

HET XIII. HOOFDST:

Dat de Genade onder de Geheimenis van het Kruis in dit leven verborgen , en dat daar de Genade op het heerlykste is.

HET XIV. HOOFDST:

Waarom Christus niet alleen vol van Genade, maar ook vol van Waarheid zy , en van de menigerlei betekenissen van dit Woord.

HET XV. HOOFDST:

Hoe de Mens , als hy waarlyk tot God bekeerd word , de Waarheid van de Leugen leert

I N H O U D.

leert onderscheiden , en in hoe zaligen
Stand hy zich dan boven andere onbekeerde
Mensen bevind.

HET XVI. HOOFDSTUK.

Opwekking des Leezers , om het geene ,
dat van Genade en Waarheid geschreeven
is , natedenken , en heilzaam te gebrui-
ken.

Slot-Gebed.

SCHRIFT.

SCHRIFTMAATIGE OVERWEEGING, V A N G E N A D E E N W A A R H E I D.

HET I. HOOFDSTUK.

De H. Schriftuur leert in het Nieuwe en in het Oude Verbond, dat Christus vol van Genade en Waarheid is.

I.

Wanneer Joannes de Heerlykheid van Christus / den Middelaar tusschen God vol van Genade en de Mensen / gelyk hy die nevens Petrus en Genade en Jakobus voornaamelyk op den heiligen Berg en Waarheid. gezien had / wil beschryven / zo zegt hy: Het Woord is Vlees geworden, en heeft onder ons gewoond (en wy hebben zyne Heerlykheid gezien, eene Heerlykheid als des eeniggeboorenen van den Vader) vol van Genade en Waarheid. Joann: I. 14. Matth: XVII. 1.

2

enz.

2 OVERWEEGING VAN

enz. vergeleeken met 2 Petr. I. 16. enz. Wanneer hy ook verder op het kortste wil te zaamen begryppen / wat ons door Jezus Christus al goeds geschied zy / zo zegt hy vs: 16. Van (uit) zyne Volheid (der Genade en Waarheid) hebben wy alle ontfangen Genade voor Genade. En op dat uit de Tegenstelling de Zin des Geests in deeze (uit vs. 14) aangetrokkene Woorden des te beter verstaan werde / zo voegt hy 'er by vs: 17. Want de Wet is door Mozes gegeven, de Genade en de Waarheid is door Jezus Christus geworden.

Voor-
zeggin-
gen van
Genade
en Waar-
heid in
het O. V.

2. Als wy dit met het Oude Verbond vergelyken / zo blykt klaarlyk / dat de Heilige Geest eben hetzelfde van Christus voorzegd heeft / dat Joannes betuigt in en door hem verbuud te zyn. Want aldus luidt van hem de kilaare Doorzegging in den 89sten Psalm: Ik zal de goedertierenheden des Heeren eeuwiglyk zingen: ik zal uwe Waarheid met mynen mond bekend maaken van geslachte tot geslachte. Want ik heb gezegd, uwe goedertierenheid zal eeuwiglyk gebouwd worden; in de hemelen zelve hebt gy uwe waarheid bevestigd. En in den 100sten Psalm: De Heere is goed, zyne goedertierenheid is in der eeuwigheid, en zyne getrouwigheid van geslachte tot geslachte. De honderd en zeventiende Psalm belooft eben hetzelfde van Christus / wanneer hy spreekt: Zyne goedertierenheid is geweldig (sterk en machtig als een held) over ons, en de waarheid des Heeren is in der eeuwigheid. Zo spreken ook op meer plaatsen de Profeten van Christus: en Ezaias noemt het gantse Nieuwe

GENADE EN WAARHEID. 3

we Verbond de gewisse weldadigheden (genaden) Davids. Hoofdst. LV. 3.

3. Hierom is het buiten twyfel / dat de Heilige Geest in Joannes op deeze Voorzeggingen des Ouden Verbonds heeft gezien / en ons derzelver verbulling in Jezus van Nazareth willen betoonen / op dat wy op geen en anderen / als op hem / zouden passen / 't geen de Profeeten van Genade en Waarheid voorheenen verkondigd hebben / en alzo waarlyk gelooven, dat Jezus is de Christus, de Zoone Gods, en door hetzelfde Geloof het leven hebben in zynen Naam. Joann. XX.

Zyn in Christus in het N. V. vervuld.

81.

4. Verhalben is alle heerlijkheid van Christus / niet alleen ten aanzien van zyn Persoon / maar ook van zyn Ampt / en al het goed / dat het Menschelyke Geslacht door hem / als den Heiland der waereld / ontfangt / in deeze Woorden / naamelyk in de Genade en Waarheid, beide in het Oude en in het Nieuwe Verbond / te zaamen begrepen. Zo weinig nu als men de heerlijkheid van Christus niet woorden uitspreken / en het Goede / 't welk hy ons verworven en geschonken heeft / beschryven kan; even zo weinig zal het menschelyke Verstand en Welsprekendheid volkomen kunnen bereiken / wat Genade en Waarheid naar den zin des Geestes / en naar de groote en heerlyke betekenis der Woorden / in welke zich de Profetische en Apostolische Geest heeft uitgebreid / in zich bebat en begrypt.

In Genade en Waarheid legt de heerlijkheid van zyn Persoon en Ampt.

5. Evenwel is het geen vergeeffe onderneeming / indien men in de Dreeze Gods /

Staat daarom te onder.

4 OVERWEEGING VAN

zoeken, om Christus en zyne Heerlykheid beter te
 wat Ge- leeren kennen / in de Schriftuur onderzoekt /
 made en wat Genade en Waarheid zy. Want de H.
 Waar- Geest heeft hier en daar door den mond der
 heid zy. Profeeten en Apostelen deeze woorden zelf
 uitgelegd. En hoe de mens meer barmher-
 tigheid van God ontfangt / om deeze in de
 Schriftuur zelf te blindene uitlegging in het
 licht des H. Geestes te kennen / zo veel te
 meer strekken hem dezelve Woorden tot op-
 waaking uit de Zonde / tot Geloof en des-
 zelfs versterking / tot Blydschap / tot Troost /
 tot Leven / en tot allerlei Godlyke kracht ;
 ja zo veel meer word hy door de Genade en
 Waarheid die in Jezus Christus is / in de
 kennis zynner klaarheid (of heerlykheid) in-
 geleid / en in hetzelfde Beeld verklaard (of
 verheerlykt) van de eene klaarheid (of heer-
 lykheid) tot de andere. 2 Kor. III. 18.

En God 6. Laat ons derhalven met alle ootmoe-
 om het digheid en oprechtheid God bidden / dat hy
 rechte ons het hert recht opene en verwydere / op
 verstand dat wy den Rykdom zynner Heerlykheid in de
 te bid- Genade en Waarheid, die in Christus Jezus
 den. is / en door hem aan ons word medege-
 deeld / recht mogen kennen / en in ons bevat-
 ten / op dat Christus zelf in ons verheerlykt
 worde door den H. Geest / tot eer des Va-
 ders. Laat ons onze herten in eene Godly-
 ke stilte vergaderen / op dat zich de Genade
 en Waarheid / die in Christus is / recht in
 ons kan spiegelen / en wy daar over mogen
 verheugd worden in tyd en eeuwigheid. Want
 een Woord van God / met eenen stillen Geest
 overwoogen / brengt de ziel eenen grooteren
 schat

GENADE EN WAARHEID. 5

ſchat en rijkdom toe / als wanneer heel
boeken / (ja zelf de gantſe heilige Schrift)
met een verſtrooid gemoed gelezen wor-
den.

HET II. HOOFDSTUK.

Hoe Chriſtus in zich zelve vol van
genade en Waarheid zy.

M^{I.}erk dan eerſtelijk / dat in Chriſtus Genade en Waar-
heid is in
Chriſtus
zelf, en
wel in
volheid.
zelf is het geen hy anderen mededeelt. Want
hy is zelf vol van Genade en Waarheid.
Vol van Genade is hy / en door dezelfde vol-
heid van alle dingen onderſcheiden / en heer-
lyker dan alle dingen / ook als de Engelen.
Want hy is het afſchynſel van Gods heer-
lykheid, en het uitgedrukte beeld zyner zelf-
ſtandigheid. Hebr. I. 3. Hy heeft deeze vol-
heid in zich zelve door zyne eeuwige geboor-
te van den Vader: het welk van geen ſchep-
ſel kan gezegd worden. Want door hem,
(als den eeuwigen eeniggebooren Zoon
Gods) zyn alle dingen geſchapen, die in de
hemelen en die op de aarde zyn, die zienlyk
en onzienlyk zyn, het zy troonen, het zy
heerſchappyen, het zy overheden, het zy mach-
ten; alle dingen zyn door hem en tot hem
geſchapen, en hy is voor alle dingen, en alle
dingen beſtaan te zaamen door hem. Koloff:
I. 16, 17. Daarom / als Joannes zegt /
dat het Woord vlees geworden is, en onder
ons gewoond heeft vol van Genade en Waar-
heid, zo betuigt hy te gelyk / dat zy (de

6 OVERWEEGING VAN

Heerlingen) zyne heerlykheid hebben gezien, eene heerlykheid als des eeniggebooren Zoons van den Vader, d. i. dat in hem eene zodanige volheid van Genade en Waarheid gewoond heeft / die men aan geen en mens / maar alleen aan den eeniggebooren Zoon Gods mag toeschryven.

Vol van
Genade
naar de
God-
heid.

2. In Hem is de Volheid der Genade. Want hy is de Zoon, in welken de Vader een welbehaagen heeft, Matth: III. 17. en XVII.

5 Ezai: XLII. 1. ὁ ἀγαπῆτός, de Geliefde, de rechte JEDIDJAH, 2 Sam: XII. 25.

De Zoon der liefde, Koloff: I. 13. Joann: XIV. 8, 9, 10. Hy is het rechte Hert Gods.

Alle Liefde / alle Ontferming / alle Goeds-
gunstigheid / alle Vriendlykheid / en Minne-
lykheid Gods is wezendlyk in den Zoon.

En gelyk in God geene verdeeling is / en daarom met de Volheid der Genade ook alle Volheid der Godheid onafscheidelyk is verbonden; also zy in Christus te gelyk met de Volheid der Genade ook alle Godlyke Eigenschappen / gelyk zy in den Vader.

Naar de
Mens-
heid.

3. Maar door de Menswording is deeze Volheid van Genade / nevens die Godlyke Eigenschappen / zyne menselyke Natuur in zulke voegen medegedeeld / dat de Persoon van Christus / of het Woord / 't welk vlees geworden is / (σὰρξ ἐγένετο) wel billyk vol van Genade mag genoemd worden. Dewyl hy

naar de mensheid gezalfd is, niet met maate, Ps: XLV. 8. Joann: III. 34. d. i. in oneindige volheid / also dat in de Persoon van Christus alle Lieflykheid en Schoonheid Gods /

עוֹלָם

וְעַד

alle Heerlykheid des Vaders / alle Godlyke /

Gee-

GENADE EN WAARHEID. 7

Geestelyke / en Hemelse / voor Menselyke de
 zinnen onbegrypelyke Geboeligheid / Aange- Schoon-
 naamheid / Lust / Vreugde / en Welbehaagen; heid, of
 in 't kort / het gantse Liefde-wezen Gods / zy- Lieflyk-
 ne wooning heeft. En zo is hy vol van Genade: heid des
 en heet met recht de Schoonste onder de men- Heeren
 senkinderen; Ps. XLV. 3. en uitverkooren Ps. 27: 4.
 onder veele duizenden. Hoogelied V. 13.

4. Doch hy is ook te gelyk vol van Waar- Vol van
 heid, want zyne Genade is eene waarachtig- Waar-
 ge Genade. Gelyk de Vader een waarachtig- heid
 Godlyk Wezen is / also is ook dezelve naar de
 Waarheid in den Zoon. En in hem is eene God-
 Volheid der Waarheid / die tegen al het ver- heid.
 gankelyke / onbestendige / onvolmaakte / en
 gebrekkelyke gesteld is. In de schepselen
 bevindt zich dikwils eene Aangenaamheid en
 Liefelykheid / maar hen ontbreekt de besten-
 dige / onvergankelyke / en innerlyke Waar-
 heid van denzelven liefelyken schyn; of zo
 ook eenige Waarheid daar in is / zo is het
 doch geene Volheid der Waarheid / maar het
 ontbreekt noch hier en daar. Doch de eenig-
 gebooren Zoon van den Vader is Vol van
 Genade, en te gelyk vol van Waarheid, in
 welken alle Trouw en Waarheid Gods rust /
 en in welken zich alle Eigenschappen Gods
 niet alleen in eenen liefelyken weerslag spie-
 gelen / maar ook in Waarheid en in onver-
 anderlyke eeuwige Volmaaktheid bevinden /
 als in het waarachtige Evenbeeld zynes We-
 zens. Zo is de Zoon Gods van eeuwigheid
 af vol van Waarheid, en dezelve ook in Eeu-
 wigheid / en blyft gelyk hy is. Ps. CII: 28.
 Hebr. I. 12.

8 OVERWEEGING VAN

Naar
de Mens-
heid.

5. Daar nu dit eeuwige Woord in de Volheid des tyds is Mens geworden / daar is ook de Menselijke Natuur in de gemeenschap van deeze Godlijke Volheid der Waarheid opgenomen. En zo mogt Christus in de aangenoemene Menselijke Natuur van zich zelven zeggen ; Ik ben de Waarheid. Joann: XIV. 6. Want Hy is de Heilige en de Waarachtige ; de Amen , de trouwe en waarachtige Getuige, Openb: III. 7, 14. in welken alle Gods beloften Ja en Amen zyn. 2 Kor: I. 20. Want alle voorneemen Gods is van Eeuwigheid af gemaakt in Christus Jezus ; 2 Tim: I. 9. en alle Waarheid / die God verkondigd heeft van het begin der waereld / grondvest zich op hem / en heeft hem ten doeltwit en uiterste einde / zo dat zy in geenen anderen / als in hem / kan verbuuld worden / ja verbuuld is ; waar van daan de Waarheid (Trouw en Geloof) de Gordel zyner nieren genoemd word. Ezai: XI. 5. Efez: VI. 14. En daarom is hy de Weg, de Waarheid, en het Leven ; dewyl hy het menselijke geslacht van allen valschen / leugenachtigen / en bedriegelyken Weg / waar op het door bedrog der Slange is geleid / verlost / en hetzelve in het waarachtige Leven , dat uit God is, Joann: XIV. 6. Efez: IV. 18. en eeuwig blijft / wederom inleid.

Alzo is
hy in
Waar-
heid de
Aller-
schoon-
ste.

6. Zo is Christus de Allerschoonste onder de Mensen-kinderen , en de Uitverkoorene onder veele duizenden, niet naar den schyn / maar in Waarheid , ja in eene zulke hooge en heerlijke Waarheid / als geen vernuft noch zinnen kunnen begreppen. Want daar is

GENADE EN WAARHEID. 9

is gants niets gesmukt / noch gemaakt / Dewyl
 maar louter **Waarheid** is in hem / het waar- in hem
 achtige Licht, de waarachtige Wysheid, de alles
 waarachtige Gerechtigheid en Heiligheid, **het** Waar-
 waarachtige Leven, en de waarachtige kracht heid is.
 Gods. **Ia of men schoon veel woorden**
mogt by een zoeken / zo is echter daar in
noch meer begrepen / dat Joannes zegt /
 Hy is vol van Genade en waarheid.

7. Heere Jezus, gy hebt beloofd, dat gy u Gebed
 aan den geenen zult openbaaren, die u lief- om de
 hebben, en niet aan de waereld. Joan: XIV. Kennis
 21, 22. Zyn nu die geene alleen uwe Lief- der Ge-
 hebbers, die uwe Heerlykheid zien, eene nade en
 Heerlykheid als des eeniggebooren Zoons van Waar-
 den Vader, gelyk gy zyt, vol van Genade en heid van
 Waarheid; zo werk gy door uwe waarachtige Jezus.
 kracht eene waare Liefde tot u in onze her-
 ten, en laat ons door dezelve aangenaam zyn
 by uwen Vader en U, en openbaar u aan ons
 in dezelve, op dat wy niet met den mond
 groote dingen van u spreken, maar smaaken
 en zien mogen, hoe gy zyt vol van Genade
 en Waarheid. Verheerlyk u door den Geest
 der Waarheid in ons, op dat wy u in de
 Waarheid eeren, gelyk het betaamt, en uwen
 Naam ook verheerlyken onder onze Broede-
 ren.

HET III. HOOFDSTUK.

Hoe Christus zich ook ontrent de Mensen als vol van Genade en Waarheid openbaart.

Christus is ook ontrent de Mensen vol van Genade en Waarheid.

Als de Grond- en Hoeksteen hunnes heils.

Eza: 28: 16. 1
Petr: 2: 6. pf:
118: 22.

I.
Christus is niet alleen aan te zien / hoe hy in zich zelve is vol van Genade en Waarheid, maar ook hoe hy zich ontrent de Mensen als vol van Genade en Waarheid openbaart. Want daarom boegt 'er Joannes hy vf: 16, 17. En uit zyne Volheid hebben wy alle ontvangen Genade voor Genade. En / de Genade en Waarheid is door Jezus Christus geworden. Hy is en blijft de eeuwige Hoeksteen, de Uitverkoorene en dierbaare Grondsteen, waar op onze gantse Zaligheid is gegrondvest.

2. Hier staat nu de Genade altyd voor aan. Want uit loutere Genade is Christus ons van God geschonken / en uit Loutere Genade word ons in en met hem alles geschonken. Rom. VIII. 32. Overmits de Mens in Gods toorn en ongenade gevallen is, zo moet eerst in Christus de Genade weder opgaan / zal de mens andersins uit zyne elende weder geholpen worden. Genade en Waarheid staan wel by elkanderen / en zyn in God het zelve; maar wy komen tot geene Waarheid zonder kennis en aanneeming der Genade: 1 Tim: II. 4, 5, 6. gelyk ook / waar de Genade in leevendige kracht gekend en aangenoomen word / de Waarheid daar van niet mag gescheiden worden. Niets moet zich in den mens

GENADE EN WAARHEID. II

mens boven de Genade verheffen / die in Christus Jezus onzen Heer is. Want alles moet tot schande en spot gemaakt worden / wat in den mens zich de Genade niet wil onderwerpen / maar in eenige andere dingen / als alleen in de Genade Gods / roem zoeken. Want Christus Jezus is ons van God gemaakt tot Wysheid , en tot Gerechtigheid , en tot Heiligmaaking , en tot Verlossing: op dat (ge-lyk geschreeven staat, Jer. IX. 23, 24.) wie roemt , die roeme in den Heere. 1 Kor. I. 30, 31.

HET IV. HOOFDSTUK.

Dat het Woord Genade den Mens in de beschouwing van al het Goede leid, 't welk wy van God hebben en genieten.

I.
De Genade is wel een bekend Woord / Wat het Woord Genade in zich bevat. doch meer naar het uiterlyke geluid en den klank / als naar de heerlykheid van de zaak. Want dit Woord bevat zo veel in zich / dat het menselyke hert als in een zee des Godlyken Rykdoms word gezet / wanneer hy maac een weinig opmerkzaam word / en in Godmoedigheid leert kennen / wat Genade zy. Want wat blyft 'er doch / als de Genade word weggenoomen? uit Genade is immers de mens geschapen; uit Genade word hy onderhouden; uit Genade verloft; uit Genade word hy gerechtvaardigd; uit Genade geheiligd;

12 OVERWEEGING VAN

ligd; uit Genade zalig gemaakt. Wanneer dan God alles wederom wilde neemen / wat hy den Mens uit Genade verleend heeft / wat zoude de Mens behouden? Lichaam en Ziel / en daar mede teffens alles / wat ook tot het natuurlyke Leven behoort / zoude Gode toeballen / (ik zing de lichaamelijke goederen / welke tot onderhouding van het natuurlyke leven zyn geschikt) als het welke alles van God gegeven is uit loutere Genade en Barmhertigheid, zonder eenige onze Verdienste en Waardigheid.

Uit Genade is de Mens geschapen.

2. Hoe hoog en wonderbaar is de Genade! Uit Genade sprak God / Laat ons menschen maaken, naar ons beeld, naar onze gelykenis. Waar op dan ook onmiddelyk volgt / En God schiep den Mens naar zyn beeld, naar het beeld God schiep hy hem. Gen. I. 26, 27. En als de Slang deezen genadigen raad en wil Gods had gezocht te verhinderen / en de Mens een beid des Duivels geworden was / zo was de Genade en Barmhertigheid zo groot / dat God eerder zelve een mens wilde worden / eer hy zich den mens zo schandelyk ontrooven / en hem in het verderf steecken liet. Want Christus / die het Evenbeeld Gods is / Koloss. I. 15. wierd straks na des menschen val beloofd / dat hy de Slang den kop zoude vermorzelen.

De Genade Gods in Christus is van Eeuwigheid tot

3. En deeze Genade / Gunst / Liefde / en Ontferming Gods is niet toenmaals eerst in Gods hert gebooren / als de Val geschied was / maar de Liefde / waar mede God ons lief gehad heeft in Christus Jezus / is eene eeuwighe Liefde; en de Genade / die ons ge-

GENADE EN WAARHEID. 13

gegeeven is in Christus Jezus, is ons voor Eeuwig-
heid. de tyden der eeuwen gegeeven, hoewel zy in God en zyn voorneemen verborgen geweest is. Efez: III. 9. 2 Tim: I. 9. Ja eben deeze Liefde / Barmhertigheid / Vriendelphheid / en Minzaamheid Gods strekt zich ook tot in alle Eeuwigheid uit / en zal zich in Eeuwigheid in oneindige Volheid aan de mensen openbaaren. Dezelve Genade en Liefde / waar mede hy ons nu in dit oogenblik be- mind heeft / is niet als eene menselphke Gunst en Genade / die haast begint / en haast we- derom ophoud; maar zy is de Genade Gods zelve / die van Eeuwigheid tot in Eeuwigheid blyft. O dat wy doch de Genade Gods naar haare waardigheid schatten! By God in Genade te zyn, is de allerhoogste zalig- heid / en word nochtans van ons / blinde mensen / zo gering geacht.

4. Heeft dan niet onze Heiland reden ge- Christus
predike
ons zelf
van dee-
ze Gena-
de. had / onze herten op te wekken / om deezen oneindigen schat beter te erkennen? Alzo lief (zegt hy / Joann: III. 16.) heeft God de waereld gehad, dat hy zynen eeniggebooren Zoon gegeeven heeft. Waare het mogelph / dat de eene mens voor den anderen uit Liefde zyn eigen hert uit het Lichaam scheurde / en aan hem gaf / zo was het op verre na daar mede niet te vergelphen / dat God ons / daar wy zyne geslaagene vyanden waaren / zo zeer bemind heeft / dat hy zynen eeniggebooren Zoon heeft gegeeven / hem laten bles worden / en voor ons zulken smaaden en spot / ja daar toe den bitteren kruisdood lyden en uitstaen / en den gantsen last van de zonden

des

14 OVERWEEGING VAN

des menselijken geslachts geboelen / zo dat hy ook moest klaagen van hem verlaaten te zyn. Moegt nu de Heiland niet zeggen; Alzo, alzo lief heeft God de waereld gehad? Hier op moet dan de Mens voor alle dingen zyne oogen bestigen / wil hy recht bekennen / wat Genade zy; gelijk men de Zon zelve moet aanzien / wil men haaren glans / schoonheid / en heerlijkheid recht bekennen. Want al het andere / dat de heilige Schriftuur Genade noemt / rust in deeze Liefde / dat God ons zynen Zoon gegeven heeft / als op zynen schoot.

Hoe
het den
Mens
gaat by
de er-
kenenis
dezer
Genade.

5. Doch het gaat den Mens in deeze overweeging byna als eenen / die te scherp in de Zon ziet / daar de oogen de klaarheid niet kunnen verdraagen / en daar van overloopen en traanen. Het is ook onmogelyk / dat des menschen hert niet op 't innerlykste bewoogen werde / en van Liefde tot God als overbloeje / wanneer hem deeze eeuwigte Welbron geopend word. Daarom als de Heilige Schriftuur wil beschryben / hoe God ons de kennis zynner Genade geeft / zo zegt zy; De Liefde Gods (met welke God ons van eeuwigheid af in Christus Jezus heeft liefgehad) werde in onze herten uitgestort door den Heiligen Geest. Rom: V. 5. Want de Openbaaring van Gods Genade in onze herten kan hy geene zaak beter vergeleeken worden / als hy eenen stroom van leevendig Water / welke stroom door den Heiligen Geest / gelijk het natuurelyke water van den Wind / beweegd word / om zich uit Gods hert in onze herten te storten; en kan in zulken Godshy-

GENADE EN WAARHEID. 15

lyken Aitbloed dan niet anders met zich brengen / als Godlyke Breugde / Godlyke Bredde / Godlyke Wellust / Godlyke Liefde / en eene Vereeniging van het menselyke hert met Gods hert. Geelyk het in schaduw geschied / dat 'er niets dan liefde en breugde is / wanneer de eene Vriend den anderen zyn hert openbaart / en zyne liefde ontdekt.

6. Heere Jezus, dewyl het eeuwige Liefde-wezen uwes Vaders niet alleen in u is, maar ook zyne *φιλανθρωπία*, of Menslievendheid, in u, als de Zon der Genade en Gerechtigheid, aan ons arme (door zonde onder den toorn gevallen) menschen verschynt, ja met haaren glans en stralen in onze herten indringt, dezelve leevendig maakt, met den Geest des levens vervult, met Godlyke Liefde verwarmt, allen vloek van ons neemt, en den zegen mededeelt, dat wy, als het rechte beloofde Land, waar op de Heere acht heeft, en daar de oogen des Heeren nimmer afzien van het begin des jaars tot het einde, (Deut: XI. 12.) met vruchten der gerechtigheid vervuld werden; zo ontmoet ons vroeg met uwe oneindige Ontferming, en kom ons voor met het licht uwer Genade, op dat uwe Blydschap in ons vervuld werde, dat wy uw hert, zo als het tot ons is, het welk niet anders als ons heil begeert, en door u het hert uwes hemelsen Vaders, het welk in u een eeuwig voorneemen heeft gehad om ons te helpen, in de kracht van uwen heiligen Geest kennen, en in denzelven eeuwigen Grond der Genade en Liefde recht gegrond en geworteld worden! Amen!

Gebed
om de
kennis
van Chri-
stus Ge-
nade.

HET

HET V. HOOFDSTUK.

Van de bijzondere betekeniffen van het
woord Genade in de H. Schriftuur.

Uit zyne Volheid ^{1.} zegt Joannes / ont-
fangen wy Genade. Dit verklaart ons de
Menigerlei Be-
tekenis
van het
woord
Genade. Schriftuur daar in / dat zy het woord Ge-
nade op veel en menigerlei wyze gebruikt.
Want (1) word niet alleen de Gunst en Ont-
ferming Gods ontrent de menschen Genade ge-
noemd / Rom: III. 24. en IV. 4. Efez: II. 5,
8. maar ook alles, wat den menschen uit Ge-
nade word toegedeeld, dat noemt de H. Geest
Genade. 1 Kor: II. 12. Filip. I. 29. (2)
Spreekt hy van de Vergeving der Zonden,
zo noemt hy haar Genade. Efez: I. 7. (3)
is de Heden van de Gaaven, die ons van den
Heiligen Geest geschonken worden, zo noemt
het de Schriftuur Genade. 1 Kor: I. 4. Efez:
IV. 7. (4) Word'er van de bystand of van
de Tegenwoordigheid Gods gesprooken / die den
mens Gods leid en stuurt / en hem in al zynen
arbeid helpt / zo heet het Genade. 1 Kor: XV.
10. (5) Word'er eene Weldaad gedacht /
die van een begenadigd Mens aan den Naas-
ten geschied / zo word die Weldaad zelve
met den naam van Genade vereerd. 1 Kor:
XVI. 3. (6) Ja / zo ook onbekeerde men-
schen eene weldaad aan anderen willen betop-
zen / zo behand echter die Weldaad den naam
van Genade : Hand: XXV. 9. hoewel in
zulkte Genade / als die maar een ploote
Scha-

GENADE EN WAARHEID. 17

Schaduw is / zich geene Waarheid bevind.

(7) Ook word de Dankbaarheid zelve in de Schriftuur Genade genoemd. 1 Kor: X. 30.

(8) Is iemand by zynen Naasten / doch inzonderheid de Hebrige by den Hooger en / aangenaam, zo is het / naar den styl der Schriftuur / Genade. Gen: XXXIX. 4, 21.

1. Petr. V. 5. (9) Ook word de Belooning of de Dank voor beweezene Weldaaden met den naam Genade van den Heiligen Geest benoemd / Luk: VI. 32, 33, 34. gelyk eenige willen aanmerken. Zie Flacius in het woord Genade.

2. En wat zullen wy zeggen ? Als 'er van Christus geheele Koningryk gesprooken word / zo word het een Genaden-ryk genoemd / waar op het Ryk der heerlykheid, of der volmaakte Openbaaring van den Rykdom der Genade Gods over ons in Christus Jezus volgen zal. Ja ook alle Middelen, welke ons daar toe gegeeven zyn / dat wy tot het ryk der genade geraaken / en in hetzelfde werden behouden / worden niet onbelypt Genade-middelen genoemd / gelyk dan Gods woord is een Woord der Genade, Hand: XX. 24, 32. en wanneer Paulus van den Doop spreekt / zo leid hy dien af uit den grond der Godlyke Genade, Vriendelykheid, en Liefde. Efez: V. 25, 26. Tit: III. 4, 5. En wat is het Avondmaal des Heeren, als eene Eucharistia, gelyk het de Gude genoemd hebben / eene Genade- en Liefde-tafel, en een Gedenk- en Dank-maal, daar de Gedachtenis van de oneindige Liefde / die zich in Christus dood en bloedver-

Het gantse Koningryk van Christus is een Genaden-ryk.

gieten geopenbaard heeft / ja daar door als verzegeld en bevestigd is geworden / over ons vernieuwd word? 1 Kor: XI. Ja / op dat in alle dingen aan de Genade de voorrang gegeven werde / en op dat de Gelovigen hunne oogen steeds daar op mochten vestigen / zo wensden de Apostelen in alle hunne Brieven eerst de Genade toe.

Hoe ons
de H.
Schrift-
tuur in
deez
kennis
leid.

3. In 't kort / nadien de Vaste Grond Gods alleen in de eeuwige Genade bestaat / zo leidt ons de Heilige Geest op zo menigerlei wijze tot de kennis der Genade , of wy door deezen liefelyken Weg recht grondig mochten verootmoedigd worden / in alle de deelen onzer Onwaardigheid te erkennen / alles van de hand des hemelschen Vaders als eene Genade te ontfangen / gebolgelyk ook in alle dingen gelegenheid te vinden / om met onze gantse Ziel / en met onzen geheelen Geest in die Welbron weder in te bloeien / welke zich zonder ophouden op ons en in ons uitstort ; en of wy door zulken Rykdom der Genade rechte Kinderen der Genade mochten worden / die zich niet door hun verdorvene Natuur / welke onder den toorn ligt / maar door den Geest der Genade allerwegen lieten regeeren ; ja of wy ons mochten laten gewinnen / om de verdorvenheid der Natuur zodanig door de Genade te dooden / dat / het geen wy leven / geen zondelyke Natuur zy / maar Genade uit de volheid der Genade , die in Christus Jezus onzen Heer is. By de Wereld is het eene groote zaak / als zy van eenen Mens durft zeggen / dat veel Verstand (*esprit*) in hem is ; Maar

GENADE EN WAARHEID. 19
maar in Gods Woord word geroemd /
wanneer veel Genade by iemand is. Luk:
II. 48, 52.

HET VI. HOOFDSTUK.

Hoe wy uit de Volheid van Chri-
stus Genade voor Genade
ontfangen.

Wat is het / dat Joannes zegt ; Wy hebben uit zyne Volheid ontfangen Genade voor Genade ? Hy wil zeggen / dat ons in Christus Jezus de eene Genade op de andere geschied ; dat / wanneer deeze stroom eens begint te vloeyen / hy zonder ophouden zich uitschiet / dewyl hy uit eene eeuwige Welbron komt / die weder in de Eeuwigheid gaat ; dat / als God zich ontfermt / des Ontfermings geen einde zy ; dat / als hy zegent / geen einde zy van zegenen. Doch niet alleen wil hy dit zeggen / maar gelykt het eigentlyk luid / Wy ontfangen Genade tegen Genade , altoos de eene Genade tegen de andere , also dat , by manier van spreken , Genade met Genade beloond en vergolden word , en'er eene gestadige additio en multiplicatio (hyhoeging en vermeerdering) is / en dat in infinitum (in het oneindige). God geeft den Mens eenen blik van zyne Genade. Als de Mens denzelven niet een ootmoedig en geloobig hert aanneemt / zo is te gelyk daar by eene grootere Genade ; en is hy in dezelve getrouw / zo vertoont

1.

Wat het zy, Genade voor Genade.

23 2 zich

zich ook terfcond Gods onuitspreekelpke ge-
troutoheid met betwys van nieuwe Genade,
die noch heerlyker is / als de boorige. Ook
de Beproebingen / die den Mens in zynen
Loop ontmoeten / hoe hard zy ook het bloo-
de vlees schynen / zyn niet dan Genade,
worden door Genade overwonnen / en noch-
tans niet nieuwe Genade vergolden : gelyk
aan den geloobigen Abraham te zien is. Zo
opent zich in het gantse Genaden-Ryk van
Christus gestadig de eene Poort der Genade
na de andere / waar door den Geloobigen
de Heerlykheid van Christus / en de Ryk-
dom zynner Genade altoos klaarder en ober-
bloediger getoond en geopenbaard word / tot
dat hy daar door eindelyk in de Poort der
Eere word ingeleid / daar de Genade niet
meer in 't Geloof / maar in Vanshouwen /
niet meer in Begeerte en Verlangen / maar
ineeuwige Verzadiging / en in volkomene on-
eindige Volheid / met onuitspreekelpke en
heerlyke Dreugde genooten word.

Gestadi-
ge Ver-
meerde-
ring der
Genade.

2. En zo blyft in het Koningryk van on-
zen Heere Jezus Christus niet dan Genade /
en alle menselpke Verdienste en menselpke
Roem word weggenoomen / overmits het
begin van dit Genaden-ryk staat in de eeu-
wige Begenadiging en Ontferming, en zyn
Doortgang is in loutere Genade, en des Be-
genadigens en Ontfermens zo geheel geen Ein-
de is / dat altoos de eene Genade de andere
uitlokt en als aansteekt / gelyk een Vonkje
eenen grooten Brand verwekt. O welk een
Gloed en Vlam van Liefde en van Genade
zal dat in alle Eeuwigheid zyn ? Want wy
heb-

GENADE EN WAARHEID. 21

hebben met eenen oneindigen God te doen / wiens Genade eene oneindige Genade is / en die zyne Genade op eene oneindige wyze kan openbaaren / en ook / naar zyne belofte / op eene oneindige wyze openbaaren zal.

HET VII. HOOFDSTUK.

In welken stand zich de Mens over de Genade, die hem in Christus geschonken is, mag verblyden.

Nadien ons nu door den Zoon, die in des Vaders Schoot is, en in welken alle Genade tot ons komt / de Genade zo getrouwelyk is verkondigd / Joann: I. 18. en alzo in hem de eeuwige Genade is opgegaan, en de Heere zyne Waarheid zo getrouwelyk in de hemelen gehouden heeft, zouden wy ons nu niet met den Profeetischen Geest van David brooljk vereenigen / die zo lang voorheen met zo grooten Lust en vreugde op deeze Genade gespeeld heeft ! Ik zal (sprak hy / gelyk wy boven gehoord hebben) de goeder-tierenheden des Heeren eeuwiglyk zingen ; ik zal uwe Waarheid met mynen mond bekenen maaken van geslachte tot geslachte. Ps. LXXXIX. 2.

Gröote Reden om van de Genade te zingen.

2. Doch wanneer mag de Mens van de Genade zingen ? Is iemand goeds moeds, zegt Jakobus / dat hy Psalmzingt. Jak: V. 3. Zo behoort nu een brooljk / dat is /

Dit Zin: gen leert men eerst in

de Recht-
vaardig-
maa-
king.

een Genaden-bol hert daar toe / zalmen in
 Waarheid van de Genade zingen. De
 Rechtvaardigmaaking des armen Zondaars
 hoor God / welke bestaat in de Vergeving
 der Zonden, en in de toerekening der vol-
 maakte gerechtigheid van onzen Heere Jezus
 Christus, Rom: III. 24. en IV. 24, 25. Filip:
 III. 9. (daar God alle Zonden om Christus
 wil vergeeft / en daar de Godlyke Genade in
 het hert des menschen / gelyk de Zon over den
 Aardbodem / opgaat / en alle Zonden als
 eenen Nevel verdelgt / doch Christus met
 alle zyne Gerechtigheid en met de Volheid
 zynner Genade zich aan den Mens ten eigen-
 dom schenkt en geeft) is als het Centrum,
 of Middelpunt / waar in alle Gods Gena-
 de by den Mens te zaamen bloeit / en waar uit
 zy zich in het gantse Leven des menschen weder-
 om uitspreekt. Daarom is 'er Blydschap in den
 hemel over eenen Zondaar, die zich bekeert,
 meer dan over Negenen'negentig Rechtvaar-
 digen, die de bekeering niet van nooden hebben.
 Luk: XV. 7. Daar word de Genade Gods
 in de Ziel en in den Geest des Menschen open-
 baar: Daar geschied eene Liefelyke Gena-
 den-vereeniging Gods met den Mens / en
 eene Gelofte-vereeniging des menschen met
 God; daar begint de Mens de Genade der
 kindschap te smaaken / en zich eenen Zoon
 of Dochter des leebendigen Gods met Got-
 moedigheid en waarachtige vertroosting te
 noemen; want dan begint de Geest der
 Kindschap te roepen / Abba, Vader: Rom:
 VIII. 15. Gal: IV. 6. Daar treed hy in al
 het Recht van de waarachtige Kinderen
 Gods /

GENADE EN WAARHEID. 23

Gods / dewyl hy getrokken is uit de macht der Duisternis, en overgezet in het Koningryk van den Zoon der Liefde, in welken hy be-
 vind de Verlossing door zyn bloed, naamelyk de Vergeving der zonden. Koloff: I. 13, 14.
 Daarom kan hy zich eben zo wel in de Ge-
 nade en Liefde Gods vertroosten en verheu-
 gen / als de heilige Engelen in den hemel /
 dewyl God hem nu niet meer in zyne natuurs-
 lyke Glende / maar in de Genade zynes Zoons
 aanziet; want hy is afgewassen, hy is gehe-
 ligd, hy is gerechtvaardigd door den Naam
 des Heeren Jezus, en door den Geest onzes
 Gods. 1 Kor: VI. 11. Nu mag hy met Waar-
 heid zeggen; Ik geloof aan God den Vader;
 ik geloof aan Jezus Christus; ik geloof aan
 den Heiligen Geest, en door deszelfs kracht
 geloof ik nu eene Vergeving der Zonden: het
 welk hy voorheen in alle zyne onboetbaar-
 digheid ook zeide / doch zonder Waarheid / zon-
 der Kracht / zonder Gevoel / zonder waare
 kennis / wat het in zich heeft dit te gelooven.

3. Maar hoe kan iemand van deeze Ge-
 nade zingen / en zich van herten daar ober
 verblyden / wanneer hy niet voorheen er-
 kend heeft / (en dit is ook Genade) hoe hy
 van nature een kind des toorns zy / Efez:
 II. 3 onder den Toorn en Bloek ligge / en
 zich derhalven niets zo noodwendig heeft ge-
 acht te zyn / noch iets zo zeer gewent en be-
 geerd / als de Genade Gods. Dat / o
 God, wees my zondaar genadig, moet eerst
 zyn Boetang geweest zyn / Luk: XVIII.
 13. en dat niet alleen met den mond / maar
 veel meer met het hert / het welk dat klaag-

Als men
 eerst
 Ongena-
 de en
 Toorn
 gekend
 heeft.

24 OVERWEEGING VAN

lied terstond opheft / als het van God tot grondige erkentenis zynner Cleende en Verdorbenheid zodanig gebragt is / dat het in Godlyke treurigheid geraake / daar het om troost bang word / Ezai: XXXVIII. 17. en door geenen waereldsen troost kan opgerecht worden / maar allen troost daar in zoekt / dat het zich van de Genade Gods kan verzekeren / en zich eer niet te vreden stelle / als dat het deeze Verzekering / niet alleen van Mensen / maar van God door den Geest der Genade en Kindschap verkreegen heeft. Dat leert ons onze Heiland Luk: VII. daar hy ons twee personen onder eene gelykenis voorstelt; naamelyk dat een Schuldheer twee Schuldenaars had; de eene was schuldig 500, de andere 50 penningen, en als zy nu echter niet hadden om te betaalen, zo schonk hy het hen beiden uit Genade (*ἐξαίεστον*.) Zeg dan, voegt 'er onze Heiland hy / wie van deezē zal hem meest lief hebben? Waar mede hy ons heeft willen te gemoet voeren / hoe niemand de Genade recht hoog en volgens haare waardigheit schat / ten zy dan / dat hy haar aan zich zelven onderbonden heeft / ja ten zy dan / dat hy uit de tegenstelling van beiderlei toestand / naamelyk van dien / waar in hy niet in Genade was, en deezē / daar hy in Genade is, haar leere verstaan en hoogachten. 1 Pet: II. 10.

De
Recht-
vaardig-
maaking
is het
Centrum,

4. Wanneer nu de Genade Gods een waarachtig schynfel in 's Mensen hert gegeven heeft / zo dat de Mens zich uit den Dood der zonden in Christus / die het Leven is / vīnd overgezet / zo mag hy uit deeze zyne Recht-

GENADE EN WAARHEID. 25

Rechtvaardiging voor God / met welke hy ^{daar de} in Christus Vergeving der Zonden ontfan- ^{Genade} gen heeft / en een Genaden-kind Gods ge- ^{uitgaat.} worden is / als uit het Middelpunt in den gantsen Omtrek / zijn geesteljk Gezicht / het welk hem deeze Aanblik der Genade Gods verleend heeft / rondom laten gaan / en naar de Genade / die hem daar toe ge-
geeven word / alle Schatten en Rijkdommen van Gods Genade met eenen stillen en ge-
rusten Geest beschouwen. Ja hy mag in de Eeuwigheid achterwaarts / of in de Eeu-
wigheid voor uit zien / en alzo bekennen / hoe hem God / naar de oneindige Volheid zyner Genade / als met twee Armen eener eeuwi-
ge Genade omhelsl en omvat. Ook mag hy met zyn gantse Gemoed in de tegenvoor-
dige Zaligheid inzien / in welke hy reeds in Geloof en Hoop is opgenoomen ; Want nu is hy gekomen tot den berg Sion , en tot de Stad des leevendigen Gods , tot het hemelse Jeruzalem , en tot de veele duizenden der Engelen , tot de algemeene vergadering , en de Gemeente der Eerstgeboorenen , die in de hemelen zyn opgeschreeven , en tot God den Rechter over allen , en de Geesten der vol-
maakte Rechtvaardigen , en tot den Midde-
laar des Nieuwen Verbonds Jezus , en het Bloed der Besprenging , dat betere dingen spreekt , dan Abel. Hebr. XII. 22, 23, 24.
Als de Mens van dit Middelpunt niet af-
wylt / maar in gestadige vereeniging zynes Geloofs met de eeuwige Genade in Christus Jezus het Liefde-wezen Gods / gelph hy het in zyn Woord heeft geopenbaard / be-
schoutot /

schouwt / en zyne Oogen in groote en grondige Eenboudigheid bestendig daar op best / zo zal hem de Zon der Genade altoos helderder schynen en lichten / en hem in alles voor=gaan / zyn hert verwarmen / ontsteeken / ja geheel doorgloeijsen in de Liefde Gods / dat hy broolpik en moedig werde als een held / om in de wegen des Heeren te loopen / door eene steeds in hem werkende waare kracht der Godlyke Genade / tot dat in hem het Woord verbuld werde / Die den Heere liefhebben , moeten zyn , als wanneer de Zon opgaat in haare kracht. Richt: V. 31.

HET VIII. HOOFDSTUK.

Hoe de Mens tegen tweederlei bedrog des Satans heeft te stryden , op dat hy in de Genade zy en blyve.

I.
De twee gevaar=lykste Greepen des Satans.
De twee gevaarlykste greepen des Satans , waar door hy den Mens van de Genade zoekt af te houden / zyn deeze / dat hy eerstelpik den mens inboezemt / dat hy in het waarachtige Licht der Genade staat / als hy noch midden in de Duisternis van een onherbooren en onberlicht Hert ligt / de Werken der Duisternis doet / en de Zonde dient. En door deeze Overreeding houd hy veele duizenden van menschen in zyne Strikken gevangen. Doch wanneer hem dit eindelpik niet meer gelukt / en de Mens niet alleen aan zynen stand begint te twyfelden / of hy naamelpik in zulken Zonden=dienst zich met de

GENADE EN WAARHEID. 27

de Genade Gods kan troosten ; maar ook van God hem de Oogen geopend worden / om te erkennen / dat zyn Geloof en Christendom tot noch toe eene valse Inbeelding is geweest / en hy dienvolgens van de Banden der duisternis / in de van God gewerkte Bekeering / en in het Geloof van Gods kracht / is losgemaakt / ende Steendermaakte van zyn hert gewenteld / dat hy eindelyk geloofst en verzekerd is / dat het de rechte Genade Gods is , waar in hy staat , 1 Petr. V. 12. 39 gebruikt hy (naamelyk de Satan) als dan zynen anderen Greep / en wendde de grootste vlyt aan / dat hy den Mens als de Handen voor de Oogen houde / en hem op alle bedenkelijke wyze van buiten en binnen verhindere / dat hy het Oog zynes Geloofs niet gestadig en onbeweegd op het Hert Gods vestige. En kan den Satan geen grooter dienst geschieden / dan als men hem daar in de hand bied / en den Geloovigen in de waarachtige Genade aangenoomen Mens het Hert van zynen hemelfen Vader en van zynen Immanuel verdacht maakt / en hem het Hert wederom met Drees / Schrik / en Angst verbult : waar door het eigentijke Ampt van den Heiligen Geest / 't welk is / met den Rykdom der oneindige en eeuwige Genade het hert onophoudelyk te zalven / te troosten / te verkwikken / in Liefde te verwarmen / en gestadig vruchtbaarder te maken / gants oogenschynlyk ver hinderd word.

2. Het ontbreekt den Satan hier hy aan geene Schynbaare Betwopen / of Doorwendsels / waar door hy den mens zoekt te overre-

Schyn-
baare
Rede-

ree-

nen, om reeden / als of het ten hoogsten noodig was
 eenen. den Geest der Verschrikking gehoor te geeven.
 Geloovi- Daar moet hem dan het menselijke Vernuft
 gen te den besten dienst betwypen / dat het den mens
 verschik- in zyne Godlyke Stilte verstoort / en gestadig
 ken. tot hem spreekt: Wie weet, of gy u niet al-
 leen maar inbeeld, dat gy by God in Gena-
 de zyt: gy mocht zorgeloos worden, als gy
 zo geheel met loutere Genade en Liefde wil-
 de omgaan; gy mocht u voor den Tyd al te
 hoog zetten; uwe Vermetelheid mocht u ne-
 derstorten; gy mocht misschien God daar me-
 de verzoeken; veellicht hebt gy noch geen rech-
 te Boete gedaan; en waar blyft de dagelykse
 Bekeering, wanneer gy dus uwe Oogen ge-
 stadig op de Zon der Genade en Gerechtig-
 heid wilt vestigen? enz.

3. Doch hoor / o Mens / en bedenkt /
 welke List en Bedrog des Satans in zulke
 schynredenen steekt. Daarom heeft de Sa-
 tan u niet alle deeze Doorstellingen gedaan /
 Worden van den Satan verzwegen, tot den tyd dat zy meest te pas ko-
 men. men. dat gy noch in uwe Zorgeloosheid leefde;
 Daarom luidde het toenmaals zo geheel an-
 ders; dat een mens aan Gods genade niet
 moet twyfelden; dat men de zaak niet zo diep
 moet nadenken, dat men daar over zwaar-
 moedig konde worden, ja geheel in Vertwy-
 feling geraaken; dat God barmhertig en gena-
 dig is, en het zo naauw niet met ons neemen
 zal; als wy zo vroom en heilig konden zyn,
 waarom had dan Christus voor ons moeten
 sterven? enz.

4. Merkt gy niet / dat hy toenmaals zy-
 nen eersten Greep aan u gebruikt heeft / en
 Hoe het Bedrog des Sa- u gaarn in eenen valschen Troost tot uw Ver-
 derf

GENADE EN WAARHEID. 29

derf willen verstrikken? En merkt gy niet / tans te merken zy.
 dat hy nu den anderen Greep hy u tracht in
 't werk te stellen? Want na dat gy uw
 Elende erkend / en u met Oprechtheid des
 herten / welke God u verleend heeft / in Ver-
 nietiging van u zelven tot de Genade gewend
 hebt / en uit de Duisternis in het Licht der
 Genade zyt overgezet / zo wilde hy u gaarn
 uit zulkien helderen Licht wederom uitruk-
 ken / en in de donkere Wegen van het mensely-
 ke Vernuft en Wil inboeren / ja u te gelyk
 van het Middell berooven / waar door gy zyt
 geholpen / en waar door verder alleen al het
 Verlangen van uw hert kan gesild / en gy in
 de Wegen der Heiligmaaking en der Vrede best
 kont geborderd / ja altoos en eeuwig met
 God vereenigd worden.

5. Daarom hoor in het minste niet naar en te vermyden.
 het ingeeven van den Duivel / noch van uw
 vals Vernuft / noch van iemand / wie het
 ook zy / die u bestormt / maar blyf in uw
 Middelpunt onbeweeglyk en onverwilt
 staan / en bestig uw Oog als een arend op
 de Zon der gerechtigheid.

6. Gebruikt de Satan noch andere Gree- Andere Greepen des Satans.
 pen / en stelt hy u voor / hoe gants broom
 en deugdelyk gy zyt / hoe gy u nu zo mee-
 sterlyk kont overwinnen / en zo veel beter
 en broomer zyt als andere Mensen; zo laat
 u eben zo weinig met hem in / maar ant-
 woord hem in 't kort: Hier geldt niets dan Derzelver Wederleg-
 ling.
 Genade; ik erken niets, als het Lam Gods,
 't welk myne zonden draagt; ik ben voor u,
 Satan, noch vroom, noch boos, want de
 Genade heeft de plaats ingenoomen; en ik
 moet

30 OVERWEEGING VAN

moet niets zyn, op dat Christus alles in allen zy. Hebt ook gy, ô idel Vernuft, van myne Gebreken of Deugden iets te zeggen, zo zeg het den Man, die my gemaakt is tot Wysheid, tot Gerechtigheid, tot Heiligmaaking, en tot Verlossing. Want om zynent wil heb ik geleerd my geen Roem naar het vlees aan te maatigen, maar my alleen in God te beroemen, en in alle zyne Genade, Liefde, en Ontferming in Christus Jezus.

HET IX. HOOFDSTUK.

Hoe zwaar de rechte inwendige Stryd des Geloofs zy, en wat Voordeel de Mens daar van heeft, zo hy daar in getrouw is.

De
Grootste
en noo-
digste
Stryd
des Ge-
loofs.

I.
O het is een groote / sterke / ernstige stryd / die 'er vereist word / op dat de Ziel van den Geloovigen Mens zich uit haar Middelpunt niet laate verrukken ! Want de Satan beproeft op allerlei wyze / of hy haar weder in een vals Licht kan brengen : tot welken einde hy den mens aanprikkelt / dat hy zich (gelyk Lucifer) in de Genade verheffe / zich zelven iets toeschrybe / van de grondige Ootmoedigheid des herten afwyke / en zich zelven voor iets achte. En als de Mens aan deeze zyde den Wyand wil tegengaan / zo wacht hem weder aan de andere zyde Dreeze en Schrik / waar voor hy zich niet gewa- pend heeft. Wat eene groote zaak is het dan /

GENADE EN WAARHEID. 31

Dan / wanneer de Mens in erkentenis zyner
 Nietigheid / in zyne zalige Eenboudigheid /
 in de Brede die alle verstand te boven gaat /
 in de zoete demoedige Aanschouwing der lou-
 tere Genade en Barmhertigheid Gods zo-
 danig vaststaat / dat hy noch ter rechter /
 noch ter linker zyde afwylt / en Gods ge-
 nade hem alles in allen blyft in Christus
 Jezus onzen Heere!

2. Wat wonder is het dan / dat God een ^{'t Ver-}
 zo hertelyk Welgeballen heeft niet alleen aan trouwen
 de geene die hem vreezen , maar ook / en op Gods
 wel voornaamelyk / aan die geene / die / in Genade
 zyne kinderlyke Dreeze recht gegrond / op is van
 zyne Goedertierenheid hoopen? Pf: CXLVII. hoog ge-
 11. Wat is het wonder / dat zo dikwyls en preezen ,
 beelmaalen van den Heiligen Geest voor Za- en aan-
 lig gepreezen worden / die op God hun ver- bevoole-
 trouwen stellen? Pf: LXXXIV. 6. en len.
 XXXIII. 12. Wat is het wonder / dat het
 Geloof eene *ἰσχυρὸς* of vaste Steun en
 Grond-zuil van het gantse Gebouw onzer
 Zaligheid genoemd word? Hebr: XI. 1.
 Wat is het wonder / dat de Ouden door het
 Geloof getuigenis gekomen hebben? Vs. 2.
 Wat is het wonder / dat God / beide in het
 Oude en Nieuwe Verbond / gestadig de
 Drees zynen Kinderen uit het hert dryft /
 en / wanneer zy / als noch in het vlees lee-
 vende / daar van worden aangebochten /
 hen toeroept : Vreest niet , ik ben met u ,
ΥΜΕΙΣ ΕΙΜΙ ^{πιν} zyt maar vroolyk en welgemoed ,
 zie ik heb u bevoolen , dat gy zeer vroolyk
 zyt , laat u niet verschrikken , en ontzet u
 niet.

niet. Jozua I. 6, 9. Want God weet wel / dat de Mens geenen sterker en harder Strypd heeft / als deezen / dat hy van het Middel-punt / dat is / van de Aanschouwing der Godlyke Genade en Ontferming in de Erkentenis zynner Nietigheid / niet verrukt werde.

De rechte innerlyke stryd is, in de Aanschouwing van Gods Genade te blyven.

3. Want alle uiterlyke Strypd / ja als hy ook schoon noch zo innerlyk schynt / is niet te rekenen tegen deezen strypd / waar in men echter geen klinkende wapenen gebruikt / noch met een groot uiterlyk aanzien den Vyand overwint / maar daar de mens zelf in zyne Besting staat / en als een Oog-appel Gods betwaard word / dien niemand durft noch kan aanraaken / noch beschadigen / zo lang hy in deeze bestendige en ootmoedige Aanschouwing der oneindige Genade en Goedertierenheid Gods volhard. En zo hy deze besting eenmaal als zyn gants beslig Slot leert kennen / zo loopt hy elk oogenblik daar heen , (als hem de Geest des Heeren zyne Struikelingen erinnert) en word beschermd. Spreuk: XVIII. 10.

' Tweevoudig Voordeel van de Overwinning.

4. Daarom zyn in deezen Strypd alle andere strypden begrepen : en die daar in getrouw blyft / die word in geenen anderen Strypd overwonnen. Want wie zal hem overwinnen / die in eene onoverwinnelyke Besting staat? Doch daar in legt noch een veel grooter Voordeel / dat men in deeze Besting blyft / als blootelyk dat van niet overwonnen te worden. Want niet te vergeefs zegt Petrus / dat de verborgen mens des herten / onbeweegd met eenen stillen en zachten Geest, koste-

34 OVERWEEGING VAN

kracht / uit klaarheid in klaarheid / en uit de eene overwinning in de andere voert.

Zalige
Beschou-
wing
van Gods
Genade.

5. Als nu de Ziel dus bezig is / in het Pa-
radys van Gods Genade met oogendes Ge-
loofs om te zien / zo word haer dan in het
licht Gods openbaar / hoe zy met Gods Ge-
nade en ontferming omvangen zy / dat haer
geen kleed zo geheel bekleeden / ja de Lucht
zelve den mens niet zo geheel ombatten en
vervullen kan / als zy zich met loutere Ge-
nade en ontferming omringd ziet. Want
ook daar in erkent de Geloovige Mens de
Genade / dat hy in God leeft, zich beweegt,
en is, Hand: XVII. 28. en leert nu eerst met
innerlijke ootmoedigheid des herten zynen
rechten Vader / Schepper / Onderhouder /
Verzorger / en Beschermmer eeren en aanbid-
den; en alles / wat hy van zyne milde Va-
ders-hand geniet / ja alles / wat hem beje-
gent / het schynne hem zoet of bitter / dat
neemt hy aan als eenen uitbloed zynen Ge-
nade.

Ook
daar het
vlees iets
onaan-
genaams
beje-
gent.

6. Want zo veel wilde de Satan gaarn op
hem winnen / dat hy maar alleen daar in
Gods Genade erkende / als hem bejegent
't geen het vlees en vernuft welbehaagt : en
dat hy God niet / of immers niet van herten /
loofde over het geene / dat tegenspoedig of
lastig schynt; en dat hy het niet aanneeme /
als eenen beeker / dien hem de Liebe Vaders-
hand heeft ingeschonken. Zo dan de Ziel
ook hier in over den Satan zegepraalt / en
zich uit haare Besting niet laat drypen / zo
word zy op eene wyde ruimte gesteld / en kan
nu vry verder om zich zien / om de oneindige
ge

GENADE EN WAARHEID. 35

ge volheid der Genade te erkennen. Want de verborgenheid van het kruis word haar in deeze overwinning openbaarder / als zy voorheen was. Waar uit zy nu dit Voordeel heeft / dat zy door de aanballen / die het vlees zo lastig zyn / niet zwakker word ; maar / hoe meer zich haare vyanden tegen haar opmaaken / om haar op te eeten en te verslinden / zy zo veel schandelyker moeten stooten en vallen / en zo veel meerder kracht en sterkte de ziel word bygelegd / (gelyk de boomen in den Zomer wassen / doch ook van den Winter een voordeel hebben / dat zy daar in hunne takken winnen) om met vruchten der gerechtigheid des te rykelyker verbuld te worden. Ja dan word zy gewaar / dat het eben dit kwaad-schynende doch gezegende uur is / waar in haar allerbeste Vriend haar zyn Sieraad wil aandoen / en zyne groo- te kracht en heerlijkheid aan haar betoopen.

HET X. HOOFDSTUK.

Van den hardsten stryd des Geloofs,
wanneer de Mens zonder eenige
bevinding van Genade nochtans
de Genade Gods zal geloo-
ven, en zich daar aan hou-
den ; en hoe nuttelyk
deeze Stryd zy.

H^{1.}et valt de Geloobige Ziel hardst / wan- ^{Het}
neer Immanuel (God met ons) verbergt / ^{zwaarste}
^{C 2} dat

36 OVERWEEGING VAN

is, zonde-
der be-
vinding
der Ge-
nade op
de Gena-
de te
hoopen.

dat hy Immanuel (God met ons) is / dat
is / dat zy zich aan de Genade zal houden /
en nochtans (volgens haar geboel en bevin-
ding) geene Genade daar is ; of in haare
Besting staan zal / en zy weet niet / of zy daar
in is. Want de Ziel merkt in 't begin niet /
dat het Vernuft en de Zinnen aan het hemel-
se wezen (in 't welk de Ziel door Christus
Jezus is overgezet / als zy met hem leeven-
dig gemaakt en opgewekt is geworden) zo
gaarn deel neemen / en hetzelve onder hun-
ne oordeeling trekken willen. Zy ziet te ge-
lyk niet / dat de uitwendige Mens en het
zinnelyke deel zo gaarn een Beeld wil heb-
ben / waar aan hy zich verlustige / en dat
hy / wanneer hem zulks ontnoomen word /
zich beklaagt / als of hem groot Leed ge-
schied was. Het is zwaar / God te leeren
kennen als eenen verborgten God / of / gelyk
het eigentlyk luid / als eenen God, die zich
als versteekt en verbergt, en nochtans zyn
Heiland is en blyft / Ezai: XLV. 15. Ja
even daarom is haar zulks zwaar te vat-
ten / om dat het geheel anders met haar
was / als de Genade Gods zich eerst aan
haar openbaarde. Want daar was Brede
en Vreugde in het hert bevindelyk / en daar
vloeyde het gantse hert van Godlyke vertroos-
sing over. Zo konde de Ziel geene andere
rekening maaken / als dat het voortaan al-
tyd zo zyn zoude : en bestigde daarom haar
gezicht alleen op deeze gevoelige Genade.
Zo lang zy nu den Vader niet anders gezien
heeft / als met de Suiker in de hand / zo
wil zy hem niet kennen / wanneer hy daar-
na

GENADE EN WAARHEID. 37

na anders komt / of wanneer hy achter den muur van haare zinnelykheid treed / en zich van de Zinnen niet wil laten gevoelen noch merken. Hoogel: II. 9. Zo gaat dan de Ziel uit, en zoekt den geenen / dien zy lief heeft; zy zoekt / doch vind hem niet / en haare handen en vingers, waar mede zy hem Zinnelyk tasten en voelen wil / druipen van Myrrhe des hertenleeds; Hoogel: V. 5. tot dat zy merkt en indachtig word / dat de aard van haaren Vriend geheel anders is / dan zy zich heeft ingebeeld / en leert / wat het zy / dat hy zelf gezegd heeft; Zalig zynze, die niet zien, en nochtans gelooven, Joann: XX. 29: en wat het zy / met Abraham te gelooven op hoop, daar niet te hoopen is, of (gelyk het eigentlyk naar het Grieks luid) tegen hoop: waar door Abraham een Vader van veele Volkeren geworden is. Rom: IV. 18. Alsdan erkent zy met dankbaarheid de tuchtiging / die haar is overgekomen / en verzinkt in de edele en onwaardeerbare Gelatenheid / waar in zy zich aan de regeering haares Gods bebeeld / en weet op 't allerzekerst / dat / gelyk de Lichaamelyke Zon echter een Zon blyft / schoon veele Wolken dezelve voor onze oogen verdonkeren en onzichtbaar maaken / also ook Christus haar wel Christus / dat is eene Zon der gerechtigheid / zal blyven / van welke zy licht / leven / kracht / en vruchtharheid ontfangt / hoewel zy zich met de uiterlyke zinnen in zynne schoonheid niet kan verlustigen. Nu jaagt de Ziel niet meer den smaakt en het gevoel der Genade na / maar de waare Gelaten-

38 OVERWEEGING VAN

heid is haar eene handleiding / om in de erkentenis van haare ontwaardigheid dieper in te dringen / en niemand te benyden / die van de Godlyke breugde en wellust meer onderbind / als zy.

Doch
men
word
daar
door
manne-
lyk,
en be-
kwaam
tot de
navol-
ging van
Chri-
stus.

2. Doch door deeze onderbinding verliest zy gants niet van haare Besting / maar zy heeft veel meer daar door geleerd / hoe zy zich recht daar in zal houden / en in alle aanbechtigen verdedigen. Want zy schikt nu haare ontfangene krachten des Geestes geheel in de Verborgeneheid van het kruis : en dewyl het haare zalige oefening is / eene waarachtige Liefde tot het kruis te gewinnen / en in de bloote ootmoedige aanschouwing van de Genade Gods in Christus Jezus / ook zonder zinnelyke gevoelligheid / de aanbechting te overwinnen / zo komt zy tot eene recht mannelyke sterkte / gaat in grooter kracht des Geloofs uit en in / en bindt de rechte weide , naamelyk leven en vollen overvloed in Christus zelve. Joann. X: 9, 10. hoewel zy den bebindelyken troost daar by niet geniet / of immers zelden daar mede verkwikt word.

Leert
ook het
Geloof
der ou-
den eerst
recht
kennen.

3. Daar word haar de gezegende Poort geopend / in welke zy de Doorbeelden der Guden / die Gods Woord voorstelt / heilzaamelyk kan beschouwen. Want daar word zy eerst recht aan de Heiligen Gods getuige het Werk des Geloofs / den arbeid der Liefde / en de Lydzzaamheid der Hoop / waar in zy voortgestreeden hebben tot aan het einde. En daar beschouwt zy met ryke nuttigheid de groote en wonderbaare dingen / die

GENADE EN WAARHEID. 39

die zy door het Geloof hebben uitgewerkt; en in al hetzelbe word haar de onuitsprekelyke rijkdom der Genade Gods altoos volmaakter voor oogen gesield. Zy volgt derzelver Geloof na / en niet hunne uiterlyke bezondere werken. Zy erkent met ootmoedigheid / dat zy eben in dezelve besting staat / waar in zy gestaan hebben; waar in niet zy zelve strydt / maar de Genade Gods / die met haar is / voor haar strydt. Waar uit zy dan verzekerd is / dat / gelyk zy in hun deel hebben overwonnen / also ook zy zal overwinnen in het Lot / dat haar van den Heere is toegeballen / en dat in dit alles niet meer in haar zal vereist worden, als dat zy getrouw bevonde werde. 1 Kor: IV. 2. Luk: XVI. 10, 11, 12.

4. In deezen weg leert de Ziel recht den Heere te verwachten; waar in ooit en altyd zich de grootste kracht des Geloofs en deszelfs beproeving in de Lievelingen Gods be-
toond heeft: 't welk vlees en bloed nooit van hen leeren kan. Daar rust zy dan in het voorbeeld aller voorbeelden / 't welk Christus Jezus zelf haar heeft nagelaaten / en leert nu te recht / of liever gestadig beter / dat Jezus den Gekruisten te kermen / de eenige wysheid is / en wel by de volmaakten. 1 Kor: II. 6. In deezze erkenenis geeft zy zich recht over in de diepe en stille beschouwing van den lydenden Jezus / en van den oneindigen rijkdom der Genade Gods over de Mensen / die zich in het lyden en den angst geopenbaard heeft / waar in hy zyn eenig-gebooren Zoon heeft overgegeeven. Daar

Noch
een an-
der nut
van de
Geeste-
lyke
Dor-
heid.

omhelst zy op nieuwen den geenen / die haar tot in den dood liefgehad / en al zyn bloed hoor haar vergooten heeft / en vind geen verder zwaarigheid / waarom zy zich niet gants en teenemaal aan zulken getrouwen Vriend zoude opdraagen. Want indien hy haar zo zeer bemind heeft / dat zy door zynen dood met God verzoend is / daar zy noch eene vyandin van God was / zo weet en geloofst zy op 't allerzekerst / dat zy nu veel meer door Hem zal behouden worden van den toorn , na dat zy door zyn bloed gerechtvaardigd is : ja dat zy nu veel meer zalig zal worden door zyn leven , na dat zy nu verzoend , en eene vriendin en begenadigde Gods geworden is. Doch niet alleen dat , maar zy roemt ook in God door haaren Heere Jezus Christus , door welken zy nu de verzoening verkreegen heeft. Rom. V. 8, II.

HET XI. HOOFDSTUK.

Hoe de ondoorgrondelyke diepte van den Rykdom der Genade Gods in Christus Jezus van Paulus Rom: V. 6 — II. beschreeven word.

I.
 De Rykdom van Gods Genade, en des-
O welk eene diepte van Rykdom der Genade Gods in Christus Jezus is dat / dat Christus voor ons Godloozen gestorven is! Dat is zeker gants louter genade. Want wy hadden ons niet door heilichheid en broomheid

GENADE EN WAARHEID. 41

heid zo verdienstelyk by God gemaakt / dat
hy daar uit oorzaak had gehad / om ons zo
hoog te beminnen / dat hy zynen eenigge-
booren Zoon voor ons in den dood gaf. **Aa**
lyp mochten ons noch zo zeer ober
hooge Genade niet verwonderen / indien het
ons blootelyk en alleen aan deeze heilig- en
vroomheid ontbrooken / en zich in tegendeel
niets aan ons gebonden had / 't welk den eeu-
wigen toorn en bloek waardig geweest was.
Maar ziet / die geene / die Godloos , en
Zondaars , en vyanden Gods waaren / die
tegen God hunnen Schepper misdaan had-
den / die heeft de allerhoogste en heiligste
God / die echter zelf van hen beledigd was /
tot eene zulkie Genade verwaardigd / by
welkie geen ding in hemel en op aarde mag
vergeleeken worden / en heeft dezelve niet met
woorden / maar met de daad zelve in Chri-
stus zynen Zoon aangepreezen.

2. Beschouw u / o Mens / wanneer u
ook naar uwe afmetting uwe zonden groo-
ter voorkwamen / als dat zy u konden ver-
geeven worden / beschouw u / zeg ik / in
deeze Genade. Zy is machtig / om u het
hert te breeken / en uwen Zin te buigen /
dat gy gaarn met den verlooren Zoon zult
wederkeeren / en u tot deezen Vader wen-
den / die den Godloozen en Zondaar met
zulkie ontferming voorkomt. Want hoe
gants krachtig overtuigt hy hem / niet al-
leen door den rplidom zynier Goedertieren-
heid / Verdraagzaamheid / en Langmoe-
digheid / Rom: II. 7. (daar in / dat hy hem
in alle zyne boosheid nochtans zo lang op den

zels
over-
vloedige
Troost
word
ver-
klaard
uit Rom:
V. 6.

Kan den
Mens
tot waa-
re beke-
ring en
het Ge-
loof
brengen.

aardbodem gedraagen / ja hem in alle zyne onhoetbaardigheïd zo ontelbaar veel goeds gedaan heeft ;) ook niet alleen door zyn Woord en Waarheid / (daar in / dat hy hem de allerdiërbaarste beloften met eenen eed bekrachtigt / daar hy doch buiten dat niet liegen kan ;) maar ook door zyne werkeplike en met de daad betoonde allergrootste Liefde / daar in / dat hy zynen Zoon voor hem een Mens heeft laten worden / lyden / en sterben / op dat hy van zulken kind der helle / gelyk hy (de zondaar) is / eenen deelgenoot zynner eeuwige / oneindige brengde en heerlykheid maake ; hoe krachtig (zeg ik) oëvertuigt hy hem niet door allen zulken rplydom der Goedertierenheid / Verdraagzaamheid / en Langmoedigheid / dat hy geen lust heeft aan zyn verderf / maar wil / dat hy zich bekeere en leee !

3. Ja zoude deeze hooge Genade u niet wederom een vertrouwen verwekken / wanneer gy schoon nu met de Vertwyseling wroesfelde / en u de strafken des doods en de banden der helle omvangen hadden ? Zoud gy niet denken ; is het God zulk een ernst eenen Zondaar te redden / zo zal hy my ook niet laten verlooren gaan. Ik wil my voor zyne heilige Majesteit in het stof werpen ; uit het stof wil ik spreken / en op zyne Genade hoopen. Zynen Zoon wil ik hem voorhouden. Want is dezelve voor de Zondaars en Godloozen gestorven / zo is hy ook voor my gestorven / die ik tot noch toe een zodanige ben / en nu niets bid / als om de Genade / die den Godloozen en Zondaaren /

en

GENADE EN WAARHEID. 43

en wel niet deezen en geenen / maar allen en een ider ten goede / om hen uit hun eeuwig verderf te rukken / geopenbaard is. Wilde ik blijven / die ik tot noch geweest ben / naamelyk een Godlooze en Verachter / zo zoude my de Genade niets helpen. Want op zulkten wyze toonde ik / dat ik de Genade niet begeerde noch hebben wilde : als welke daar toe eerst is aangelegd / dat ik uit zulkten toestand uitgerukt en verlost werde. Maar nu ik myn verderf voor my zie / waar in my myne zonden storten / en voor de zonde bliede / gelyk voor eene Slang (als welker doodelpike verwonding ik met smerten in myn Gewisse voel) tot de Genade des geenen / die aan het kruis voor my gestorben is / zo spreek ik billyk : Myn God / gy hebt uwe Liefde tegen my bevestigd / daar in dat Christus voor my Godloozen gestorben is ; zo vat my nu aan met dezelve Liefde / en trekt my uit mynen diepen kuil. Want waarom had gy uwe Liefde bevestigd / zo gy my daar in wilde laten omkomen ? Uit de diepte roep ik tot u, ô Heere. Heere, hoor naar myne stem : Laat uwe ooren opmerkende zyn op de stem myner smeekingen. Zo gy, Heere, de ongerechtigheden gadeslaat, Heere, wie zal bestaan? Maar by u is vergeeving, op dat gy gevreesd werd. Ik verwacht den Heere, myne ziel verwacht, en ik hoop op zyn Woord. Myne ziel [wacht] op den Heere, meer dan de wachters op den morgen ; de wachters op den morgen. Izraël hoope op den Heere : want by den Heere is goedertierenheid, en by hem is veel verlossing. En hy

44 OVERWEEGING VAN

hy zal Izraël verlossen van alle zyne ongerechtigheden. Pf: CXXX.

Krachtige stelling van Paulus, hoe uit de verkreegene Genade eene verder en hooger Genade te besluiten zy.

4. Doch niet alleen dat; maar ook besluit de Geest der Genade in Paulus: Indien Christus voor ons gestorven is, als wy noch zondaars waaren, zo zullen wy dan veel meer, zynde nu gerechtvaardigd door zyn bloed, door hem behouden worden van den toorn. Rom: V. 6, 8, 9. Beschouw doch / o Mens / en zie / waar zyt gy gerechtvaardigd geworden? waar heeft zich het bonnis des bloeds en doods in een bonnis der Genade veranderd? Daar / daar / in het bloed van Christus / als Christus voor u Godloozen gestorven is; daar de Hoogepriester door zyn eigen bloed eenmaal in het Heiligdom is ingegaan, daar hy zyn eigen bloed in het Heiligdom gebragt heeft, daar heeft hy de eeuwige Verlossing te weeg gebragt, en is een verzoening geworden voor uwe zonden, en die van de geheele waereld. Hebr: IX en X: 1 Joan: II. 1, 2. Daar gy noch niet geboden waart / en uwer dagen noch geen was / daar was God u al in Genade en Barmhertigheid toegedaan / en het bonnis der Genade was al in Christus bloed opgemaakt. Want hy zag uwe zonden wel / doch alleen in groote ontfeming / als uwe hoogste elende; niet om u deswegen in toorn te verderben / maar in Genade daar van te verlossen. Beschouw dezen Rykdom van Gods Genade / en zie also Christus bloed aan als een verzoen-bloed / gelyk het hier de Geest Gods afmaakt. Ja zie u zelven also aan / gelyk het recht van deezen grooten Verzoendag het toe-

GENADE EN WAARHEID. 45

toelaat / zo zult gy geen en toornigen God /
 maar eenen verzoenden Vader zien. In-
 dien gy niet geloost / zo zult gy niet bevestigd
 worden. Ezai: VII. 9. Maar geloost gy aan
 den Naam zyns eeniggebooren Zoons / zo
 zyt gy gerechtvaardigd / en van den dood tot
 het leven doorgedrongen. En daarom word
 u deeze groote Liefde / Genade / en Gunst /
 die u in Christus bloed geschonken is / ge-
 openbaard / op dat gy geloost / dat God de
 Liefde is / en op dat de Liefde / waar me-
 de God u lief gehad heeft / in uw hert werde
 uitgestort door den Heiligen Geest. 1 Joan:
 IV. 16. Rom: V. 5. Doch geloost gy het
 Woord / zo overweeg / wat de Geest door
 Paulus zegt. Indien wy door het bloed van
 Christus (naamelyk als het voor ons ver-
 grooten is) zyn verzoend geworden / hoe
 veel meer zullen wy nu door hem behouden
 worden van den toorn. Dit veel meer
 (πολλῶ ἐν μᾶλλον) kan geen gering onder-
 scheid maaken. Het Testament is door den
 dood vast geworden. Hebr: IX. 16, 17. Is
 nu de dood des geen en / die het Testament
 gemaakt heeft / geschied tot verlossing van
 de Overtredingen / (die onder het eerste Te-
 stament waaren Hebr: IX. 15.) zo ontfangen
 zeker de geene / die zo geroepen zyn / door
 denzelven dood de beloftenis der eeuwig-
 Erbe / Ps: 16. en zyn nu gekomen tot den
 Middelaar des Nieuwen Verbonds Jezus /
 en tot het bloed der besprenging / dat betere
 dingen spreekt / dan Abel. Hoofdst: XII. 24.
 Ten zy dan / dat wy het voor een gering /
 krachteloos / en bloot Schaduwwerk wilden
 hou-

houden / dat het eigen bloed van onzen Groo-
ten Hoogenpriester in het Heiligdom voor
Gods aangezicht gebragt is.

5. Derhalven is het een bovenmaaten
gelwigtig en heerlyk besluit / 't welk Pau-
lus maakt door den H. Geest : Heeft God
ons zo lief gehad / dat hy Christus voor ons
heeft laten sterben / toen wy noch / als God-
looze Zondaars en vyanden / onder den bloet /
en onder het oordeel des doods en der ver-
doemens stonden / hoe veel meer zullen wy
ons nu kunnen verzekeren / dat wy van den
(toekomenden) toorn zullen verlost worden /
na dat het Gericht des toorns door Christus
dood werkelyk aan Gods zyde is vernietigd /
en wy gevolgelyk door zyn bloed met den Va-
der verzoend zyn / dat hy zynen toorn niet
over ons uitstorte / maar ons / die gelooven /
onze zonden vergeebe. Dewyl dit besluit zo
gants gelwigtig / en de Troost / die daar in
legt / zo geheel onbeschryfelyk groot is / zo
bevestigt en heldert het de Heilige Geest noch
op met eene krachtige nieuwe Sluitreden.
Want, zegt hy / vs. 10. Indien wy, vyanden
zynde, met God verzoend zyn door den
dood zynes Zoons, veel meer zullen wy,
verzoend zynde, behouden worden door zyn
leven.

Hoe uit
de ver-
kreegene
Genade
eene ver-
der en
hooger
Genade

6. O Mens ! hier is een Schatkist van
Genade en vertroosting. Zie wel toe / dat
gy niets daar van uit de handen en het hert
laat vallen. Wat is 'er / meent gy / voor
een onderscheid tusschen den dood en het leven,
en noch nader / tusschen den smaadelyken dood
van Christus aan het hout des kruis, en tusschen
zyn

zyn oneindig heerlyk leven in Godlyke Heerlykheid en Majesteit? Beschouw dan en zie: Is zyne Dood zo krachtig geweest / hoe krachtig zal zyn Leven zyn? Doch aan wien was zyne Dood krachtig? Aan Godloozen, Zondaaren, en Gods Vyanden. Die wierden door de offerhande zynes doods niet God verzoend en geheilgd / gerechvaardigd / en Vrienden Gods. O welkeene kracht van Christus dood is dat! En die schryft de Heilige Geest uitdrukkeelyk aan denzelven toe. Maak nu eens zelf een besluit: Heeft de Dood van Vyanden Vrienden kunnen maaken, wat zal het Leven, 't welk oneindig heerlyker is, nu niet van de Vrienden maaken? Heeft de liefde zich in de Geboorte-smerten des doods overgegeeven / om ons uit het Gericht des toorns in de Genaden-hand Gods over te zetten; hoe werkzaam / krachtig / en machtig zal zich dezelve reine / loutere / Godlyke Liefde niet be- toonen aan den geenen / die haar zo zuur in dezelve haare Geboorte-smerten des doods geworden zyn / daar zy nu dezelve niet als vyanden Gods / maar als verzoenden aanziet? En daar zy Graf en Zegel heeft ge- brooken / en in de eenwige Glori / Majesteit / en Heerlykheid des oneindigen levens is ingegaan / zouden nu niet die geene / die door den dood voorheenen van vyanden vrienden geworden zyn / het volkomene vertrouwen scheppen / dat zy door dit heerlyke leven / in 't welk de Liefde / hebbende door den dood overwonnen / voortaan eeuwighlyk zegenpraalt / van den toekomenden toorn zullen be-

zy te be-
sluiten,
verklaart
de H.
Geest
zelf door
Paulus.

behouden en verlost worden? O hoe gants onbegriypelyk en onuitspreekelyk is de Epikdoun der Genade / die in Christus Jezus is!

Genade
verlost
niet al-
leen van
den
toorn,
maar
brengt
ook in
de Vry-
moedig-
heid, om
in God
te roe-
men
door
Christus
Jezus.

7. Echter vaart de Geest / zich niet dit alles niet vergenoegende / voort / en zegt vs. 11. En niet alleenlyk dit, maar wy roemen ook in God, door onzen Heere Jezus Christus, door welken wy nu de verzoening verkreegen hebben. Groot is de Genade / die het Geloof bevat in Christus dood / dat wy van Vanden Gods deszelfs Vrienden geworden zyn. Grooter is de Genade / die het Geloof in Christus leven begreep / dat de Mens nu veel meer / na dat hy met God verzoend is / van den toekomenden toorn behouden word. Maar noch eene veel overbloedig grooter Genade / als deeze / word ons in Christus / die voor ons gestorben en opgestaan is / en ter rechterhand Gods zit / en voor ons bid / geschonken. Als wy onze elende aanzien / in welke ons Adams val gestort heeft / en den dood / die door de zonde tot alle menschen is doorgedrongen / en over allen heeft geheerst tot eeuwige verdoemenis / zo kunnen wy geen woorden genoeg vinden / om de Liefde te pryzen / die haare Vanden zo zeer bemind heeft / dat zy van alle zulkke elende / zonde / dood / en verdoemenis verlost worden.

8. Maar zie / de Genade en Liefde is veel te groot / als dat zy zich vergenoegen zoude niet alleen de Vriendschap / dood / en verdoemenis weg te neemen / en slechts de geleedene schade te vergoeden. Zy schenkt meer / als 'er verlooren is / en maakt alles veel

heel heerlijk / als het te vooren is geweest /
 also / dat het Geloof ook daar toe indringt /
 dat het de Zaligheid en heerlijkheid van Je-
 zus Christus den eeniggebooren Zoon Gods
 zelve verkryge / die dan verre overbloediger
 is / als welke Adam in de Schepping ont-
 fangen / en door den val verlooren heeft :
 Gelyk de Heere Jezus betuigt Joan: XVII.
 21, 22, 23, 24. en Paulus Rom: VIII. 17. en
 V. 11. Want de Liefde gaat zo verre / dat
 zy het Geliefde zich gelyk maakt / en be-
 houdt geene heerlijkheid / die zy niet met het
 Geliefde wil gemeen hebben. Daarom
 roemt het Geloof in het allerhoogste ; dewyl 'er
 niets zo hoog en heerlijk is / 't geen het niet
 door Christus en zyne Liefde verkrygt. En
 dewyl 'er niets heerliker en hooger is als God/
 zo roemt het in God / dat is / in alle Lief-
 de / Genade / Gunst / en Vriendeljkheid
 Gods / die hem zo geheel in Christus geschon-
 ken word / dat eben die Liefde / waar mede
 de Vader Christus lief heeft / in hem is / en
 Christus zelf in hem ; Rom: V. 11. Joan:
 XVII. 27. Waar van daan het door Chri-
 stus en in Christus in deeze eenwige onein-
 dige Liefde zegepraalt / en aan alle Gods
 Goedertierenheid / aan alle zyne Heerlyk-
 heid / Zaligheid / Dreugde / en Blydschap
 deelach. I word / en dezelve Zaliglyk geniet.
 Of schoon alhier dit leven des Geloovigen
 noch niet Christus verborgen is in God / en
 het noch niet geopenbaard is / wat hy zyn
 zal ; zo weet hy echter / dat / als Christus /
 die zyn leven is / zich zal openbaaren / hy
 dan ook met hem zal geopenbaard worden

50 OVERWEEGING VAN

in heerlijkheid; en dat / als het zal geopen-
baard zyn / wat wy zyn zullen / hy hem
dan zal gelyk zyn / want hy zal hem zien /
gelyk hy is. Koloss. III. 3, 4. 1 Joann. III. 2.
Doch hy roemt in God en zyne heerlijkheid
niet anders / als door zynen Heere Jezus
Christus / door welken hy de verzoening
verkreegen heeft; op dat also alles in de
Genade beslooten blybe / en alle roem alleen
de verkreegene Genade verheffe en groot-
maake. Wat tong kan dan uitspreken /
of welk verstand kan bereiken / wat Gena-
de zy?

HET XII. HOOFDSTUK.

Dat noch de Genade door de Wet,
noch de Gehoorzaamheid ontrent
God door de Genade word te
niet gedaan, en hoe de
Mens zich voor het Mis-
bruik der Genade te
wachten heeft.

I.
De Wet
zelve
moet
dienen,
dat Ge-
nade als
Genade
recht
erkend
werde.

Als Paulus den Rykdom en de Volheid
der Genade Rom: V. verkondigt / zo ver-
geet hy niet aan de Wet te gedenken / hoe
ook dezelve daar toe heeft moeten dienen /
dat de Genade als Genade des te beter en
klaarder erkend wierde. De Wet, zegt hy /
is boven dien ingekomen, op dat de Mis-
daad te meerder (d. i. dieper erkend en beter
ter herten genoomen) werde. En waar de
Zon-

GENADE EN WAARHEID. 51

Zonde meerder (d. i. recht / als 't behoort / zo wel in haare grontweplykheid in zich zelven / als in haare heerschappy tot den dood / erkend) geworden is , daar is de Genade veel meer overvloedig geweest , d. i. daar word ook de Genade / als der zonden Tegenstelling / veel beter erkend / en meer ter herten genoomen / hoe zy naamelyk door de Rechtvaardigheid heerst tot het eeuwige Leven , door Jezus Christus. Rom: V. 20, 21. Indien nu alles / ook zelf de Wet / die boven ingekomen is / en den bloet verkondigd heeft / daar op doelt / en daar toe dienen moet / op dat de overbloedige Rykdom der Genade Gods / die in Christus Jezus is / erkend werde / hoe groot en heerlyk een ding moet dan de Genade zyn ; en hoe veel moet den Liefderlyken God daar aan gelegen leggen / dat dezelve zyne Genade recht van ons erkend / in het Geloof aangenoomen / en dankbaarlyk gepreezen werde ?

2. Doch niet alleen gedenkt Paulus om die reden aan de Wet / als hy van de Genade handelt / op dat men erkenne / hoe ook de Wet zelve daar toe heeft moeten dienen / op dat de Rykdom der Genade Gods des te beter erkend wierd / maar ook om dat de Mens zo zeer genegen is / om de troostvolle Leer van de gants loutere Genade Gods in het werk onzer Zaligheid te misbruiken / en zich dezelve tot zyne geen geringe versterking in de vleeselyke zorgeloosheid aan te maatigen / waar mede nochtans veel meer de verschrikte en bloode getuigens moesten opgerecht / en zo wel van wegen hun

Waar-
schou-
wing
voor het
mis-
bruik
van de
Leer der
Genade.

hun betwuste elende getroost / als in hun ernstigen stryd tegen de Zonde aangespoord en versterkt worden.

3. De Prediking van de Genade bereikt ook wel aan zorgeloze en onverbroomene Mensen alsdan haar oogmerk / wanneer zy door den onuitsprekelijken rijkdom der Liefde Gods zich laten bewegen / om tot zich zelven in te keeren / hunne zonden / waarmede zy eenen zo gants liefderijken God hebben beleedigd / te betweenen / en zich van hunne tot noch toe gepleegde doode werken waarlijk te bekeeren. En ook dat is Genade / ja eene zeer hooge en heerlijke Genade / als door de Voorstelling der Genade en oneindige Liefde Gods een stout zondaar zodanig in zyn gewisse geslaagen / in zyn Gemoed gebroomen / en in zynen Zonden-loop gesteuut word. Doch daar van word nu niet gesproken / als aan het misbruik der Genade gedacht word / maar daar van / dat de Mens / naar zyne bleefselijke genegenheid / de Genade zo gaarn in ontuchtigheid verandert, gelijck de W. Judas spreekt vs: 4. Want de Mens / op zich zelven gelaaten / wijkt gantseljk ter zyden uit; en als hy van de Genade hoort / zo verheugt hy zich om dies wille daar over / om dat hy daar door meent van alle Gehoorzaamheid aan Gods heilige Gebod ontbonden en bevryd te zyn. Daarom als Paulus Rom: III. heeft vastgesteld / dat de Mens gerechtvaardigd word zonder het werk der Wet / alleen door het Geloof / zo gaat hy terstond den dwaalenden waan van den bleefselijken Mens tegen / en zegt:

GENADE EN WAARHEID. 53

zegt: Hoe? doen wy dan de Wet te niet door het Geloof? Dat zy verre: maar wy bevestigen de Wet. Rom: III. 31. En daar hy in het V. Hoofdstuk niets dan den overbloedigen Rykdom der Genade bazuïnt / neemt hy den geenen / die de Genade misbruiken / valselyk uitleggen / en tot dertelheid trekken willen, de Gedachten als uit het hert / en de Woorden uit den mond / en begint het VI. Hoofdstuk aldus; Wat zullen wy dan zeggen? Zullen wy in de Zonde blyven, op dat de Genade te meerder werde? Dat zy verre. Wy, die de zonde gestorven zyn, hoe zullen wy noch in dezelve leeven? En hoewel hy dit sehandelyk misbruik der verkondigde Genade uit eenen heerlyken en diepen grond in 't vervolg wederlegt / echter toont hy noch eens / in 't 15de en de volgende Versen / zyne groote zorgvuldigheid en behoedzaamheid / dat niemand in deeze gevaarlyke / tegen den grond des Geloofs stryden- de / dooling geraake / als of men hy de Genade Gods / die in Christus Jezus verscheenen is / vrepelyk mag zondigen. Want of het wel genoeg / ja overbloedig scheen te zyn / dat hy de Zonde de heerschappy over die geene / die niet onder de Wet / maar onder de Genade zyn / rondelyk had afge- weezen / zo verhoed hy nochtans / dat niet iemand te onrecht begrype / wat het zy / niet onder de Wet, maar onder de Genade te zyn, en zegt Vs: 15, 16. Wat dan? zullen wy zondigen, om dat wy niet zyn onder de Wet, maar onder de Genade? Dat zy verre. Weet gy niet, dat, wien gy u zelve stelt

54 OVERWEEGING VAN

tot dienstknechten ter gehoorzaamheid, gy dienstknechten zyt des geenen, dien gy gehoorzaamt, het zy der zonde tot de dood, of der gehoorzaamheid tot gerechtigheid? En dit / naamelyk dat hy / die onder de Genade is / staat onder haare heerschappyy / dat hy zich van haar laate regeeren / en tot een Godzalig leven leiden / dit / zeg ik / be-
wysst hy in het verbolg noch krachtiger / en dringt getweldig op de Heiligmaaking / als eene heerlyke vrucht en werking der Genade Gods. Waarom dan ook hier niet moest nagelaaten worden / daar de Genade is voorgesteld / naar het Doorbeeld des Apostels voor haar misbruik te waarschouwen. Doch gelyk de Genade niet alleen van de Epikurise Mensen op eene grobe / maar ook van de zodanige / die in de Genade staan / op eene syne en verborgene wyze misbruikt word; also hebben beide onbekeerde en bekeerde Mensen eene zulkte waarschouwing van nooden; geene / op dat zy zich niet zonder be-
keering of verandering hunnes herten op Gods Genade verlaaten; en deeze / op dat zy de Heiligmaaking daarom niet geenen minderen over najaagen / om dat zy uit Genade gerechtvaardigd zyn.

De
Genade
is om
het mis-
bruik
niet te
verzwy-
gen,
maar des

4. Eventwel moet ook / om des misbruiks wille / de Genade zelve niet verzwegen worden; maar dewyl het Vlees dezelve zo gaarn en lichtelyk misbruikt / zo moet veel eer des te vlytiger en omstandiger naar den zin des H. Geestes getoond worden / welke de rechte oorsprong / grond / aard / kracht / en werk / inzonderheid welk het doelwit der Genade zy / en

GENADE EN WAARHEID. 55

en tot wat einde God dezelve openbaart en
 schenkt / naamelyk / niet op dat hy de men- te ernsti-
ger voor
te draa-
gen, en
te ver-
klaaren.
 sen / die daar mede gezegend zyn / steeds ver-
 der van zich afhoude / of hen vryheid geebe /
 om de Waereld / hun Vlees / en den Du-
 vel des te overhinderder te dienen / zich geen
 geweten van de zonden te maaken / de Ge-
 nade tot stoutheid en dertelheid te trekken /
 en God also des te vrymoediger te beledi-
 gen / Rom: VIII. 12. maar veel meer / dat hy
 daarom zulke Genade schenkt ; op dat hy
 de menschen uit loutere Goedheid tot zich trek-
 ke / Jer: XXXI. 3. hen uit het geweld des
 Satans / der Waereld / en des Vlees uit-
 rukke / en in het Koningryk van den Zoon
 zynner Liefde overzette / Koloss: I. 13. op dat
 dezelve hen naar zyn Beeld vernieuwe en hei-
 lige / en in de wegen Gods door zynen Geest
 leide / welke niet zonde / maar enkel Gena-
 de en Waarheid zyn / op dat also (niet de
 Waereld / de Duivel / of de Vulk / maar)
 God in Christus hun God / en zy zyn ge-
 heilighd volk en geliefde Eigendom zyn.
 Waarom zy / als het uitverkooren Geslacht,
 het Koninglyk Priesterdom , het heilig Volk ,
 het verkreegen Volk Gods , in hunnen gant-
 sen Wandel moeten verkondigen de deugden
 des geenen / die hen uit de duisternis geroe-
 pen heeft tot zyn wonderbaar licht / 1-Petr: I.
 15, 16, &c. Hoofdst: II. 9. 2 Petr: I. 3. en
 zingen van de Genade des Heeren ; Ps:
 LXXXIX. 2. welke zekerlyk dermaaten
 groot en heerlyk is / dat / als men lang daar
 van gezongen en gesproken heeft / noch
 naauwelijks het begin gemaakt is om haer
 naar

56 OVERWEEGING VAN

Eene
andere
Over-
weeging
van de
Genade.

naar waarde te beschryven en te pryzen. Hoewel het dan niet te denken is / dat ook wy voor ditmaal het einde zullen bereiken / om van de Genade te spreken / zo kunnen wy echter noch eene aanmerking niet voor- bygaan / die Paulus / eben als de voorige / aan de hand geeft / en wel in 't VIII. Hoofdst: aan de Romeinen : Zo is 'er dan nu , zegt hy / geen verdoemenis voor de geene , die in Christus Jezus zyn , die niet naar het vlees wandelen , maar naar den Geest : Want de Wet des Geests des levens in Christus Jezus heeft my vrygemaakt van de Wet der zonde en des doods.

5. Door de Genade word de Mens in de Gemeenschap van Christus Jezus / en van alle Zaligheden Genade / die in hem is / op- en aangenaomen. Door de Genade word hy aan den Geest van Jezus Christus deel- achtig gemaakt. Door de Genade maakt dezelfde Geest van Christus van een dooden / en tot alle goed ondengenden / en als Gode afgestorven Mens / eenen leevendigen nieuwen Mens in hert / gemoed / verstand / en alle krachten ; van eenen gebangen onder de Wet der zonden en des doods maakt hy eenen vryen van de Wet der zonden en des doods ; van eenen / die naar het vlees wandelt / eenen die naar den Geest wandelt / op welken geen Toorn / geen Ordeel / geene Verdoemenis / maar veel meer Genade / Barmhertigheid / en Brede rust.

6. Hoe zalig en overzalig nu is deeze Genaden-stand ! De Vader / het Woord / en de Heilige Geest / als de drie getuigen in den he-

hemel / die echter een zyn / geeven getuigenis van de Zaligheid van deezen stand. In den Jedidjah, d. i. Christus / den Geliefden Gods / in welken de Vader een welbehagen heeft / Matth: III. 17. zyn hier louter geliefde Zoonen en Dochteren / Efez: I. 6. en V. 1. Hy zelf / de Vader / heeft hen lief / om dat zy den Zoon liefhebben / en gelooben / dat hy van den Vader is uitgegaan. Joann: XVI. 27. Hy heeft zelf den Geest zynes Zoons in hunner aller herten gezonden / door welken zy roepen / en die zelf in hen roept; Abba / Vader. Gal: IV. 6. De Vader neemt hen tot zyne Erfgenaamen aan / de Zoon tot zyne Mede-erfgenaamen / en het onderpand der erfenis in hen is de Heilige Geest. Rom: VIII. 14, 15, 16. Efez: I. 13, 14. 2 Kor: I. 22. Wie kan dit zoete Genade- en Liefde-spel der H. Drie-eenheid aandachtig en diep genoeg nadenken?

HET XIII. HOOFDSTUK.

Dat de Genade onder de Geheimenis van het Kruis in dit leven verborgen, en dat daar de Genade op het heerlykste is.

Deeze Genade / ^{1.} waar van tot hier toe is gehandeld / en die alle kennis en verstand zo uitsteekend verre te boven gaat / word onder de Geheimenis van het Kruis voor alle vernuft en voor alle zinnen als versteeken en ver-

verborgen. Waar is daar de Genade / als 'er staat Psalm XLIV. 10, enz. Maar nu hebt gy ons verstooten , en te schande gemaakt ; dewyl gy met onze krygs-heiren niet uittrekt. Gy doet ons achterwaarts keeren van den wederpartyder : en onze haaters be-rooven ons voor zich. Gy geeft ons overals Schaapen ter spyze ; en gy verstroot ons onder de Heidenen. Gy verkoopt uw volk om geene waardy ; en gy verhoogt hunnen prys niet. Gy stelt ons onzen nabuuren tot sinaad ; tot spot en schimp den geenen , die rondom ons zyn. Gy stelt ons tot een spreekwoord onder de Heidenen : tot eene hoofdschudding onder de volkeren. Myne schande is den gantsen dag voor my : en de schaamte mynes aangezichts bedekt my : om de stem des hooners , en des lasteraars ; van wegen den vyand , en den wraakgierigen. Dit alles is ons overgekomen , nochtans hebben wy uwer niet vergeeten , noch valselyk gehandeld tegen uw verbond. Ons hert is niet achterwaarts gekeerd ; noch onze gang geweeken van uw pad. Hoewel gy ons verpletterd hebt in eene plaats der Draaken ; en ons met eene doodschaduw bedekt hebt. Zo wy den Naam onzes Gods hadden vergeeten , en onze handen tot eenen vreemden God uitgebreid ; zoude God zulks niet onderzoeken ? Want hy weet de verborgenheden des herten. Maar om uwent wille worden wy den gantsen dag gedood , wy worden geacht als Slacht-schapen. Waak op , waarom zoud gy slaapen , Heere ? Ontwaak , en verstoot niet in eeuwigheid. Waarom zoud gy uw
aan-

GENADE EN WAARHEID. 59

aangezicht verbergen? onze elende, en onze onderdrukking vergeeten? Want onze Ziel is in 't stof nedergeboogen; onze buik kleeft aan de aarde.

2. Uit deeze beschryping van de Kerk / onder de uiterlyke vervolging en inwendige aanbechting liggende / ontleent Paulus Rom: VIII. 36. maar een spreukje / wanneer hy zegt; Gelyk geschreeven is: Om uwent wille worden wy den gantzen dag gedood, wy zyn geacht als schaapen der slachting; als welke woorden eenen zulkien toestand beschryben / waar in de tekenen der Genade allerminst zyn te merken / en hun voetstap niet te vinden is. Maar wat zegt hy? Houd de Genade daar op Genade te zyn? Heeft zich de Genade daar in ongenade en toorn veranderd? Geensins. Daar beurt zich Paulus eerst krachtig op in de beschryping der Genade / en stelt haar hooger en heerlyker voor / als een Mens zich dezelve had durven voorstellen / indien Gods Geest haar niet alzo verkondigd had.

3. Want buiten dat hy ons op de Godlyke schikking brengt / waar mede het overeenkomt / dat wy met Christus lyden / in dien wy met hem ter heerlykheid willen verheben worden: vs: 17. buiten dat hy ons voorstelt / hoe kort en gering ons lyden is tegen de groote en bovenmaaten gewigtige heerlykheid / die aan ons zal geopenbaard worden: vs: 18. en hoe ook naar de Openbaaring van zulkie groote heerlykheid het Schepsel met ons in een angstig verwachten en verlangen staat: ja hoe ook zo geheel

Genade
is van
Paulus
op 't
heerlykst
beschree-
ven, daar
het ver-
nuft de-
zelve
minst er-
kent,
naame-
lyk in 't
lyden.

heel die geene / die de eerstelingen des Geestes ontfangen hebben / in zich zelven zuchten / en wachten naar de verlossing hunnes lichaams : vs: 19, 22, 23. buiten dat alles / zeg ik / 't welk hy tot onzen troost bybrengt / wylt hy ons naar 't geene in den raad der heilige Godheid aangaande ons zo innerlyk als uitwendig lyden omgaat.

Genade
des he-
melfen
Vaders
in het
toeschik-
ken der
verdruk-
king.

4. Die ons de verdrukking toeschikt / is die geene / die ons den Geest der kindschap zelf geschonken heeft / dat wy hem Abba, onzen Lieven Vader, noemen / gelyk Izaäk / als hy Christus lyden verbeeldde / Abraham zynen Vader noemde / (Gen: XXII. 7.) en Christus zelf in zynen zwaarsten Stryd / en als hy Izaäks Voorbeeld nu verbulde / en also sprak / Abba, myn Vader. Mark. XIV. 36. Wat een hooge en heilige staad is het nu / dat / welke deeze eeuwighe God en Vader te vooren heeft gekend, hy ook dezelve verordineerd heeft, het beeld zynes Zoons (die door lyden in de Heerlykheid is ingegaan) gelykformig te zyn, op dat hy de eerstgebooren zy onder veele broederen? Rom: VIII. 29. O welk eene Diepte der Godlyke Liefde is dat? Welke Liefde kan zo zuiver / zo rein / zo teder zyn / als de Liefde / waar mede de Hemelse Vader zynen eeniggebooren Zoon bemint? En schoon hy hem also van eeuwigheid bemind heeft / zo spreekt nochtans Christus met besonderen nadruk van de Liefde / waar mede hem zyn Vader om zyne gewillige vernedering / en om zynes opgenoemenen lydens wille / heeft lief gehad. Daarom heeft my de Vader lief, zegt hy / Joann:

GENADE EN WAARHEID. 61

(Joann: X. 17.) overmits ik myn leven aflegge, op dat ik hetzelfde wederom neeme. In deeze zuivere / reine / en tedere Liefde bebat ons nu ook de eeuwige Raad Gods / wanneer hy ons het beeld zynes lydenden Zoons gelijk maakt / op dat wy geen bastaarden / maar zyne rechte kinderen zyn / Hebr: XII. 8. en hy ons in eeuwigheid met dezelve Liefde omhelze / waar mede hy zynen eeniggebooren Zoon lief heeft. Joann: XVII. 23, 26.

5. Schoon het Vernuft deezen Raad Gods niet begrypt / hoe het zyne Liefde heeft konnen toelaaten / dat de Zoon zo geheel aan het lyden wierd overgegeeven / dat hy moest kilaagen van zynen Vader verlaaten te zyn / (waagrom het ook eene geheime verborgene Wysheid Gods heet / welke God verordineerd heeft tot onze heerlykheid eer de waereld was, welke niemand van de Oversten deezer waereld gekend heeft. 1 Kor: II. 7, 8.) zo erkent nochtans de Mens / als hy door Gods Geest en Genade verlicht is / met verwondering en ootmoedige dankbaarheid / dat de Genade en Liefde niet zyn uit te spreken / waar door God hem zo hoog verwaardigt / om hem het Ebenbeeld zynes Zoons ook in lyden gelijk te maaken. Vernuft en Zinnen ballen alleen op het zichtbaare en gevoelige Lyden / gelijk dat eenigsins voor het vlees smertelyk is; doch kennen noch de noodwendigheid / noch de nuttigheid en zegen des lydens / en begrypen daarom ook niet / dat het Genade by God is / als men om weldoens wil lyd. (1 Petr: II.

Is voor
het Vernuft niet
begrypelyk.

II. 20.) Maar daar God zyne Liefde in het hert uitstort door den Heiligen Geest / daar verkrygt het lyden geheel eene andere gedaante / en erkent de Mens / dat alle lyden / van de hand des Vaders geschikt / tot zynen beste moet dienen , en / gelyk Paulus eigentlyk spreekt / medewerken , doch inzonderheid tot heiligmaaking bevorderlyk zyn / en den geenen / die daar door geoefend worden / eene vreedzaame vrucht der Gerechtigheid voortbrengen. Rom: VIII. 28. Hebr: XII. 10, 11. En die geene / uit wiens eeuwige Genade- en Liefde-Raad ons lyden bloeit / stelt ons den prys der eeuwige Erfenis voor de oogen onzes Gemoeds / versterkt en bewaart ons in de leevende Hoop / en geeft zelf / naar zyne Godlyke kracht / het Gedult / om op de Openbaaring zynet heerlijkheid te wachten.

6. Is dat niet louter Genade en Gunst! Komt het Lyden van den Vader , komt het uit eenen zo hoogen Liefde-Raad , geeft het zo groot eene nuttigheid , staat ons God zelf daar in by , en werkt hy zelf op eene zo hooge en Godlyke Wyzé in ons het gedult , om het te verdraagen , hoe zoude dan de Genade ophouden Genade te zyn onder het Lyden?

Genade
des H.
Geests,
die zich
in het
lyden
aan ons
betoont.

7. Doch niet alleen dat ; maar Paulus haart aldus voort : Desgelyks komt ook de Geest onze zwakheden mede te hulp : want wy weten niet , wat wy bidden zullen , gelyk het behoort , maar de Geest zelve bid voor ons met onuitspreekelyke zuchtingen. En die de herten doorzoekt , weet , welke de mee-

GENADE EN WAARHEID. 63

meening des Geests zy ; dewyl hy naar God voor de Heiligen bid. Zie hier verder met ootmoedige en heilige verwondering / wat in den Raad der heilige Godheid omgaat / en welk eene oneindige Rykdom der Genade en Liefde daar is / wanneer het Vernuft dat minst begrypt en denkt.

8. De Mens is in deeze waereld / wanneer hy onder het lyden en kruis van Christus staat / gelyk een Wees / eene Weduw / een onmondig Kind. Zo stelt hem de H. Schriftuur niet alleen elders voor / (Ps. LXVIII. 6. CXLVI. 9. Joann: XIV. 18.) maar ook op deeze plaats (Rom: VIII. 26.). Want gelyk een arme Wees / een zwak onmondig Kind / eene verlatene Weduw hunnen nood wel gevoelen / en daar ober zuchten / maar zich zelven niet weeten te raaden / noch te helpen ; zo gaat het ook een geloovig Kind Gods in zyn Kruis / dat hy Christus nadraagt. Gelyk geene hun woord ter behoortlike plaats niet weeten te doen / naar dat het hunne nood bereift / also weet ook een Kind Gods niet / wat of hoe hy bidden zal / gelyk het behoort. Doch als zodanig een onmondige Wees / en verlatene Weduw eenen verstandigen / Droomen / en Getrouwen Advocaat / of eenen Machtigen Doorspraak en Tussentreeder / of eenen goeden Voogd / die zich hunne zaak / als zyne eigene / met allen ernst en nadruk aantrekt / gestadig by de hand hebben / zo worden zy noch wel beter geholpen / als wanneer zy zelve hun woord gedaan / en zich verantwoord hadden. Nu is een iver waarachtig Kind Gods

Gods de allertopste / allerbroomste / aller-
 liefstphste / allermachtigste Advocaat / Door-
 spraak / Helper / en Doogd toegeschild /
 naamelyk dezelve Heilige Geest / die niet zy-
 nen Geest getuigt / dat hy een kind Gods is.
 (Rom: VIII. 16.) Deezen noemt Paulus
 ὁ παρ' ἐν τῷ ΧΑΝΟΝΤΑ ὡς ἡμῶν, den geenē /
 die voor ons ten beste spreekt / of die voor
 ons tussentreed op eene uitsteekende / voor
 het vernuft en de zinnen onbegryppelike /
 Godlyke manier en wyze; of die zich onzer /
 gelyk een Doogd zynes onmondigen Wees-
 ses / ja noch veel meer als eene Moeder ha-
 res tederen zuigelings / aantrekt / en in allen
 nood en bekommernis in 't midden treed /
 op dat ons niets mag beschadigen. Want
 het Jeruzalem / dat boven is (waar door
 niet onbillyk de nieuwbarende en leebend-
 maakende kracht des H. Geestes verstaan
 word) is onzer aller Moeder. Gal: IV. 26.
 Joann: III. 6. Openb: III. 12. Matth: III. 16.
 Gen: I. 2. Die van deeze Moeder / name-
 lyk van den Geest / geboren is / die heeft
 ook op deeze Moeder als eene Moeder te
 steunen. Waarom ook Christus / als hy
 zynen Leerlingen had beloofd den Vader te
 zullen bidden, dat hy hen eenen anderen
 Trooster geeve, die by hen blyve tot in eeu-
 wigheid, naamelyk den Geest der Waarheid,
 zo voegt hy 'er by; Ik zal u geen Weezen
 laten, ik kom tot u. Joann: XIV. 16, 17,
 18. als of hy wilde zeggen; Die den H.
 Geest ontfangt / die is geen verlaatenie Wees
 meer / maar heeft aan den H. Geest als zy-
 ne rechte lieve Moeder. En dezelve H.
 Geest

GENADE EN WAARHEID. 65

Geest komt niet zonder my / of alleen ;
 maar daar hy wooning maakt / daar maakt
 ik en de Vader ook wooning / daar open-
 baaren zich beide de Vader en de Zoon / en
 daar is niet anders / als een Tempel des
 leevendigen Gods / een waarachtig Para-
 dys / en rechte Hemel. Daar is het dan
 in waarheid ; Ik zal u troosten , (niet bloote-
 lyk als een Advocaat / Doorspraak / Hel-
 per / of ook als een Doogd / maar) als een ,
 dien zyne Moeder troost , ja gy zult te Jeru-
 zalem getroost worden. Jez: LXVI. 13. En
 hoewel Jezaias in deeze plaats van het
 nieuwe Jeruzalem en van de Openbaaring
 der Heerlykheid van de kinderen Gods
 spreekt / (gelyk uit het voorgaande en na-
 volgende licht te zien is) doch hier in den tyd
 des Lydens / daar dikwyls van buiten fryd ,
 van binnen vrees is , (2 Kor: VII. 5.) dezelve
 Troost zeer weinig geboeld word / zo be-
 neemt dit echter niets aan de uitnemendheid
 der Genade / die wy hier door Christus in
 waarheid verkreegen hebben : dewyl het ge-
 loof zynen Schat hier wel zekerlyk en waar-
 achtig / doch echter alleen in 't verborgen
 bezit / maar die na deezen / als hier de goe-
 de Stryd zal gestreeden / en de Loop volen-
 digd zyn / en Christus nu zich openbaaren
 zal / ook aan ons in deszelfs heerlykheid zal
 geopenbaard worden. Want de heerlykheid
 behoort niet tot deezen tyd / daar men alleen
 moet gelooven / doch niet aanschouwen de
 Genade / die in Christus is. 2 Kor: V. 7.
 Maar ondertussen / wanneer de Mens mid-
 den onder het kruis staat / niets dan lyden /

¶

zwak

zwakheden / jammer / en elende geboelt / en enkel zuchten / weenen / en schrepen by hem is / zo is de H. Geest niet ledig / maar spreekt door hem ten beste / treed op eene hooge en Godlyke wyze in 't midden / en wend alles ten goede. Rom: VIII. 26, 28.

9. En zie doch / hoe groot is deeze Genade / hoe hertelyk / brandend / en moederlyk is deeze Liefde ! Waar heeft een Advoocaat / Doorspraak / en Voogd lichtelyk eene zo groote Liefde tot den geenen / om wiens woord te boeren en zaak te beleiden hy is aangenoomen / dat hy een recht innerlyk medelyden met hem heeft / zynen nood geboelt en proeft als zyn eigen / en dat hy zucht / wanneer die geene zucht ? Maar dat is de aard van eene rechte moeder / (die men haast van eene andere / welke de rechte moeder niet is / kan onderscheiden / gelyk in Salomons gericht is te zien / 1 Kon: III. 26, 27.) dat haar hert haar ontbrand over haar kind / wanneer het eenig leed geschieden zal. Daar nu de H. Geest zelf zich als de rechte Moeder van Gods kinderen door die daar toe bekwame woorden van Paulus wilde laten afmaalen / daar bevalgt hy / dat / als de kinderen Gods zuchten / niet alleen het Schepsel / maar ook hy zelf met hen zucht.

10. En op dat men te gelyk mag bekennen / dat zyn zuchten geen schepselachtig en natuurlyk zuchten / maar van het zuchten der kinderen Gods verre onderscheiden / en verre iets hoogers en uitnemenders is / zo noemt het Paulus niet alleen een onuitspreke-

GENADE EN WAARHEID. 67

hiespk zuchten / maar hy schryft 'er ook aan toe 't geen aan het zuchten der Kinderen Gods in geenen deele konde toegeschreeven worden / naamelyk / dat hy daar mede voor de Kinderen Gods op zulk een wyze bid , die alle zinnen en Vernuft , en alle begrip der Schepselen te boven gaat. vs. 26. Zie doch / wie is deeze Doorbidder ? Is het niet de Heilige Geest zelf / die met den Vader en met het Woord in den hemel getuigt / van beiden naar de persoon onderscheiden / doch met beiden een naar het wezen ? Wat is dan nu wel dit zyn Zuchten ? Hoewel het iets bovennatuurlyks / ja bovenhemels is / zo moet het echter iets waarachtigs zyn. Is hy niet die geene / dien ons de Zoon zend van den Vader / de Geest der Waarheid / die van den Vader uitgaat ? Joann: XV. 26.

II. Wat is dan nu zyn zuchten anders / als eene betoeëging van Gods Vaderlyke hert / dat bruïsen van de onpeilbaare zee der Liefde / waar van God zelf spreekt: Myn hert breekt my , (naar het Hebr: myn ingewand , allerbinnenste , bruïst als de zeebaaren) dat ik my moet ontfermen , (of / gants innerlyk zal ontfermen) Jer: XXXI. 20. Of is het onuitspreekelyke zuchten des H. Geests noch iets diepers / (want gelyk het onuitspreekelyk is / zo is het ook gants en geheel onnaspeurlyk / ondoorgrondelyk / en ongryppelyk) zo kunnen wy doch niet ontkennen / dat het een gewrocht en werking van de oneindige Moederliefde des H. Geests tot die geene is / die uit hem (den H. Geest) geboor-

ten zyn / boornaamelyk / als zy in lyden en elende zyn / dat hy hen redde / op dat de heerlykheid Gods aan hen openbaar werde. Want het is geene Liefde / die in bloote genegenheid en gunst / of in wel willen alleen bestaat / maar het is eene Godlyke op Godlyke wyze werkende Liefde en Ontferming.

12. Paulus geeft met nadruk drie handelingen te kennen / die in deeze Liefde en door dezelve geschieden. De H. Geest / zegt hy

(1) zucht, *συνάξει*,

(2) bid voor, *ὑπερεντυγχάνει*,

(3) komt mede te hulp, *συναντιλαμβάνεται*.

Hy zucht in zich zelven ; hy bid voor hy God / of in den Raad der heilige Godheid ; hy komt mede te hulp , nadien zyn voorbiddenden / met onuitspreekelyke zuchtingen hy God verricht / op eene voor het Vernuft en de Zinnen wel verborgene / doch echter waarachtige en allerzaligste wyze den mensch te stade komt / en hem zyn lyden / wanneer het ook alle krachten der Natuur berre opweegt / helpt draagen / ja met alle kracht daar toe arbeid / dat de lichte en haast voorbygaande verdrukking werke een gants zeer uitneemend eeuwig gewigt der Heerlykheid voor den geenen , die niet aanmerken de dingen , die men ziet , maar de dingen , die men niet ziet . 2 Kor: IV. 17, 18. De hemelse Vader zelf / als de God der lydzaamheid en der vertroosting / helpt zyne kinderen het zwaare hout des Kruis als aan het eene eind draagen / nadien hy de Lydzaamheid in hen werkt / dat zy door lydzaamheid de zaligheid

GENADE EN WAARHEID. 69

heid verwachten / welke hy hen beloofd heeft.
Rom: XV. 4, 5. Hebr: VI. 11, 15. Welk
eene Genade is dat ? Maar zie / de Heilige
Geest grijpt het mede aan / als aan het an-
dere eind / (συναντιλαμβάνεται) helpt trou-
welyk draagen / en geeft den geenen / die
(door lydzaamheid) op den Heere wachten ,
nieuwe kracht , dat zy opvaaren met vleuge-
len , gelyk de Arenden , dat zy loopen , en
niet moede worden , dat zy wandelen , en niet
mat worden. Ezai: XL. 31.

13. / hoe uitneemend is deeze Gena-
de ! wat is 't dan wonder / dat Paulus in
zulkien gelegenheid zegt ; In deezen allen zyn
wy meer als overwinnaars , *ὑπερνικῶμεν* ,
Rom: VIII. 37. De Strijd kan niet zo
groot / en de vanden / die zich rondom te-
gen ons legeren / konnen niet zo veel zyn /
of wy konnen noch eenen veel grooter strijd
en noch veel meerder vanden overwinnen /
wy behouden noch een groot voordeel. Waar-
van daan komt dat dan in zo groote zwak-
heid / gebrekykheid / en elende / waar in
wy ons hier in het vlees bevinden ? Hoe is
het mogelyk / dat de Mens niet slechts
in een lyden / maar in dat alles / wanneer
hem schoon alle bedenkelyk Lyden op eenen
hoop mag treffen / meer als overwinnaar
zy ? Doch wat is het wonder ? De hemelse
Vader helpt aan de eene / de Heilige Geest
aan de andere kant draagen. Waar in wy
echter alleen op menselyke wyze spreken /
om den nadruk der Apostolise Woorden te
toonen / en het zwakke verstand tot eenig
meerder inzicht in de verborgenheid der Ge-
na-

nade Gods behulpig te zyn. Want niet dit alles word alleen recht nadrukkeelyk geleerd / dat het in streyd en lyden niet op menselyke / maar op Godlyke krachten aankomt. De mens behaalt de overwinning niet in zynen streyd des lydens / maar God behaaltze en zyn Geest. Waar van daan ook zodanige overwinning een *ὑπερική* (een uitsteekend overwinnen) is. Want gelyk de kracht / zo is de Overwinning.

14. Doch waar vertoont zich deeze overhooge en heerlyke Genade des H. Geests ? In of buiten den mens ? Weet gy niet, zegt Paulus / dat gy Gods Tempel zyt, en de Geest Gods in ulieden woont ? 1 Kor. III. 16. Zo nu de Mens Gods Tempel en Woonning is / hoe zoude dan het onuitspreekelyke zuchten des H. Geests alleen buiten den Mens / en niet veel meer in den Mens geschieden ? Aldaar geschied het / daar Gods Ryk en regeering is. Nu zegt Christus / Luk: XVII. 21. Ziet / het Koninkryk Gods is binnen ulieden.

15. Daar heenen wyft ons dan ook Paulus / als hy van het onuitspreekelyke zuchten des H. Geests spreekt. En, zegt hy / die de herten doorzoekt, weet welke de meening des Geests zy, dewyl hy naar God voor de heiligen bid. Zo onderzoekt dan God niet alleen de herten van zyne kinderen / maar ook dat onderzoekt hy / welke de meening des H. Geests in dezelve zy / en hoe niet hunne Geest alleen / maar ook hy zelf de Heilige Geest in hen zucht ; welk zuchten wel niet uitgesproken / noch door een

GENADE EN WAARHEID. 71

een zeker geluid en klank of woorden uitgedrukt / maar van God den Hartenkenner nochtans wel verstaan word / hoe hy zelf de H. Geest eben daar door voor de Heiligen / dat is / die door Christus bloed Gode in het Geloof geheiligd zyn / op eene de Godlyke Liefde / Wysheid / en Majesteit betaamelyke / en dienvolgens ook God-behaagelyke manier en wyze bid.

16. Maar wie zal uitdenken / of uitspreken deezen oneindigen Rykdom der Genade Gods in Christus Jezus ? Of men schoon alle plaatsen der H. Schriftuur / die op eenige wyze van de Genade handelen / wilde onderzoeken / en hunnen inhoud / kracht / en nadruk poogen te kennen / zo zoude zulks wel geen vruchteloos / maar een zeer gelukkig werk zyn / doch het zoude echter daar by blyven / dat de Mens het allerminste van zulken oneindigen Schat Gods in zyne overdenking bereikte.

17. O Welbron van alle Genade en Ontferming , u zy Lof in tyd en eeuwigheid , dat gy u voor ons arme Mensen niet geslootten houdt , maar zo gewillig in uw eeuwige en onveranderlyke Liefde-wezen in onze dorre en versmachte herten uitvloeit , en u aan ons te smaaken geeft. O dat wy den mond van heilige begeerte maar wyd mochten opendoen , op dat gy dien met uwe Genade recht vervulde. O dat in ons alle , niet alleen openbaare , maar ook heimelyke en voor ons zelven verborgene wederstreeving , die uwe Geest in onze herten vind , en alle verstroojing onzer zinnen in het uiterlyke

De oneindige Rykdom der Genade Gods kan niet genoeg erkend noch uitgesproken worden.

Gebed om de kennis en het genot der Godlyke Genade.

van deeze waereld eenmaal ophield, op dat gy ons in de zee van uwe Genade gants en geheel mocht indompelen, gelyk een Emmer in het Water gedompeld word, dat het daar over en over stroomt. Geef ons door uwe Genade, dat wy, hier in het Koningryk der Genade leevende, geene andere spyze be-geeren, als die, welke alleen tot waare kracht en voedsel van onze zielen dient, naamelyk uwe Genade, op dat wy tot het Koningryk van uwe Heerlykheid recht werden toebereid, daar gy uwe Uitverkoorenen met niet anders, dan uwe Genade en Liefde, eeuwig zult verzaadigen, en met uwe Vertrouwingen zonder maat verkwikken. Amen.

HET XIV. HOOFDSTUK.

Dat Christus niet alleen vol van Genade, maar ook vol van Waarheid is, en van de menigerlei betekenissen van dit Woord.

M^{I.}aar wat is het / dat wy boven gehoord hebben / dat Christus niet alleen vol is van Genade / maar ook vol van Waarheid / en dat door hem niet alleen de Genade / maar de Genade en Waarheid geworden is? Het leert ons / gelyk reeds gedacht is / dat wel de Genade voor aan staat / en dat dienvolgens / wanneer wy Christus willen kennen / en om ons heil bekommerd zyn / ons Oog voor eerst daar op moet zyn gevestigd; doch dat

Genade
en Waar-
heid zyn
niet van
elkander
te schei-
den.

GENADE EN WAARHEID. 73

dat wy daarom geenſins om de Waarheid onbekommerd zullen zyn. Desgelyks / dat wy Genade en Waarheid naar het gebruik der H. Schriftuur wel van elkander mogen onderscheiden / maar dat zich evenwel dezelve in Christus te zaamen bevinden / en zich derhalven niet van den anderen laaten scheiden. En wel / gelyk dit niet in Christus zelve geschieden mag / als die vol van Genade en Waarheid is / zo mag het ook niet in ons geschieden / indien wy anders Christus deelachtig zyn geworden / en hem in waarheid toebehooren. Want daarom zegt de H. Geest / dat dooz hem de Genade en Waarheid is geworden / op dat een ider bekenne / dat alle Troost / dien men gaarn uit de Genade wil scheppen / aan de zyde des geenens / die zich denzelven toeigent / vals en gebeingsd is / daar men zich niet bebljgt om de Waarheid met de Genade aan een te knoopen.

2. Doch het behoest ons niet breemd te dinken / dat Pilatus aan Jezus broeg / wat is Waarheid? Joann: XVIII. 38. Want wat Waarheid zy / is niet alleen deezen blinden Heiden onbekend geweest / maar word ook noch tot op den huidigen dag van de allerminste verstaan / die zich naar den naam van Christus noemen. Daarom zal het niet zonder nuttigheid zyn / de onderscheidentypke betekenissen van dit Woord uit de H. Schriftuur aan te wyzen / dewyl dit eene aanleiding kan geeven / om beter te verstaan / wat Waarheid is. Nochtans geloobe een ider vrpelyk / dat / zo hy niet den Geest der Waarheid zelve ontfangt / en

De minste Men-
ſen ver-
ſtaan.
wat
Waar-
heid zy.

door denzelven niet van de Waarheid onderweezen en overtuigd word / hy geensins in Waarheid zal bekennen / wat Waarheid is.

Beteke-
nissen
van het
woord
Waar-
heid zyn
veelerlei.
Zie Flac:
in het
woord
Veritas.

3. De Betekenissen van het woord Waarheid dan zyn in de H. Schriftuur veelerlei / gelyk de Betekenissen van het woord Genade, die boven zyn bygebragt. De gemeene Betekenis in het Menselyke leven is deeze / wanneer men door Waarheid verstaat de Overeenstemming der Reden en gedachten met de zaak zelve, waar van de Reden en gedachten zyn. En deeze Bedieding is ook in de H. Schriftuur op vele plaatsen waarte neemen: als Deut: XVII. 4. Als het u aangezegd word, en gy het hoort, zo zult gy 't wel onderzoeken: en ziet, het is de Waarheid, de zaak is zeker, zulk een grouwel is in Izraël gedaan: &c. Zie ook Deut: XXII. 20. Joann: V. 31, 32. Tit: I. 13. Doch hoewel deeze Betekenis in het gemeene leven genoegzaam de eenige is / en byna niemand door het woord Waarheid iets anders pleeg te verstaan / als de overeenstemming der Reden en gedachten zelve / zo is het echter met de H. Schriftuur geheel anders gelegen. Want daar heeft het woord Waarheid gemeenlyk niet alleen eene veel ruimer / maar ook eene veel hooger en heerlyker betekenis.

4. Want als men overweegt / in welke bediedenis dit Woord aan God den Heere word toegeschreeven / zo bevind men terstond / dat daar door niet alleen word te kennen gegeven / dat God Waarachtig is in 't ge-

GENADE EN WAARHEID. 75

't gemeen in zyne Woorden, (1 Sam: XV. 29. Num: XXIII. 19. Pf: CXIX. 160.) en inzonderheid in Voorzeggingen, Ezai: XLVI. 11. XXXIV. 16.) in Beloften, (Pf: XXXIII. 4. Jer: XXXII. 42.) in Dreigementen; 2 Kon. X. 10. Dan: IX. 12.) maar ook / dat hy Waarachtig is in zyne Voorneemens en Raadsbesluiten, (Hiob: XXXIII. 14. Ezai: XIV. 24. 27. en XLVI. 10.) in zyne Werken, (Deut: XXXII. 4. Dan: IV. 34.) en / 't welk de Grond van alles is / in zyn Wezen zelve. (Joann: XVII. 3. 1 Joan: V. 20. Jer. X. 10.) En zo is ook de Zoon Gods de Waarachtige in zyne Woorden / Doorneemens / Werken / en Wezen / gelyk de Vader. (1 Joann: V. 20. Joan: VIII. 26. Pf: CII. 26. enz.)

5. Verder bedied het woord Waarheid ook menigmaal eene waarachtige Leer / als Pf: XV. 2. Joann: VIII. 45. in welken zin het alle Leerlingen begrypt / die van God aan de Mensen gegeven zijn. Doch als Joannes zegt / dat de Wet door Mozes gegeven / maar de Genade en Waarheid door Christus geworden is / zo word de Waarheid aldaar boornaamelyk tegen de schaduw der Wet gesteld. Want door Christus is de ware Gerechtigheid en Heilichheid geworden / en hy heeft zich zelve / als de eenige / ware / en eeuwig-geldende offerhande / waar in geen schaduw-werk te binden is / voor ons overgegeven. Gebolgelyk word aldaar ook de Waarheid tegen de Beloften / als de Verwulling van dezelve / overgesteld ; zo dat de Waarheid is de gants en volkomen daer

Hoe
Christus
vol van
Waar-
heid is.

ge

gestelde / werkelijke / weezendijke / en waarachtige voltrekking van dezelve zaken in den waaren Messias of Christus / die God hoorheenen door beloften / en menigerlei wetten en Beelden des Ouden Verbonds te kennen gegeven en betekend had / buiten welke geen andere zegen / geene Gerechtigheid / geene Offerhande en Verlossing te verwachten is. Want Christus / die vol van Genade en Waarheid is / bevat dit alles geheel volledig en op het allerbolmaaktste in zich / en vertoont het door zich zelven / en in zich zelven / zo dat wy geene andere zaak / als Christus en zyne Waarheid van nooden hebben / om in eeuwige Gerechtigheid / Onschuld / en Zaligheid voor God te leeven / die ons zelf / als de Weg / de Waarheid / en het Leben / tot den Vader brengen / in ons woonen en wandelen / en al het welbehaagen zynes Vaders in ons volbrengen kan en wil. En deeze bediedenis van het woord Waarheid , hoe naamelijkt dezelve tegen de schaduwten der Wet gesteld is / en daar door de Verbilling van alle Doorbeelden en Beloften des Ouden Verbonds in Christus betekend word / is om het rechte verstand van Joannes Woorden Hoofdst: I. 14. 17. voornaamelijkt aan te merken / uit welke ook onze voornaamste Troost (die dan geen andere is / als deeze / dat Christus onze Heiland is geworden) te scheppen is.

6. Wyders staat van dit woord Waarheid in acht te neemen / dat / gelijk alle Waarheid Gods in Christus Jezus woont en te vin-

GENADE EN WAARHEID. 77

binden is / dewijl God door denzelven alles / wat hy van eeuwigheid in zyn hert heeft beslooten / en daarna in zyn Woord beloofd / waar door zyne Liefde / Wysheid / en Goedheid geopenbaard en verheerlijkt / en ook ons eeuwig heil zoude bevorderd worden / in het licht gesteld en volbragt heeft ; also Gods welbehaagende wil is / dat zulke Waarheid ook in zyne geloovige kinderen naar zyne belofte verbuult / en hun hert en zin / naar zyn zin en hert in Christus hervormd / en der Godlyke natuur deelachtig / also ook in zyne Waarheid geheiligt werde.

7. Om dit nu des te eigentliker te bekenen / zal het voor een geloovig en Gods waarheid-lievend Mens zeer heilzaam zyn / de volgende getuigenissen van den H. Geest uit de Heilige Schriftuur aandachtig te overweegen ; naamelyk / dat Gods kinderen uit de Waarheid zyn. Joan: XVIII. 37. 1 Joan: III. 19. Dat zy van God naar zynen wil door het Woord der Waarheid gebaard zyn, Jak: I. 18. dat de Waarheid, of het rechtschapene wezen van Christus, en zyne rechtschapene gerechtigheid en heiligheid in hen is. Efez. IV. 21, 24. dat de Geest der Waarheid van Christus, die van den Vader uitgaat, in hen woont, hen in de Waarheid heiligt, vertroost, bestuurt, in alle waarheid van Christus leid, en denzelven in hen verheerlijkt. 1 Kor: III. 16. Joan: XIV. 16, 17, 26. XV. 26. XVI. 7, 13, 14. XVII. 17, 19. Rom: VIII. 14. dat zy daarom ook de Waarheid gehoorzaam zyn, Gal: III. 1. en V. 7.

78 OVERWEEGING VAN

V. 7. 1 Petr. I. 22. en de Waarheid doen. Joann: III. 21. in de Waarheid als in den weg Gods wandelen, en in Waarheid den Naasten Liefhebben. 1 Joan: III. 18. 2 Joan: vs. 1, 4. 3 Joan: vs. 1, 3, 4. van de Waarheid, die in eeuwigheid by hen is, getuigen, en dezelve spreken. Joan: XV. 27. 1 Joann: II. 8. en V. 10, 11. 2 Joann: vs. 2. in den Geest en de Waarheid bidden. Joann: IV. 23, 24. door de Waarheid vry gemaakt worden. Joann: VIII. 32. Van de Waarheid ook onder de Mensen een goed getuigenis verkrygen. 2 Joann: vs. 12.

8. Uit welke en dergelyke andere getuigenissen des H. Geestes de waare Geloobige hebben te bekennen / eensdeels / hoe groot hunne zaligheid zy / met welke zy nu reeds van God door zyne Waarheid begenadigd zyn; doch anderdeels / hoe zy waardiglyk zodanige waarheid en zaligheid Gods zullen wandelen / en door dezelve God in hun gantse leven heiligen en verheerlyken. Eindelyk hebben zy met blyt daar op toe te zien / dat zy dezelve als eenen eeuwigen schat Gods in hunne herten getrouwelijkt bewaaren / op dat zy niet van hen genoomen werde / maar in hen blyve / en zy dezelve ook in het toekomstende genieten in eeuwighe heerlykheid.

9. Als daaren boven de H. Schriftuur het wezen der van God geschapene Schepselen / dat wel in zyne maate goed / maat geheel onvolmaakt is / wil betekenen / doch de waare volkomenheid van alle Goed / die alle Schepselen te boven gaat / alleen in Christus aanwyzzen / zo geeft zy dezen den Eernaam

GENADE EN WAARHEID. 79

naam van Waarheid / maar geenen ontzegt
 zy dien / dewyl zy in der daad / tegen Chri-
 stus te achten / slechts eene schaduw zyn.
 En daar van daan noemt zy Christus het
 waarachtige Licht , het waare Brood , den
 waaren Wynstok , in eenen veel heerlyker en
 volmaakter zin / als wanneer bloote schep-
 selen met deezen naam benoemd worden.
 Want of wel het Licht / 't welk God ge-
 schapen heeft / het Brood en de Wynstok /
 welke hy uit de aarde laat spuiten / ook in
 eenen goeden en gezonden zin een waar Licht /
 een waar Brood / en een waare Wynstok
 mogen genoemd worden / voor zo veel zy
 naamelyk Gods schepselen zyn / en ook dat
 geene in Waarheid verrichten / waar toe
 God hen gebruikt / en waar toe hy hen
 van het begin geschikt heeft ; zo zyn zy ech-
 ter / tegen Christus te rekenen / niet het
 Waarachtige Licht / het Waarachtige
 Brood / en de Waarachtige Wynstok. Want
 Christus word in eenen zo veel hooger / he-
 liger / en Godlyker zin der Waarheid het
 Licht / het Brood / en de Wynstok ge-
 noemd / dat geene daar tegen naauwelijks
 als eene schaduw zyn te achten / dewyl zy
 van gants geringer kracht zyn / en alleenlyk
 tot het tydelijke en natuurlyke lichaamelijke
 leven behooren. Maar Christus daaren-
 tegen is vol van alle Godlyke krachten / en
 is de Oorsprong van alle Licht en kracht :
 gelyk hy dan ook het waarachtige / Geeste-
 lyke / Godlyke / en eeuwig leven geeft.

Joann: VI. 27, 32, 33, 35, 48, tot 58.

10. Waarom hy ook zelf de Waarheid

ge-

80 OVERWEEGING VAN

genoemd word / Joann: XIV. 6. ja niet alleen de Waarheid / maar ook de Weg, de Waarheid, en het Leven, dewijl hy (1) de Waare Leer des levens verkondigt / (2) waare krachten schenkt en verleent / om de leer in leven te veranderen / (3) ons in Waarheid met den Vader verzoent / (4) den dienst Gods in Geest en Waarheid in ons oprecht / en / in plaats van het Schaduw-werk des Levitischen Godsdienst / het waare Wezen der hemelse Dingen voortbrengt / (5) ons in Waarheid tot den Vader brengt / dat wy in Waarheid en eeuwiglyk met hem vereenigd blyben; gelyk daar van reeds te vooren gesproken is.

II. Zo geeft ook Christus / als de weezendlyke Waarheid / zynen Geest als den Geest der Waarheid, die tegen den Geest der Leugen gesteld word. Want de Geest der Waarheid leert ons alle Waarheid / en leidt in alle Waarheid / of in alle rechtschapen en Waarachtige voor den Heiligen God bestaande wezen: maar de Geest der Leugen boert den Mens in alle valse / Leugenachtige / en tegen Gods eeuwige Waarheid strydende Wezen. De Geest der Waarheid baart ons op nieuw / maakt andere Mensen en nieuwe Schepselen van ons / en maakt ons der Godlyke natuur deelachtig: maar de Geest der Leugen schendt het Schepsel Gods; en maakt die geene / die zich van hem laten regeeren / zynen Duivelse natuur / aard / en eigenschap deelachtig. De Geest der Waarheid regeert ons altyd door de Waarheid / en stelt ons geene andere als

GENADE EN WAARHEID. 81

als waarachtige / heilzaame / Godbehaagelpke dingen voor: maar de Geest der Leugen houdt de kinderen des ongeloofs / in welke hy zyn werk heeft / gebangen in zyne leugenachtige krachten / bespot hen zonder ophouden / en stelt hen niets voor / als onnutte / idele / vruchteloze / schaadeipke / Gode en allen zynen kinderen mishaaagelpke / en tot des Mensen eeuwig verderf strekkende dingen. Want het gantse Ryk des Duibels is een Leugen-ryk; maar het gantse Ryk van Christus is een Ryk der Waarheid. Die in hunne lusten leven / en daar in den Duivel dienen / die zyn uit de leugen / en van den Vader der Leugen den Duivel; Joann: VIII. 44. maar die uit het geweld des Duibels verlost zyn / in den geenen word dat Leugen-ryk bekwooft / zy zyn uit de Waarheid nieuwgebooren / en behooren Christus toe / die de Waarheid is / welke over alle Leugen in eeuwigheid zegespraakt.

12. Doch wy mogen zekerlyk gelooven / dat niemand deesen tot hier toe voorgedraagen zin van het woord Waarheid bebat / als die uit de Waarheid is / en den Geest der Waarheid ontfangen heeft. Want alles / wat niet uit God / in God / en voor God geschied; alles wat niet uit de Genade / kracht / en Inwooning van Jezus Christus voortkomt; alles / wat van den Mens in zyne zondige natuur / zo lang hy zonder den Geest van Christus is / gewerkt word / dat is niet dan Leugen / Duisternis / zonde / en groutwel voor God. De Mens heeft geene goede vrucht daar van te wachten /

Bezonder heilige en heerlyke zin van het woord Waarheid.

noch zich in eeuwigheid daar ober te verblyden / maar hy brengt zich hier in der tyd eene brucht toe / waar ober hy zich heeft te schaamen / (Rom: VI. 21.) en hierna het eeuwigte Verderf. In zulken Leugen-ryk heeft Adams Val ons geworpen / en daar in zyn wy gebangen / zo lang wy niet door eene Waarachtige nieuwe Geboorte in het Ryk van Christus worden overgezet.

13. Hoe schrikkelyk en grouweljk is dan de toestand der meeste Mensen / die zich voor 't grootste deel noch daarenboven voor gelukkig houden / of van anderen daar voor gehouden worden / en nochtans in der daad in het zelve Leugen- en Moord-ryk steecken / en hun deel met den Vader der Leugen te verwachten hebben ! Daarentegen / alles / wat uit God / in Christus / en door den Geest der Genade geschied / dat is Waarheid voor God / en blyft voor hem eeuwiglyk / met eene heerlyke en onvergankelike vreugde. Dit begrypt de natuurlyke Mens niet / daarom maakt hy tusschen den Rechtvaardigen en Godloozen geen waarachtig onderscheid / misbruikende daar toe de Spreuk van Paulus ; Daar is geen onderscheid : want zy hebben alle gezondigd , en derven de heerlykheid Gods , Rom: III. 23. en noch andere Spreuken meer. Waar van te lezen is het treffelyke Boekje van den E. D. Spener's / welks opschrift is / Spreuken der H. Schriftuur , die tot vleeselyke Zorgeloosheid misbruikt worden. Doch als de Mens eerst door den Geest der Waarheid en in het Licht Gods be-

GENADE EN WAARHEID. 83

bekent / wat Waarheid is / zo word hy ge-
 waar / wat voor een onderscheid daar is
 tusschen eenen onboetvaardigen en boetvaardigen /
 tusschen eenen onbekeerden en bekeerden /
 tusschen eenen / die verbreed is van het le-
 ven / dat uit God is / en eenen Huisgenoot
 en Vriend Gods / tusschen den geenen / die
 God dient / en den geenen / die hem niet
 dient.

HET XV. HOOFDSTUK.

Hoe de Mens , als hy waarlyk tot God
 bekeerd word , de Waarheid van
 de Leugen leert onderscheiden ,
 en in hoe zaligen stand hy
 zich dan boven andere
 onbekeerde Mensen
 bevind.

Z^{1.}o haast de Mens met waarachtigen De
 ernst ter bekeering treed / zo haast doet hy eerste
 ook den eersten stap uit de Leugen in de stap des
 Waarheid. Is hem anders deeze recht Mensen
 ernst / zo bekent hy ook op 't allerzekerst / uit de
 dat het Leugen en geene Waarheid is / in de
 dien men zich op het Geloof beroemt / 't Waar-
 welk geene bekeering tot grondslag heeft / heid ge-
 en indien men zich in zyne oude geboorte / schied in
 in vleesfelpken zin / en in de Liefde der Waer- de Bekee-
 reld / en in den Zondendienst voor gerecht- ring.
 vaardigd houd.

¶ 2

2. Is

84 OVERWEEGING VAN

Die de
Waar-
heid be-
gint te
kennen,
schaamt
zich
over zy-
nen voo-
rigen
wandel.

2. Ja zo haast de Mens maar eens waarlyk het oog slaat op het schoone liefelyke Beeld der Waarheid / die in Christus Jezus is / zo schaamt hy zich van herten over zyn voorige Leven / 't welk hy in zyne Wardsgezindheid heeft doorgebracht / dat hy daar slechts in de Leugen, Idelheid, Dwaasheid, en Dooling heeft geleefd / daar al zyn doen / zyne Woorden / zyn Doorneemen / overleggen en poogen des herten geen rechten en zekeren grond gehad heeft / maar alles slechts op het Zand gebouwd is / dat hy daar van nu / na dat de jaaren verloopen zyn / geene bestendige en eeuwigduurende vrucht en nuttigheid kent / maar al zyn voorige wezen als kaf moet aanzien / het welk de Wind verstroot. Pf. I. 4. Wysh: V. 6, 15.

Daaren-
tegen
pryft hy
dan eerst
recht de
Genade,
die hem
geschied
is.

3. Daarentegen pryft dan de Mens de onuitspreekelyke barmhertigheid Gods / welke hem bewezen is / dat hy nu uit God is geboren / en in een waarachtig, eeuwig Leven, 't welk in den Zoone Gods is, Joann: V. 11. overgezet; dat nu de Waarheid in hem, en hy in de Waarheid is, dat hy nu is geplant gelyk een boom aan Waterbeeken, die zyne vrucht geeft in zynen tyd, en welks bladeren niet afvallen, Pf. I. 3. noch zyne vruchten vergaan, om dat zyne wateren vlieten uit het heiligdom, waarom zyne vruchten moeten dienen tot spyze, en zyne bladeren tot heeling, Ezech: XLVII. 12. dat hy nu in den Leevendigen Wynstok Christus Jezus is ingeënt / en door het Sap en de kracht dezes Wynstoks / als eene frisse

GENADE EN WAARHEID. 85

frefte rank / waarachtige bruchten / naar
 den aard van den Wynftok en Wortel /
 voortbrengt / welke bruchten niet vergaan /
 maar blyben : Joann. XV. 2 -- 8, 16. ja
 niet alleen blyben / maar ook zelf het Zaad
 zyn / waar van de Mens in het andere Le-
 ven wederom eenen ryken oogst / en alzo
 van eene vrucht honderd- ja duizendvoudi-
 ge vruchten weder te verwachten heeft /
 Gal. VI. 7. dat ook geen traantje te ver-
 geefs op de aarde kan vallen / maar aldaar
 eenen vreugden-oogst wedergeeft / Ps.
 CXXVI. 5. en hy alzo zeker kan weten /
 dat / wat hy hier zaait / hy hetzelfde al-
 daar zal maaien / 2 Kor. IX. 6. en dat hy
 alzo niets te vergeefs of in den Wind doet /
 maar dat alles / wat hy in God werkt /
 doet / spreekt / voornemt / lyd / en ver-
 draagt / hoewel het uit loutere Genade van
 God zelf in hem gewerkt word / Joann.
 III. 21. nochtan even om dezelve reden
 (naamelyk / om dat het van God zelf ge-
 werkt word ; om dat het door Christus Je-
 zus in hem geschied ; Filipp. I. 11. om dat
 het eene vrucht van Gods Geest is ; Gal. V.
 22. om dat het in en uit het nieuwe Leven /
 't welk uit God is / Efez. IV. 17, 18, 24.
 geschied) niet onder de idelheid der dingen /
 die onder de zon geschieden / (Pred. I. 2,
 14.) is te rekenen / maar dat het Waarheid
 in Christus is / en niet vergaat met de
 Waereld / noch met het geene dat in de
 Waereld is / (1 Joann. II. 16, 17.) maar
 voor hem blyft als een gewisse Schat in
 eeuwigheid by God weggelegd.

Die
den
Geest
der
Waar-
heid
heeft,
die kent
het groot
te on-
der-
scheid
tussen
den
recht-
vaardigen
en
Godloo-
zen.

4. Daar zal de Mens zich dan eerst recht verwonderen / hoe alle de moeite en arbeid der Godloozen en Ongeloobigen zo geheel vergeefs is / en hy in eeuwigheid niet goeds daar van te genieten heeft ; ja dat hy daar door niet als een voor zich zelven schaa- delijk zaad des verderfs uitwerpt / (want die in het vlees zaait , zegt de Schriftuur / die zal uit het vlees de verderfenis maaien , Gal: VI. 8) en dat hy zich met al zyn doen en leven niet anders dan den toorn Gods als eenen schat vergadert in de dag des toorns ; Rom: II. 5. en dat hem alles als onder de handen en in den mond sterft en verderft / en hy zynen rykdom / zyne eer / zyne wel- lust niet langer geniet / als het hier duurt / Jak: I. 10, 11. en V. 1. Matth: VI. 19. Ezai: XL. 6. ja midden in het genot van alle heerlijkheid deezer waereld geene Waarheid vinden kan / maar ook daar onder / wan- neer hy maar een weinig tot zich zelven komt / zyne heimelijk-knaagende Helle ge- boelt / en daarenboven zich in het lyden / dat hy hier heeft / niet eene eenige reis kan verblyden / maar hetzelve als een kleine Doorsmaak der eeuwige pijn moet rekenen. Hoe daarentegen de Geloobigen uit God / in God / en met God leven / niet vergeefs en om niet / hoewel gants en teenemaal niet om van God iets te verdienen / of door ei- gene werken te verkrypen / maar door Gods loutere Genade op Genade , dat zy verze- kerd kunnen zyn / dat het geene zy gedaan hebben / niet alleen uiterlijk / maar ook inwendig / niet met hen zal sterven , maar dat hun-

GENADE EN WAARHEID. 87

hunne werken hen zullen navolgen. Openb:
XIV. 13.

5. En dewyl nu alle Waarheid in den Heere Jezus / die de Waarheid zelve is / bestaat / en niet uit ons zelve komt / zo zal de Mens licht bekennen / dat alles / waar in hy zich zelve zoekt / of daar hy zyn eigen Werk en heilichheid voor God brengt / en van God iets wil verdienen / mede tot het kaf der Godloozen behoort / en eeuwig niet bestaan kan / en dat hy alleen aan de Genade moet kleeven / zo hy de Waarheid wil deelachtig zyn. Hier door zal dan het hert gants zoetelyk bewoogen worden / om den Heere Jezus en zyne Genade aan te hangen, om de spyze te werken, die niet vergaat, maar die tot in het eeuwige leven blyft, als welke de Zoon des Mensen, dien God de Vader verzegeld heeft, alleen kan geeven. Joann: VI. 26, 27. En terwyl het hert dus als met macht in de Liefde van Christus getrokken word / zal de Mens in het booze af- en in het goede toeneemen / en nochtans zich zelve niets / maar alles aan den Heere Jezus / gelyk het ook behoort / toeschryven.

Die niet
aan de
Genade
enkracht
van
Christus
hangt,
staat
niet in
de Waar-
heid.

6. „ Gelyk deeze myne Hand / (het zyn
„ de woorden van eenen uitheemsen Lee-
„ raar) die iets schryft / als zy enig ver-
„ stand en klare kennis konde hebben van
„ het geene zy is / en wat zy vermag zon-
„ der de Ziel / en van het geen de Ziel in
„ haar is / en in haar werkt / niets van de
„ letteren / die zy op dit blad maakt / aan
„ zich zelve zoude toeschryven / maar alle

„ eer daar van aan de onzichtbaare Ziel
 „ laten / die de hand leevendig maakt / en
 „ haar de beweging geeft : also ziet ook
 „ eene Ziel / die met Christus wel vereenigd
 „ is / met een verborgen licht der Genade
 „ haare nietigheid in bobematuurspke din-
 „ gen / en de bobematuurspke leevendig-
 „ maaking / die in haar ontstaat uit de Ge-
 „ nade / welke de Lydende Jezus voor
 „ haar verworven heeft : Waarom zy zich
 „ ook niets toeschryft / en word gewaar /
 „ dat zy in eenen afgrond van zonden is /
 „ waar in niets noch van Deugd / noch
 „ van Genade / noch van Heilichheid is te
 „ vinden / en gebolgelyk / dat alles / wat
 „ 'er vangoederen / vangaaben / vandeugd-
 „ den / en van Genade in haar is / uit Je-
 „ zus Christus in haar opwelt / en billyk
 „ een Schat van Jezus Christus is te noe-
 „ men.

Die de
 Waar-
 heid
 kent ,
 hangt
 niet aan
 's Wae-
 relds
 idelhe-
 den.

7. En zal dan ook zodanig een / die de
 Genade van Christus deelachtig is gewor-
 den / zo veel te meer de idelheden van deeze
 waereld veel te onwaardig achten / om zyne
 Ziel daar mede te belemmeren / detoel hy
 in die alle geene Waerheid vind ; en daar
 andersins de Waereld zich met allerlei on-
 nutte vraagen ophoud / of men ook Dan-
 sen, Speelen, in Schouwspelen gaan, dit of
 dat doen mag ? zal een Christen zich zelven
 zeer lichtelyk antwoorden / Dat wil ik doen,
 wat ik in Christus Jezus en in deezen aller-
 heiligsten Naam doen kan, Kol: III. 17,
 welks vrucht my niet vergaat, maar eeuwig-
 lyk blyft, en dat ik in de eeuwige heerlyk-
 heid

heid by God denk weder te vinden. Want een Christen is te edel om iets te doen, waar in hy als een dier zoude verdorven worden. 2 Petr: II. 12. Jud: vs: 10. En of ik iets anders doen dorst, zo wil ik mynen Verlosser, die de Waarheid is, den smaad niet aandoen, dat ik als zyn Lidmaat willens en weetens iets zoude doen, dat geen Waarheid was, na dat hy my van den idelen wandel met zyn eigen bloed verlost heeft. 1 Petr: I. 18. Welk eene Zaligheid is dat / dat een Mens weet / dat hy in God is en leeft / en dat het geene hy doet en boorneemt / in God gedaan is / en eeuwig blyft ! Mocht de Waereld maar eens het oog op deeze Waarheid slaan / zy zoude zich over haare Luchtslagen (vergeesse gangen / onnutte woorden en werken / haar dansen / speelen / en andere dwaasgheden) tot in het hert schaamen.

8. Doch hoe kan een Christen anders / Wat het kruis voor eenen Waarachtigen vrucht geeft, als welgemoed zyn in al zyn doen en lyden / daar hy weet / dat alles / wat hy doet, hem wel gelukt, Pf: I. 3. hier tydelijk / en daarna eeuwig / hoewel het voor alle Vernuft geheel anders schynt ; en hoe hy hier om Christus wil meer schaade lyd / hoe meer gewin hy daar van heeft ; hoe hier meer schande en smaad / hoe daar meerder heerlijkheid ; en dat de Waereld niet zo uitzielig met hem kan omgaan / of hy heeft 'er boordeel van : besonderlyk dewyl hy daar van ook zelf in dit leven een klaar getuigenis en als een Genaden-zegel ontfangt / na dien alles / wat in de Waarheid gedaan en geleeden word / ook hier zyne heerlyke en

menigbuidige Genade- en Troostbruchten voortbrengt: gelyk de Heiland zelf getuigt. Want als Petrus tot hem zeide; Matth. XIX. 27. Zie, wy hebben alles verlaaten, en zyn u gevolgd; wat zal ons dan geworden? antwoordde de Heere; Voorwaar ik zeg u, dat gy, die my gevolgd zyt, in de wedergeboorte, wanneer de Zoon des Mensen zal gezeten zyn op den troon zyner heerlykheid, [[dat] ook gy zult zitten op twaalf troonen, oordeelende de twaalf geslachten Izraëls. En zo wie zal verlaaten hebben huizen, of broeders, of zusters, of Vader, of Moeder, of Vrouw, of Kinderen, of Akkers, om mynes naams wille, [die] zal hondervoud ontfangen, en het eeuwige leven beërven. „ Zo rykelyk word de Waarheid „ van God gezegend, dat zy honderdvoudige „ ge vruchten geeft; en daarna in het eeuwige leven bloeit, daar des oogstems geen „ einde zyn zal. **O** mocht de Mens zulkis behertigen / hoe haast zoude hy van al zyn doen / dat niet uit de Waarheid komt / een walg krygen! Hoe haast zoude hy de onnutte praal en idelheden der waereld laten vaaren / en niet meer denken / dat hem zulkis zo vry staat / als hy zich nu in zyn waerelds lievend genoeft wel inbeeld!

Hoe de 9. Dan zoude de Mens ook recht bekennen / hoe alle Wet / voor zo veel zy maar Wet door uiterlyk en in letteren den Mens is voorge- door Mozes, schreeven / schoon zy wel in zich zelve / de Waarheid doch niet hy de Mensen Waarheid zy, als door dan eerst hy den Mens / om eigentlyk te Christus sprekken / Waarheid word / wanneer zy / uit

GENADE EN WAARHEID. 91

uit kracht des Nieuwen Verbonds / door den Geest van Christus met leevendige Letteren in het hert geschreeven is. Hebr: VIII. 10. Joann: VIII. 35, 36. Dat daarom ook een Mens / als een knecht naar de uiterlyke Wet leevende / niet in het huis kan blyven, maar als een Zoon, welken Gods Zoon heeft vry gemaakt / en met eenen kinderlyken Geest begaafd / eeuwiglyk in het huis Gods blyven zal. Tot het volbrengen van 't geen hem dan uiterlyk in de Wet geboden word / dryst en dringt hem gants zoetlyk de Liefde van Christus aan: die hem ook meer en meer reinigt van alle verkeerde inzichten / zoeken van eigen Verdienste / eigennuttige vergadering van veele goede Werken / en wat naam het hebben mag. Gelyk eene Moeder / hoe hertelyker en inniglyker zy een kind lief heeft / hoe zy minder denkt / dat zy een goed werk doet / om daar door t' eeniger tyd iets van haar kind te verdienen / wanneer zy aan hetzelfde niet als Liefde betwist. En gelyk een kind loopt en rent / en zich recht verheugt / als de Moeder hem maar veel oplegt te doen / zo het anders de Moeder van herten lief heeft / en nochtans in zyne onnozele Liefde tegen de Moeder niets minder denkt / als dat het goede Werken zoude doen / en daar mede iets verdienen. Doch wat eene duistere taal is het voor den Mens / dat ons de Wet Gods in het hert moet geschreeven worden? hy meent misschien / dat het niet anders zy / als dat men haar zeer vast in de geheugenis hebbe. Maar die in de Waarheid

gewor-
den is.

heid

heid wandelt, zal licht bekennen / dat het niet anders is / als dat de allerheiligste wille Gods / in de Wet voorgeschreeven / door den Geest van onzen Heere Jezus Christus nu eindelyk ook zyne (des Mensen) wil werde / en de Geest Gods hem zelven ook in alle Waarheid, die in de Wet des Heeren openbaard is / leide en voere / en tot alle goed aandryve, Joann: XVI. 13. Rom: VIII. 14. en in hem heerse ober den wil des vlees / als die deeze Wet Gods tegenstaat. Waar uit hy even zo weinig / als een gehoorzaam kind / het uiterlyke Gebod zynes Vaders zal verachten / maar hetzelve veel eer tot zyne meerder onderrichting / opwekking / en overtuiging met alle blyt leeren / in overweeging dat ook Vlees en bloed / hoewel het onder de heerschappij des Geestes is / nochtans door het bedorben vernuft altyd gaarn op eenen anderen weg wyzen / en de Satan zich in eenen Engel des Lichts veranderen / en hem met een Vals licht bedriegen wil.

10. En zie / dus zal dan de Geest der Waarheid, die van den wille Gods door den mond der Profeten en Apostelen zo eenstemmigen getuigenis gegeven heeft / den Mens in al zynen wandel in de rechte paa-len der Liefde Gods en des Naasten bewaaren / dat hy noch onder eenen valschen schyn / van Gode eenen dienst te doen / de Liefde tot den Naasten kwetse / noch / onder hoorwensel van den Naasten te dienen / de Liefde Gods ter zyden stelle; maar God van hem boven alles / en de Naasten in God / door God / en om Gods wil bemind wer-

werde. Hoe meer dan in zyn hert de onbeschrypflike Genade Gods in Christus Jezus zal verheerlykt en verzegeld worden / zo veel meer zal hy ook zynen Naasten liefhebben / niet met het woord , noch met de tong , maar met de daad en Waarheid. 1 Joann: III. 18.

II. Maar detwyl hy zo wel in de Liefde Gods / als in de Liefde des Naasten / gestadig zyne onvolkomenheid en gebreken zal hebben te erkennen / zo zal ook daar in hem wel te stade komen / als de Genade en Waarheid zich in zyn hert niet elkander vast zullen verbonden hebben. Want de Genade zal hem van wegen zyne aankleevende seilen en groote onbolmaakttheid niet laten Wertsaaen / noch kleinmoedig worden ; en de Waarheid zal hem als een Gordel om zynne Lendenen zyn , Efez: VI. 14. dat hy niet zorgeloos en traag werde / noch in de Liefde verkoude / maar veel eer des te waakzamer zy over zyn verdorven / bedriegelyk / en glibberig hert / en des te meer om de kracht des H. Geests daar toe bidde / op dat hy zich van alle besmetting des vlees en des Geests mag reinigen , en de heiligmaaking voleindigen in de vreeze Gods. 2 Kor: VII. 1. Het hert zal door de Genade gesterkt , Hebr: XIII. 9. d. i. waarachtig / getwys / en onwankelbaar worden ; en de goede Geest , die de Geest der Waarheid is / zal hem den weg bekend maaken , dien hy te gaan heeft , en hem geleiden in een effen Land. Pf: CXLIII. 8, 10.

12. Zo zal de onwaardeerbare Vrede Gods,

Gods, die alle verstand te boven gaat, zyn hert en zinnen bewaaren in Christus Jezus; Filip: IV. 7. En of dezelve door eenige struikeling en omzwerving der zinnen gestoord wierd / zo zal de Genade nochtans de Ziel te hulp komen / en haar als vleugelen geeven / om de idelheid te ontblieden / en zich in de eeuwighe en on veranderlyke Waarheid op te beuren / op dat de Wpand niet zoude konnen roemen / dat hy de Ziel van haar edelste jutweel / 't welk Christus haar heeft gegeven / beroofd heeft. Joann: XIV. 27.

13. En of de Wpand ook eenen grooten toorn tegen de ziel opbatte / om dat zy zich zo onberwilt aan de Genade houd / en zich zo vast met de Waarheid omgord / wat zoude hy daar mede uitrechten / als dat hy haar eben daar door noch meer gelegenheid gaf / om in alle dingen haare begeerte door bidden en smeeken met dankzegging by God bekend te laten worden? Filip: IV. 6. Want hoe zy meer erkende / dat zy den onuitsprekelyken Rykdom der Genade Gods in een aarden en brog vat droeg / 2 Kor: IV. 7. en dat noch daarenboven de Wpand zo heftig op haar toeleide / 1 Petr: V. 8. om haar denzelven schat te ontrooven / zo veel meer zoude zy aangedreeven worden / om in Geest en Waarheid te bidden, Joan: IV. 23, 24. met vast vertrouwen / dat ook zodanig een Gebed / terwyl het in de kracht / op het bevel / in den Naam / en naar den wil van onzen Heere Jezus Christus geschiedde / door zyn Hoogepriesterlyk Gebed in Waarheid geheiligd /

GENADE EN WAARHEID. 95

ligd / en Gode aangenaam gemaakt zp.
Joan: XVI. 23, 24. Rom: VIII: 34. Hebr:
VII 25. Waarom de Ziel ook verzekerd
is / en niet twyfelt / dat hetzelve met de scha-
dulwachtige offerhanden des Ouden Ver-
bonds geensins in rook verdwynen / maar
voor het allerheiligste aangezicht Gods eeu-
wiglyk blyven zal / ja dat de Vader in den
Zoon door de verhooring van hetzelve eeu-
wiglyk zal geëerd worden. Joan: XIV. 13, 14.

14. Daar / daar zal ook alle Waarheid
der gantse H. Schriftuur, als het Woord der
Waarheid, Joan: XVII. 17: Efez: I. 13. Jak:
I. 18. den Mens recht zoet worden. Want
zp zal ook by den Mens zelve dan gestadig
meer en meer als Waarheid erkend / ja in
hem Waarheid worden / hoe meer zich Chri-
stus / die het Pit der Schriftuur is / aan
hem in de krachten door den Geest der Waar-
heid te kennen / en te smaaken geeft / hoe
hy vol van Genade en Waarheid zp / 1 Joan:
V. 6. en hoe meer de Geest zelf getuigt, dat
de Geest Waarheid is, en de Mens in de daa-
delyke bebinding word gesteld van het geene
in de H. Schriftuur staat. Filip: I. 9. Het
zal hem dan louter Godlyke wellust en vreug-
de veroorzaaken / ook maar eene eenige
Godlyke Waarheid als waarheid te sma-
aken. Maar welk eene blydschap en vreug-
de zal het hem dan niet toebrengen / als zich
de eeuwige / ongeschapene / en oneindige
Waarheid door zich zelven aan zyne ziele
zal te smaaken geeven? Joan: XIV. 21, 23.
O Zalige stand / in welken de Ziel gezet
word / waar in zich Christus also door den
H. Geest

H. Geest verheerlijkt / dat zy uit zyne Volheid niet alleen Genade voor Genade ontfangt / maar ook de Waarheid deelachtig word / zo dat zy den Waarachtigen kent, en in den Waarachtigen is, naamelyk in zynen Zoon Jezus Christus, welke is de Waarachtige God en het eeuwige Leven!

HET XVI. HOOFDSTUK.

Opwekking des Leezers, om het geene, dat van Genade en Waarheid geschreeven is, na te denken, en heilzaam te gebruiken.

O ^{I.}verweeg het doch / o Leezer / met een verstandig hert / wat u van de Genade en Waarheid is voorgesteld. Bedenk nu zelf / wat het in zich heeft / dat Gods Zoon verscheenen is / en onder ons gewoond / en zyne heerlykheid geopenbaard heeft / eene heerlykheid als des eeniggebooren Zoons van den Vader; dat de Volheid der Genade en Waarheid uit zyn aangezicht heeft uitgestraald; en dat wy alle uit zyne Volheid komen ontfangen Genade voor Genade / na dat de Genade en Waarheid door hem geworden is. Zo gy u / door het geene daar van nu voortgebracht is / niet laat opwekken / om de zaak zelve na te denken / zo zoud gy u ook daar toe niet laten opwekken / al wierd u noch veel meer daar van

van te kennen gegeven. Maar indien gy u door dit weinige daar toe beweegen laat / om God demoediglyk te smeeken / dat hy u de heerlijkheid ulwes Heilands met een zuiver oog des geloofs wil laten beschouwen / zo zal ook dit dropse genoeg zyn / om een bron van water in u te worden / die in het eeuwige Leven springt. Dan zult gy zelf merken / dat de twee kleine woorden / Genade en Waarheid, zich met den mond wel licht laten uitspreken / doch eenen zulkien rykdom van kennis in zich begripen / die noch van het hert eenes sterfelijken mens genoeg kan bevat / noch met de tong uitgesproken worden. Zo God u dan de oogen opent / om 't een en 't ander in den diepen Zin van deeze beide woorden te bekiennen / 't welk gy in deeze korte Overweeging niet bind uitgedrukt / zo weet / dat ook eben hetzelfde hert / daar deeze Overweeging uit gebloeid is / in deeze kleine schets geensins genoeg heeft / maar zich schamen zoude / dat het de heerlijkheid zynes Heeren / en de Volheid der Genade en Waarheid / die in Hem is / niet met leebendiger Verwen had afgemaald / en niet met grooter nadruk u voor oogen gesteld / indien het niet geleerd had zich aan de Genade des Heeren te laten vergenoegen , 2 Kor: XII. 9. en te gelooven / dat by den Heere geen onderscheid is , door veel of weinig zyn heil te bewyzen. 2 Chron: XIV. 11. En misschien zal het de onuitsprekelijke Liefde onzes Heilands behaagen / by eene andere Gelegenheid meerder

Ge

Ge

Genade tot verheerlyking van zynen Naam te verleen.

2. Maar laat / o Geliefde Leezer / uw zorg niet alleen deeze zyn / dat gy veel schoone en liefdelijke gedachten van de Genade en Waarheid verzaamt. Want de schoone Bedenkingen en diepe Overweegingen zullen u in den dag van Gods toorn niets helpen / zo gy dezelve niet by u tot kracht zult hebben laten komen. Ja even dezelve zullen dan uw Rechters zyn; en hoe meer gy u in den Genaden-tyd zult verlustigd hebben / om het Evangelij van Jezus Christus met den gantsen rykdom Gods / die ons daar in word aangebooden / te onderzoeken / zo veel meer angst en pijn zult gy daar van hebben / dat gy in alle deeze kleinis arm, elendig, naakt, blind, en jammerlyk aan uw Ziel gebleeven zyt. Openb: III. 17.

3. O laat dan nu den inwendigstengrond uwes herten in u betwoogen worden / en laat uwen Geest zich geheel tot den geen en wenden / die zich tot u gewend heeft in onuitspreekelyke Genade en Ontferming / tot het eeuwige Woord Gods / 't welk in de Volheid des tyds Vles gewor den is / tot den eeniggebooren Zoon van den Vader / die uw Broeder is geworden / tot den goeden en zoeten Immanuël / die zo gaarn ook tot u wil komen / door het Geloof in uw hert woonen / zyne heerlykheid aan u openbaaren / en u met Genade en Waarheid uit zyne oneindige volheid verbullen. Verlaat den dienst der Zonde. Waarom wilt

wilt gy in het Doorn- en Leugen-rpke des Satans blyven? en waarom wilt gy niet veelmeer u aan den geenen tot dienst overgeeven / die maar in Gerechtigheid / Brede / en Blydschap in den Heiligen Geest van zyne Ryksgenooten gediend word? Rom: XIV. 17, 18. Zie doch / hoe dikwils hy u heeft willen vergaderen / gelyk een Henne haare kliekens verzaamt onder haare vleugelen. Matth. XXIII. 37. Hoe lang zal hy klaagen over u / en over andere / die hem wederstreeven / Gylieden hebt niet gewild? O eeuwige schande! zult gy niet willen / daar hy zo gaarn wil? Wie heeft 'er nut en Zaligheid van / buiten u alleen? Maar hebt gy dit nut en deeze Zaligheid tot noch toe niet bedacht / zo aanschouw doch nu de groote heerlykheid uwer Verlossers / hoe zy gants en geheel tot uwe heerlykheid verscheenen / en u verkondigd is. Hy wil u aanneemen / (o groote Trouw!) hoewel gy in het bloed uwer zonden ligt / en vol van schande / vuilheid / en onreinigheid zyt. Wederstreef hem niet / daar hy bezig is / om door zyne Liefde uw hert te winnen. Waak op uit uwen slaap / en beman u / dat gy uwe Zonden en alle besmetting des Vlees en des Geestes ernstelyk haat / maar hem bemint / als den geenen / die van zynen Vader uitgegaan / en tot u in uwe elende gekomen is / op dat hy zich over u ontferme / en u uit al uwen nood hielp. Geef hem doch uw hert. Gy moogt zo elendig zyn / als gy wilt / hy kan u zekerlyk helpen. Want hy is vol van Genade en Waarheid / (gelyk

gy gehoord hebt) en de Genade en Waarheid is zelf door hem geworden; zo zal zy dan ook u ten deel worden. Geloof maar aan hem / en blucht voor de zonde.

4. Maar voor zo verre iemand in waare bekeering aan God de offerhande / die hem behaagt / dat is een verbryzeld en verslaagen hert / Ps. LI. 19. al gebragt / en Christus in het Geloof reeds gegreepen heeft / of veeler van hem gegreepen is; die nadere hier toe / en gebruike de opene oogen / die hem de Heere verleend heeft / daar toe / dat hy de heerlijkheid des eeniggebooren Zoons van den Vader beschouwe / en het vermaak der Engelen geniete / door 't overweegen van de volheid der Genade en Waarheid / die in hem woont. O hoe is 't moogelyk / dat onze oogen des Geloofs niet wakker / en onze herten niet waakend zyn / na dat wy eenmaal geloofd en erkend hebben / dat in Christus alle volheid der Godheid lichaamelyk woont / en dat wy in hem verbuld zyn? Ei liebe! waar komt het doch van daan / dat het leven van den Zoone Gods niet in grooter kracht by ons openbaar word? Is het dit niet / dat wy ons niet in het middelpunt onzes Christendoms / dat is / in het Geloof van Gods Zoon / behoorelyk stil houden? Indien wy in het Geloof van Gods Zoon onbeweeglyk stonden / zo zoude ons de Wyand niet durven aantasten. Want de Genade en Waarheid van Christus zoude voor ons stryden; doch wy konden stil zyn / en in onze Besting met eenen gerusten en breedzaam Geest blyven / nadien de Heere onze
by.

GENADE EN WAARHEID. 101

byanden haast zoude dempen. Hy zoude de overwinning behouden / maar wy zouden de Zege-liederen zingen / en hem het Hallelujah toeroepen. Daar / daar zoude de Genade zich in onze herten verheerliken. Dit Manna zoude onze dagelykse spyze zyn / en het Brood / dat van den hemel gekomen is / zoude onze Zielen het leven geeven. Daar zoude onze Geest steeds nieuwe kracht verkrijgen / om op te blieden met vleugelen / gelyk een Arend. Ezai: XL. 31. daar zoude de eeuwige / onveranderlyke / en ongeschapene Waarheid in eenen stillen Sabbath der Godlyke Vrede van ons gekend worden. Maar alle krachten der Leugen en der duisternis zouden van ons wyken / en aan ons tot spot en schande moeten worden / als wy ons aldus biddende en waakende in den Geest des Geloofs by de Zon der gerechtigheid hielden / en heil zochten onder zyne vleugelen. Wie is Wys ? die neeme deeze [dingen] waar : en datze verstandelyk letten op de Goedertierenheden des Heeren. Pf. CVII. 43.

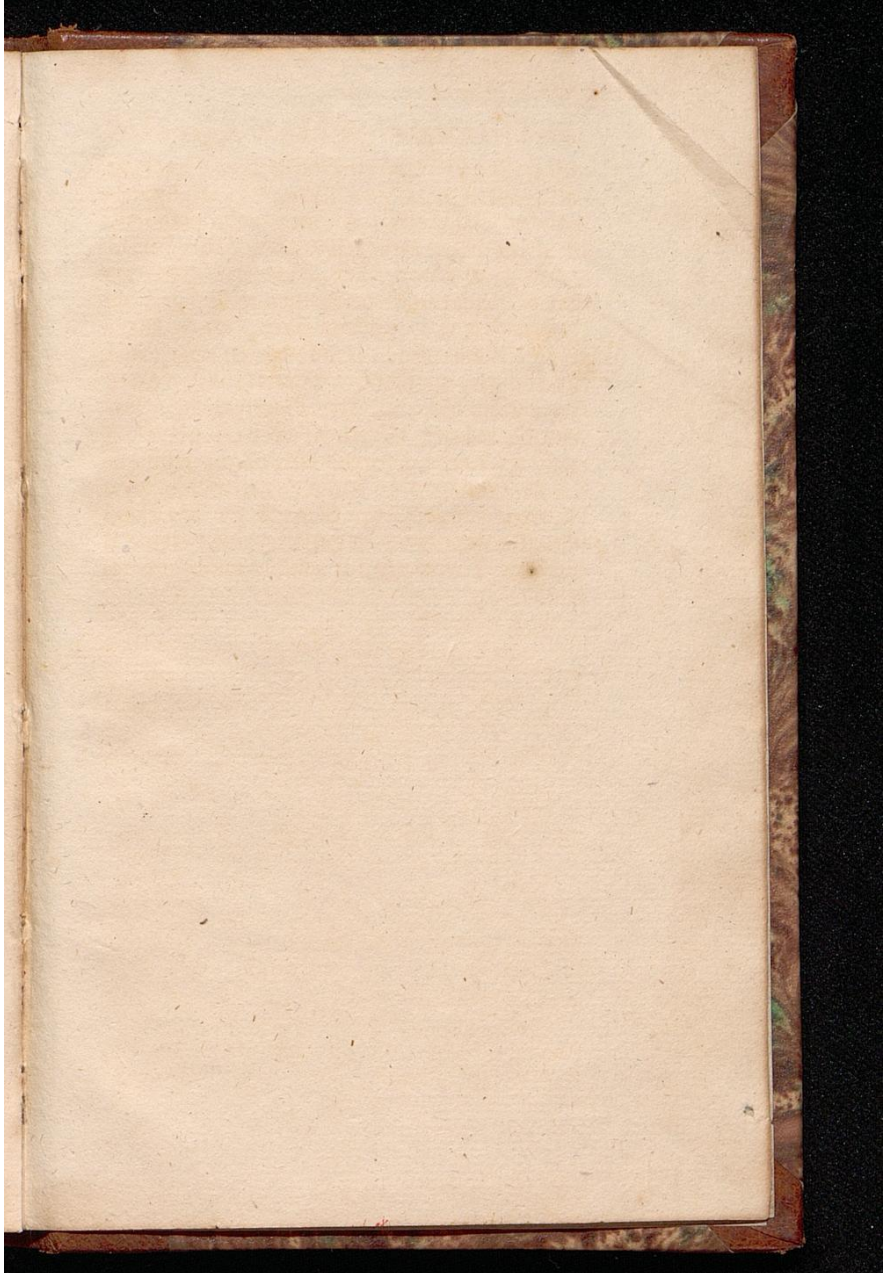
SLOT-GEBED.

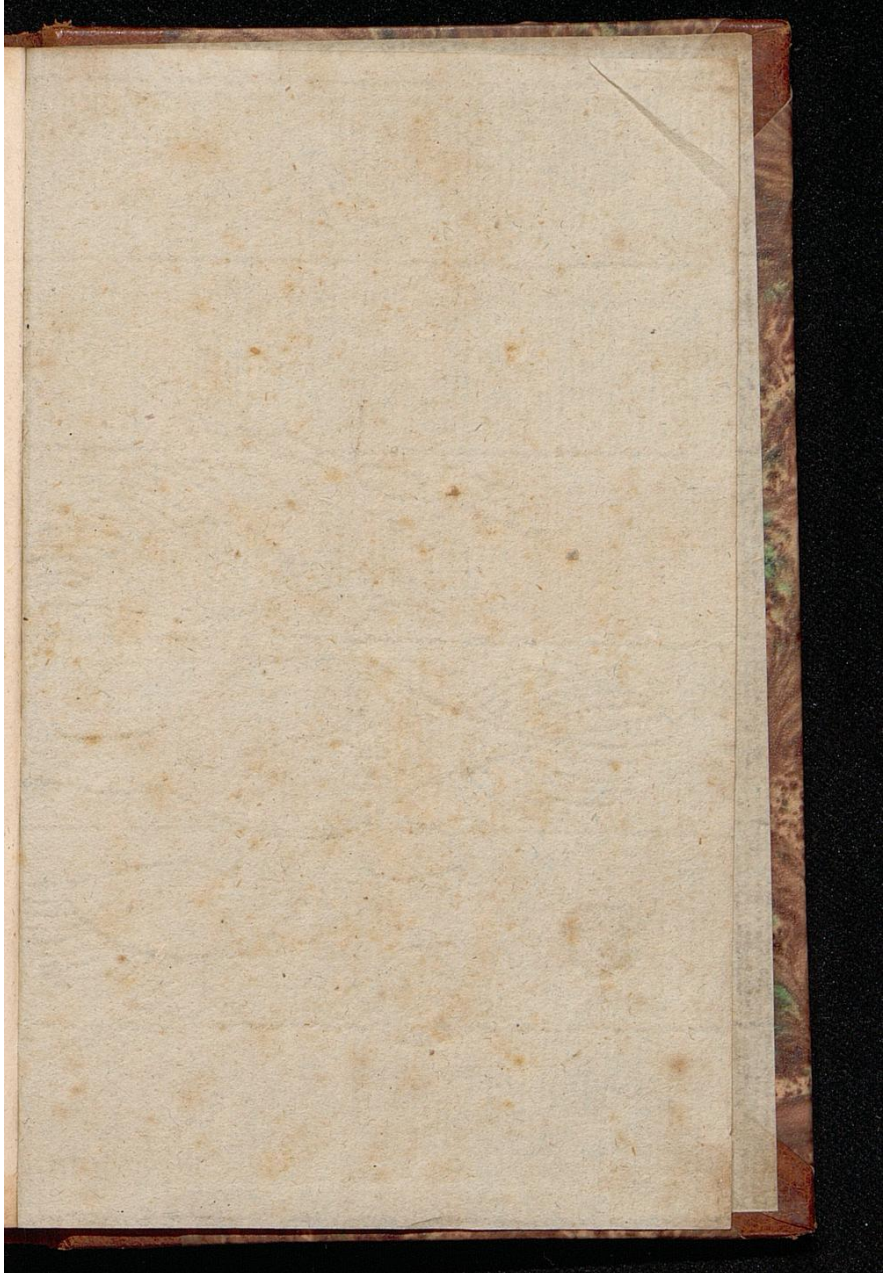
O Christus, Zoone Gods, onze Immanuel, vergader gy onze herten tot u, op dat wy eeuwig by u zyn. Openbaar ons uwe Heerlykheid, en laat uwe Genade en Waarheid bekend worden by den geenen, die uwen Naam liefhebben. Hoe onbekend zyt gy onder de Mensen-kinderen, daar gy nochtans

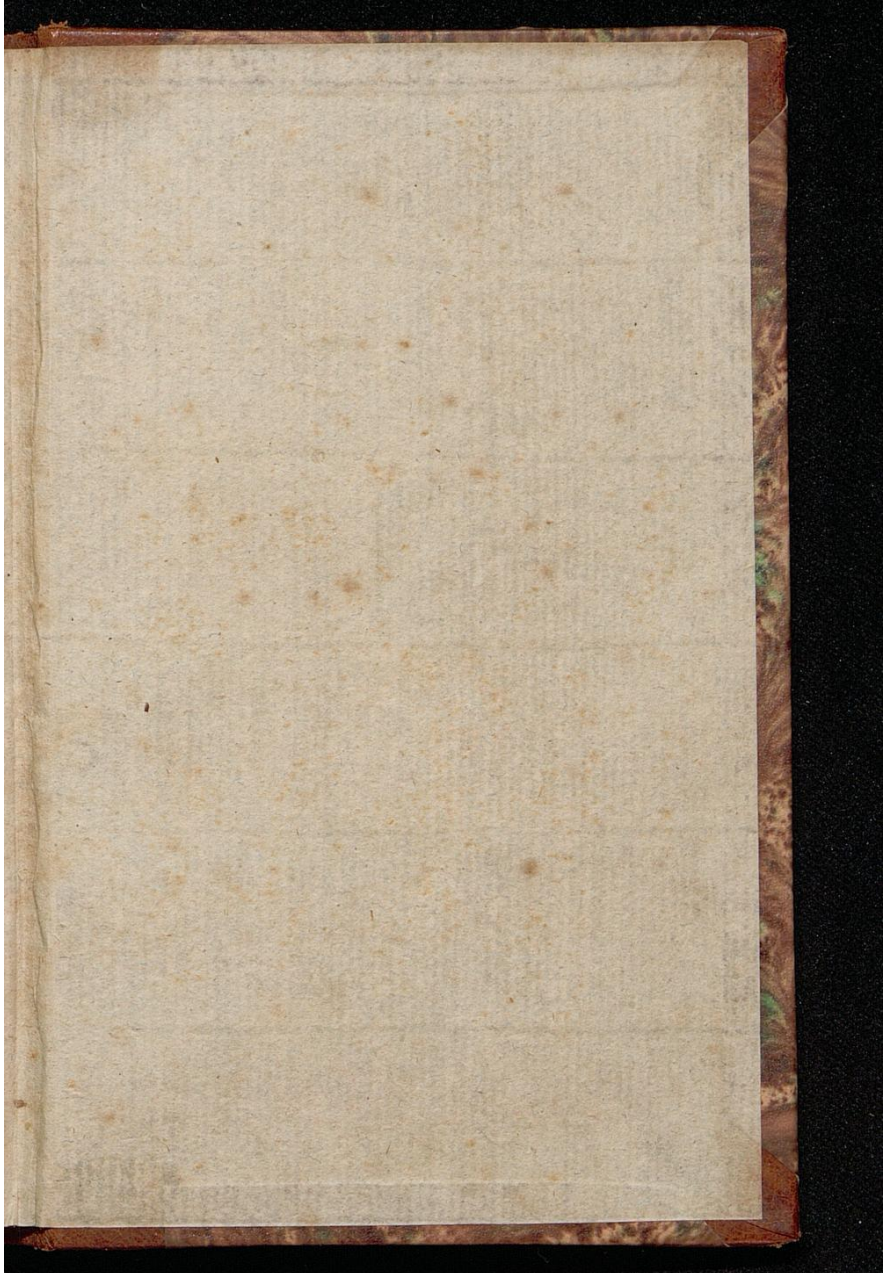
102 OVERWEEGING VAN GENADE &c.

hun eenige Heiland en Helper zyt! Hoe lang zult gy alzo verborgen blyven? Hoe lang zullen dan die geene, die in geenen anderen, als alleen in u, hun Heil zoeken, met smaad bedekt zyn, om dat hen de Heerlykheid Gods in uw Aangezicht noch niet toeftraalt, de Dag noch niet is aangebrooken, en de Morgenster noch niet in hunne herten opgegaan? Breek door, gy schoone Glans Gods, vervul den aardbodem met uwe Heerlykheid, laat uwe Genade en Waarheid over ons geweldig zyn, gy Eerstgeboorene en Allerhoogste onder de Koningen op aarde. Zo willen wy u Psalms zingen, ja van Genade en Waarheid willen wy zingen, en gelyk gy zyt, alzo zal ook uw Naam zyn tot aan het eind der wærelde.

Amen! Amen!

48